

S V A T Ý A U G U S T I N
U Č I T E L C I R K V E

ČTVERO POJEDNÁNÍ

O KŘEŠŤANSKÉM BOJI

(O VÍŘE A VYZNÁNÍ VÍRY
O KŘEŠŤANSKÉM BOJI
O ZDRŽELIVOSTI
O UŽITEČNOSTI POSTU)

PŘELOŽIL

P. MAURUS VERZICH O. S. B.

1 9 4 9

EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI

P A T R I S T I C K Á
K N I H O V N A

SVATÝ
AUGUSTIN

II

ŘÍDÍ TIMOTHEUS VODIČKA

S V A T Ý A U G U S T I N
U C I T E L C I R K V E

ČTVERO POJEDNÁNÍ

O KŘEŠŤANSKÉM BOJI

(O VÍŘE A VYZNÁNÍ VÍRY
O KŘEŠŤANSKÉM BOJI
O ZDRŽELIVOSTI
O UŽITEČNOSTI POSTU)

PRELOŽIL
MAURUS VERZICH O. S. B.

1 9 4 8

EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI

NIHIL OBSTAT

Dr Ant. Čala O. P.

Censor ex Officio.

IMPRIMATUR

Dr Stanislaus Zela,

vice Archiepiscopi.

Olomucii die 11. Sept. 1948.

Nr. 16.780.

Čtyři pojednání svatého Augustina, zahrnutá v tomto svazku jeho vybraných spisů, se různí rozsahem i způsobem zpracování, ale můžeme v nich všech sledovat tytéž základní myšlenky i touž metodu podání.

I. Spis *O víře a vyznání víry* (*De fide et symbolo*) bývá řazen obvykle mezi dogmatické spisy Augustinovy, ale není to dogmatické pojednání ve vlastním odborném smyslu. Byl to původně proslov, jež měl svatý Augustin, tehdy ještě prostý kněz dva roky po vysvěcení, na synodě afrických biskupů v Hippo; jeho účelem bylo zřejmě shrnout a jasně ohraničit přesný smysl apoštolského vyznání víry proti různým časovým heresím. To vyplývá zřetelně jak z úvodní kapitoly s jejím zdůrazněním křesťanské povinnosti bránit se bludným výkladům „s upřímnou a horlivou bdělostí“, tak z kontroverzního rázu jeho výkladu, v němž se obvykle buď přímo začíná polemikou s bludným učením (jako v kap. druhé při výkladu první věty Kreda) nebo se dogmatický výklad zaměřuje tak, aby vyvrcholil vyvrácením herese (výklad o Synu Božím, III-IV). Všude vidíme snahu podat výklad stručný, ale názorný a zasahující samu podstatu věci. A to se autorovi také podařilo; je to mistrná ukázka formulace zároveň prosté i hluboké. Stačí si jen všimnout na příklad, jak stručně a jasně se vykládá, proč je Syn Boží zván Slovem Otcovým (III, 3).

Výjimkou je část pojednávající o Duchu svatém (IX, 16—20), která je zvláště zajímavá jakožto doklad o počátečním stadiu Augustinovy nauky o Trojici a v níž

svatý Augustin přechází od pouhé rekapitulace ustálených dogmatických formulací k nárysu nových koncepcí a rozbíhá se do obširnější diskuse. Důležité jsou zejména odstavce 19—20. (Viz pozn. 7.)

II. Spis *O křesťanském boji* (*De agone christiano*) byl napsán roku 396 nebo 397 podle vlastních slov Augustinových „prostým slohem pro bratry necvičené v latinské výmluvnosti“ (Retr. 2, 3) a počítá se mezi spisy morálně-asketické, ale svým základním zaměřením se vcelku shoduje s předešlým traktátem. Důvod je prostý. Také zde má Augustin na zřeteli poučení o nejzákladnějších věcech, o samých principech křesťanského života. Jak však sám říká, „víra je první, co podrobuje duši Bohu“ (XIII, 14); první podmínkou a první zbraní mravního života je tedy silná a neporušená víra. Proto je i v tomto díle hlavní pozornost věnována vysvětlení hlavních pravd víry a vyvrácení hlavních bludů. Zdůrazniv úvodem duchovní povahu křesťanského boje jakožto boje proti ďáblu přemáháním zlých žádostí (I-III), přechází ihned k vyvrácení manichejského bludu o rozštěpení božství mezi princip dobra a princip zla (IV) a k výkladu o svrchovaném zákonu Boží prozřetelnosti, jemuž je poddáno všechno stvoření (V-IX); potom vysvětluje povahu a smysl Vtělení a vyvrací pochybnosti o tom, že Syn Boží přijal skutečné lidství (X-XI), a zdůrazniv základní význam víry pro mravní život (XIII), vyvrací blud o trojpodstatnosti Boží (XV), o stvoření Syna Božího (XVI-XVII, XXIII), o zdánlivém nebo neúplném člověčenství Kristově (XVIII-XIX, XXI-XXII), o Kristu jako pouhém adoptivním Synu Božím (XX); odmítá bludaře, popírající totožnost Kristova Těla vzkříšeného s Tělem ukřižovaným (XXIV), vyvrací názor, že Kristus nevstoupil na nebesa v těle (XXV), že nesedí na pravici Otcově (XXVI), že nebude soudného dne (XXVII), že pravou církví Kris-

ovou je schisma donatistické (XXIX), že Církev nemá přijímat zpět kající bludaře (XXX), že Církev nemá moc odpouštět všechny hříchy (XXXI), že nebude vzkříšení těla (XXXII). I zde tedy vlastně převažuje dogmatická kontroverze nad výkladem mravoučným.

III. Také traktát *Ů zdrželivosti* (De continentia) z roku 395 projevuje tuto péči o správný věroučný základ. Zdůrazniv duchovní základ zdrželivosti a její základní smysl jako prostředku proti vládě hříchu nad tělem (I-III), zejména proti vládě pýchy (V), obrací se proti manichejským názorům o hříchu (VI); následuje výklad o poměru mezi zdrželivostí a spravedlností (VII, 17), o přirozenosti a porušenosti (VII, 18), o zlé žádosti jako kořenu zla a oslavení těla ve vzkříšení (VIII), a potom opět obšírná polemika s manichejským bludem o tělesnosti a o rozdílu pohlaví (IX-X), zakončená výkladem o tom, v jakém smyslu je Církev připodobňována k tělu (XI). Následuje shrnutí správné nauky o zdrželivosti jako ctnosti, již náleží „bdíti nad krocením a vyhojením kterékoli z rozkoši žádostivosti, jež se přiči rozkoši moudrosti“, nikoli jako popírání nebo potlačování všeho tělesného jako věci zásadně špatné (XII-XIII). Závěrečná kapitola pak zdůrazňuje nezbytnost této ctnosti pro pravý křesťanský život.

IV. Řeč *O užitečnosti postu* (De utilitate ieiunii) je přirozeným doplňkem předešlého traktátu, pojednávajíc o zdrželivosti aplikované na tělesný pokrm. Smyslem postu je ulehčiti duši od přítěže tělesnosti a pomáhat jí ve výstupu k duchovní dokonalosti (II); je to nezbytný prostředek k ukáznění těla (III); přitom však se zdůrazňuje, že tělo není nepřítelem, nýbrž služebníkem duše (IV). Jako v pojednání *O zdrželivosti*, i zde se svatý Augustin snaží co nejdůrazněji vštípit věřícím správný názor na ukáznovávání těla, jež nesmí být namířeno proti tělesnosti vůbec, nýbrž jen proti nezřízené žádosti, která

je prostým následkem porušenosti těla po prvotním hříchu. A i zde se obrací polemicky proti rozkolníkům a bludařům, kteří sice zachovávají tělesný půst, ale nezachovávají jednotu s Církví (VI-VII), zdůrazňuje jednotu víry jako záštitu proti ďábovým úkladům (VIII), nabádá k získávání rozkolníků (IX-X) a v krásném přirovnání připodobňuje jednotu víry k nedílnému dědictví, jehož společné užívání podílňiky obohacuje, rozdělení však ochuzuje.

Stále ukazování souvislosti činného mravního života s pokladem víry - tak bychom tedy mohli charakterisovat tyto traktáty. Je to dokonale vyjádřeno v jedné větě z traktátu *O křesťanském boji*, která shrnuje vlastně v úžasné zkratce celou asketickou a mystickou teologii pod zorným úhlem tří božských ctností jakožto jejich základu: „Víra je to první, co duši podrobuje Bohu; za druhé jsou to přikázání, jak jest nám žiti, jichž ostříháním se utvrzuje naše naděje a živí se láska a začíná nám svítit to, več jsme dříve jen věřili" (XIII, 14). Víra v jasně formulované pravdy Zjevení Božího je na počátku; zachováváním mravních příkazů plynoucích z víry se rozvíjejí druhé dvě ctnosti, naděje a láska, základ života mystického, v němž už nejde jen o souhlas rozumu se zjevenou pravdou, nýbrž v němž se už dochází k předchuti věčného života okoušením Boha přítomného v duši - což je vlastní význam onoho „začíná nám svítit [nebo svítat] to, več jsme dosud jen věřili“.

Timotheus Vodička.

O VÍŘE A VYZNÁNÍ VÍRY

ÚVOD

I. 1. Ježto je psáno (Hab. 2; 4) a nad jiné pevnou vážností slova Apoštolova dotvrzeno, že *spravedlivý z víry žije* (Gal. 3; 11) - a ježto táž víra požaduje od nás službu nejenom srdce, nýbrž též jazyka - praví Apoštol: *Srdcem se přijímá víra k ospravedlnění, ústy však se děje vyznání ke spasení* (Řím. 10; 10) - je na místě, abychom byli pamětlivi jak ospravedlnění, tak i spasení. Neboť jestliže chceme ve věčné spravedlnosti kralovati, nelze nám dojiti záchrany před tímto světem plným zloby, leč bychom i my - v touze po spasení bližních - také ústy vyznávali víru, kterou nosíme v srdci. A s upřímnou a bedlivou bdělostí musíme se míti na pozoru, aby tato naše víra nemohla být po žádné stránce dotčena šalebnými úskoky bludařů.

Jest pak katolická víra, ve Vyznání víry obsažená, věficím známa; a pokud jen bylo možno, krátce byla jim vštípena v paměť; tím způsobem se začátečníkům a kojencům, těm, co v Kristu se znovu zrodili, kteří ještě nezesíleli bedlivým duchovním rozjímáním a poznáním božských Písem, několika slovy předložilo k věření to, co dlouhým výkladem mělo býti vysvětleno pokročilejším, těm, kteří k nauce Boží se pozvedají s jistou pevností pokory a lásky.

Nuže - pod těmito několika málo větami, jak se ve Vyznání nacházejí, mnoho bludařů se pokoušelo skryti své jedy. Těm čelilo a čelí milosrdenství Boží skrze duchovní muže, kteří si zasloužili víru katolickou nejenom obdržeti a jí uvěřiti v oněch [málo] slovech, nýbrž též ji

prostřednictvím zjevení Božího proniknouti a poznati. Psáno je totiž (Iz. 7; 9): *Neuvěříte-li, nepochopíte*. Jednání pak o věcech víry prospívá k zabezpečení Vyznání; ne tedy, že by se těm, kdož dosáhli milosti Boží, předkládalo místo Vyznání, aby se mu zpaměti učili a je opakovali, nýbrž aby vážností všeobecné Církve a bezpečnějším ochranným valem hájilo proti úkladům bludařů to, co ve Vyznání je obsaženo.

VĚRIM V BOHA OTCE VSEMOHOUCÍHO,
STVORITELE NEBE I ZEMĚ...

II. 2. Pokusili se totiž někteří dokázati, že *Bůh Otec* není všemohoucí; ne že by se byli odvážili to vysloviti; avšak možno je usvědčiti, že tak podle svého učení smýšlejí a věří. Neboť praví-li, že existuje něco, co všemohoucí Bůh nestvořil, z čeho však přesto zbudoval tento svět - o němž připouštějí, že je krásně uspořádán, - tak dalece odpirají Bohu všemohoucnost, že nevěří, že by byl mohl svět stvořiti, aniž by byl k jeho vytvoření použil jiné věci, jež by tu už předtím byla bývala a již by on sám nebyl učinil. Hledí totiž na to tak, jako jsou zvyklí tělesnými očima hleděti na řemeslníky a stavitele a kterékoliv dělníky, kteří nejsou s to provésti jakékoliv dílo ve svém řemesle, leč by při tom použili předem již připraveného materiálu. Právě tak se vlastně domnívají, že *Budovatel světa* není všemohoucí, když nebyl s to zbudovati svět, leč by mu bylo něco bývalo jakožto materiál při tom nápomocno. Anebo připouštějí-li, že budovatelem světa je všemohoucí Bůh, pak je nutno, aby doznali, že z ničeho učinil vše, co učinil. Nemůže věru existovat něco, čeho by on nebyl stvořitelem, pakliže je všemohoucí. I když totiž učinil jednu věc z druhé, jako třeba člověka z hlíny, nic z těch věcí neučinil z něčeho, co by sám nebyl stvořil; tak zemi, z níž

pochází hlína, z něčeho učinil. A jestliže samo nebe i zemi, to je svět a vše, co v něm jest, z něčeho učinil, jako stojí psáno: *Ty, jenž jsi učinil svět ze hmoty neviditelné* (Moudr. 11; 18), nebo též: *beztvaré*, jak mají některé kodexy, - na žádný způsob nesluší se věřiti, že ona hmota, z níž učiněn byl svět, jakkoli beztvárná, jakkoli neviditelná, ať byla druhu jakéhokoli, mohla býti sama ze sebe, takřka jako souvěčná a souvěká s Bohem; nýbrž jakoukoli schopnost, kterou v sobě měla, aby se mohla čímkoli státi a seberozičtějších věcí tvar na sebe vzíti, neměla leč od všemohoucího Boha, z jehož dobroty je nejenom kterákoli věc ztvárněná, nýbrž i kterákoli věc tvárnivá.¹ Mezi ztvárněným pak a tvárnivým je ten rozdíl, že ztvárněné již dostalo svůj tvar, kdežto tvárnivé může jej dostati. Tentýž však, jenž dává věcem tvar, dává jim též schopnost tvar přijmouti; neboť z něho a v něm je neproměnná krása nejkrásnější; a proto on jediný každé věci dává nejenom to, že *jest* krásná, nýbrž i schopnost krásnou se státi. Proto zcela správně věříme, že z něčeho Bůh všecko vytvořil; neboť i když byl svět vytvořen ze hmoty jakési, táž hmota právě tak z něčeho byla učiněna; takže veledůmyslným řízením Božím nejprve vznikla schopnost tvaru, a potom teprve ztvárněno bylo, cokoli tvar nese. - To pak jsme řekli, aby se někdo nedomníval, že si výroky Pisma Božího odporují, že totiž je jednak psáno, že stvořil Bůh všecko z něčeho, jednak že svět byl vytvořen z beztvaré hmoty.

I V JEŽIŠE KRISTA, SYNA JEHO JEDINÉHO,
PANA NAŠEHO ...

3. Věříme-li tedy v Boha Otce všemohoucího, o žádném z tvorů nesmíme předpokládati, že by nebyl Všemohoucím stvořen. A protože všecko skrze Slovo stvořil, kterážto Slovo je též nazýváno Pravdou a Mocí a

Moudrostí Boží, a mnoha jinými jmény je uváděno, jimiž se Pán Ježíš Kristus naší víře doporučuje, totiž: Osvoboditel náš a Vládce, Syn Boží; neboť nikdo nemohl zploditi ono Slovo, skrze něž vytvořeno bylo vše, leč ten, jenž skrze ně vše vytvořil; - [III] věříme též v *Ježíše Krista, Syna Božího, Otcova Jednorozeného, to jest jediného, Pána našeho*. Toto Slovo však nesmíme chápati jako slova naše, která byvše hlasem a ústy pronesena, rozvlní vzduch a hned zajdou a ani okamžik netrvají déle než pokud zní. Ono Slovo trvá bez proměny; neboť o něm bylo řečeno, co se praví o Moudrosti: V sobě samé trvajíc obnovuje všechno (Moudr. 7; 27). - Slovem pak Otcovým proto bylo nazváno, poněvadž skrze ně je poznáván Otec. Jako tedy my slovy svými - pravdu-li mluvíme - toho dosahujeme, že duch náš se známým stává poslouchajícím, a vůbec, cokoli skrytého ve svém srdci nosíme, znamením tohoto druhu se sděluje k poznání druhému, právě tak ona Moudrost, již Bůh Otec byl zrodil, velmi vhodně je nazývána jeho Slovem, protože právě skrze ni tajemství plný Otec se dává poznati duším, jež toho jsou hodny.

4. Avšak mezi duchem naším a mezi slovy, jimiž se snažíme téhož ducha zjevným učiniti, je veliký rozdíl. My totiž znějících slov nerodíme, nýbrž je tvoříme; a jako hmota k jejich vytvoření slouží tělo. Nesmírný pak je rozdíl mezi duchem a tělem. Kdežto Bůh, an zrodil Slovo, zrodil totéž, co je sám; ani ne z ničeho, ani z jakékoli předem učiněné a stvořené hmoty, nýbrž ze sebe samého to, čím je sám. O totéž se ostatně, všimneme-li si pozorně snahy své vlastní vůle, i my sami pokoušíme, když mluvíme; ne když lžeme, nýbrž když pravdu mluvíme. Neboť o co jiného usilujeme, než prostě svého ducha, kdyby to jen možno bylo, přenést do ducha poslouchajícího, aby jej poznal a prohlédl; abychom zůstali sice sami v sobě a sebe se nevzdalovali, a přece abychom

pronesli náznak takový, že by se do druhého dostalo naše vědění; aby - pokud nám toho je dána možnost - vyslán byl z ducha takřka druhý duch, jímž by se sdělil? Tak činíme, a pokoušíme se o to jak slovy, tak i samým zvukem hlasu, i tváří i držením těla; tolika prostředky hledíme totiž projevit to, co je uvnitř nás. A ježto něco takového na venek vynéstí nám nelze, není proto možno poznati úplně ducha toho, jenž mluví; tím také je dána možnost lži. - Avšak Bůh Otec, jenž se nejpravdivěji chtěl a mohl zjevití duším, jež ho poznati měly, k odhalení sebe samého zrodil toho, jenž je totéž, co jeho Roditel; a jenž se též nazývá jeho Mocí a Moudrostí (1. Kor. 1; 24), poněvadž skrze něho vytvořil a uspořádal veškerenstvo; proto se o něm praví: *Dosahuje od jednoho konce k druhému mocně a pořádá vše líbezně* (Moudr. 8; 1).

IV. 5. Pročez jednorozený Syn Boží ani nebyl Otcem učiněn, neboť - jak di Evangelista - *vše skrze něho bylo učiněno* (Jan 1; 3); ani v čase zrozen, neboť věčně moudrý Bůh věčně s sebou má Moudrost svoji; ani není nerovný Otci, to jest, po nějaké stránce menší Otce; neboť i Apoštol praví: *Ten, jenž v podstatě Boží byl, nepokládal za věc uloupenou, že je rovný Bohu* (Filip. 2; 6). - Tímto tedy článkem katolické víry jsou vyloučeni především ti, kdo říkají, že Synem je tentýž, jenž je Otcem;² neboť jednak toto Slovo nemůže „býti u Boha“ leč u Boha - Otce, jednak není nikomu rovný, kdo je samojediný. Vyloučení jsou dále ti, kdo praví o Synu, že je tvorem,³ jakkoli ne toho druhu, jako jsou tvorové ostatní. Ať si mluví o tvorů sebevznešenějším, jakmile je tvorem, je stvořen a učiněn. Neboť tentýž smysl má „condere“ a „creare“; ačkoli podle zvyku latinské řeči se někdy říká „creare“ (stvořiti) ve významu „gignere“ (zroditi); řecký jazyk však činí rozdíl: co totiž my nazýváme stvořením, to oni jmenují „ktisma“ nebo „kti-

sis"; a jestliže chceme mluvit zcela jednoznačně, nepoužíváme výrazu „creare“, nýbrž „condere“. - Tedy je-li Syn tvorem, pak - aťsi je sebevznešenějším - je učiněn. My však věříme v toho, skrze něhož bylo učiněno všecko, nikoli v toho, skrze něhož bylo učiněno vše ostatní; neboť není ani možno v jiném smyslu pojímati zde „vše“, leč jakožto cokoliv bylo učiněno.

6. Poněvadž pak *Slovo tělem se stalo a přebývalo mezi námi* (Jan 1; 14) - táž Moudrost, jež z Boha se zrodila, ráčila též stvořena býti mezi lidmi. Na to se vztahuje ono: *Pán stvořil mě na počátku cest svých* (Přisl. 8; 22). Počátkem totiž cest jeho jest Hlava Církve, již jest Ježíš Kristus člověkem oděný; jím měl nám býti dán příklad života, to jest bezpečná cesta, po níž bychom se dostali k Bohu. Neboť nemohli jsme se navrátiti leč pokorou, ježto jsme pýchou byli padli, jakož bylo řečeno prvnímu z nás tvorů: *Okuste, a budete jako bohové* (srv. I. Mojž. 3; 5). Této tedy pokory, to jest cesty, po níž bylo nutno se navrátiti, ráčil nám sám na sobě ukázati příklad Obnovitel náš, jenž *nepokládal za věc uloupenou, že je rovný Bohu, nýbrž sám sebe zmařil, přijav přirozenost služebníka* (Filip. 2; 6), aby tak Slovo, skrze něž učiněno bylo vše, mohlo býti stvořeno jako člověk na počátku cest jeho. - Pročž jakožto Jednorozený nemá bratří; jakožto Prvorozený však ráčil bratry svými zváti všechny, kdož se po jeho prvenství a skrze jeho prvenství přijetím za syny znovu rodí v milost Boží, jak to zdůrazňuje učení Apoštolovo (Žid. 2; 11). Přirozený tedy Syn [Boží] se jediný zrodil ze samotné podstaty Otcovy; jsa tím, čím Otec jest, *Bohem z Boha, Světlem ze Světa*; kdežto my nejsme světlem svou přirozeností, nýbrž oním Světlem jsme osvěcováni, bychom moudrosti mohli svítiti. *Bylo totiž, praví (Jan 1; 9), Světlo pravé, jež osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět.*

K víře v tajemství věčná připojujeme tedy víru v časné

dílo spásy našeho Pána, jež pro nás podstoupiti a k naší spáse vykonati ráčil. Neboť jakožto o Jednorozeném Synu Božím nemůže se o něm říci: Byl; a: Bude; nýbrž pouze: Jest; vždyť to, co bylo, není již; a co bude, není ještě. On tedy je neměnný, bez závislosti na čase a bez střídání. A myslím, že v ničem jiném nemá svůj původ to, že právě takové pojmenování sebe samého sdělil sluhovi svému Mojžíšovi. Neboť když se ho on ptal - pro případ, že by jím lid, k němuž byl poslán, pohrdl, - od koho má říci že je poslán, dostal odpověď takto řkoucího: *Já jsem, který jsem.* A potom připojil: *Tak řekneš synům Israele: Ten, jenž jest, poslal mě k vám* (2. Mojš. 3; 14).

7. Z toho - jak jsem přesvědčen - duchovním myslím jest již jasno, že žádná bytost nemůže existovati, jež by byla protikladem Boha. Jestliže totiž on jest, - a jedině o Bohu lze ve vlastním smyslu toho slova použití - (neboť to, co vpravdě jest, trvá bez proměny; to totiž, co podléhá změně, bylo něčím, čím již není, a bude, čím ještě není) - potom nemá Bůh žádného protikladu. Kdyby se nás totiž někdo ptal, co je protikladem bílého, řekli bychom: černé; kdyby se ptal, co je protikladem teplého, řekli bychom: studené; kdyby se ptal, co je protikladem rychlého, řekli bychom: pomalé; a tak v jakémkoli obdobném případě. Táže-li se kdo však, co je protikladem toho, co jest, správná odpověď zní: to, co není.

JENŽ SE POČAL Z DUCHA SVATÉHO,
NARODIL SE Z MARIE PANNY...

8. Ježto tedy, jak jsem řekl, působením lásky Boží ona neměnná Boží Moudrost vzala na sebe v časném díle spásy pro naše vykoupení a obnovení naši přirozenost změnám podrobenou, připojujeme víru v časné činy,

spásonosně pro nás vykonané, věřice v toho Syna Božího, který se *skrze Ducha svatého narodil z Marie Panny*. Darem totiž Božím, to je Duchem svatým, udělena nám byla tak nesmírná pokora tak nesmírného Boha, že celého člověka ráčil na sebe vzíti v lůně Panny, v těle matčině - aniž je byl porušil - přebýváje, aniž je byl porušil je opouštěje.

Tomuto časnému dílu spásy mnoha způsoby bludaři strojí úklady. Drží-li se však kdo katolické víry a věří, že Slovo Boží celého člověka na sebe přijalo, to jest tělo, duši, mysl, - pak je dostatečně proti nim obrněn. Poněvadž totiž přijetí toto se stalo pro naše spasení, je samozřejmé, že musí dáti pozor, zdali ještě přináleží ke spasení, kdo by chtěl věřit, že něco z naší podstaty nepřináleží k onomu přijetí. A jestliže se člověk - vyjma tvary údů, jež byly každému druhu živočichů zvláštní dány - neliší od dobytčete leč duchem, rozumem obdařeným, jenž se též myslí nazývá, jak potom může býti správná ona víra, jež věří, že moudrost Boží to z naší bytosti přijala, co máme společného s dobytkem, to však že nepřijala, co je osvěcováno světlem Moudrosti a co je právě člověku vlastní?

9. Opovržení však jsou rovněž hodni ti, kdo popírají, že by byl Pán náš Ježíš Kristus měl na zemi matku Marii.⁴ Neboť spasné ono dílo obojímu pohlaví čest prokázalo a podalo důkaz, že obojí je předmětem péče Boží, nejen to, jež na sebe přijal, nýbrž i to, *skrze něž* je byl přijal, - stav se mužem, zrodiv se ze ženy. A nikterak nejsme donuceni popírat matku Kristovu proto, že řekl: *Co mně a tobě, ženo? Ještě nepřišla hodina moje* (Jan 2; 4). Tím nám jediné připomíná, že si máme uvědomiti, že neměl matky jakožto Bůh, jehožto velebnosti osobu se chystal zjevití proměněním vody ve víno. Zato však při svém ukřižování byl jakožto člověk na kříž přibit. A to byla ona hodina, jež tehdy ještě nebyla přišla, když

pravil: *Co mně a tobě? Ještě nepřišla hodina moje* - totiž, v které se k tobě hlásiti budu. Tenkrátě totiž jakožto člověk byv na kříž přibit přihlásil se k člověku - matce a nejmilejšímu z učedníků ji láskyplně doporučil. - Právě tak ať se nás nedotkne, že když mu ohlašovali jeho matku a bratry, odpověděl: *Kdo že je mou matkou a kdo mými bratry?*, a tak dále. Nýbrž spíše ať je nám to poučením, že v případě, že by nám rodiče zabráňovali v naší službě, již posluhujeme bratřím slovem Božím, nemáme se k nim hlásiti. Vždyť kdyby proto kdekdo měl za to, že neměl na zemi matky, poněvadž řekl: *Kdo že je mou matkou?* (Mat. 12; 48), pak by byl nucen upříti i apoštolům, že by byli měli na zemi otce, protože jim přikázal řka: *Nežazývejte nikoho svým otcem na zemi; neboť jediný je Otec váš, jenž je na nebesích* (Mat. 23; 9).

10. A právě tak ať neoslabí tuto naši viru vzpomínka na ústrojí ženy, takže bychom měli za to, že proto je nutno zavrhnouti takovýto způsob zrození Pána našeho, poněvadž nečistí jej za nečistý pokládají. Neboť jednak, *co je hloupé v očích Božích, mají lidé za velemoudré* (1. Kor. 1; 25), jednak *čistým vše je čisté*, jak velmi správně dí Apoštol (Tit. 1; 15). Ti tedy, co takto smýšlejí, ať se podívají na paprsky tohoto slunce, kteréž přece ne že by chválili jako něco, co Bůh stvořil, nýbrž přímo jako boha uctívají - kterak se všade po výkalech stok a po kdejaké ohavnosti rozlévají a v ní podle své přirozenosti působí, a přesto se žádnou špínou takto neposkvrní. A přece viditelné světlo je přirozeností svou viditelnému kalu mnohem bližší. Oč méně tedy se mohlo Slovo Boží, ne tělesné, ne viditelné, poskvrniti od těla ženy, kde na sebe vzalo lidské tělo s duší a myslí, prostřednictvím jichž velebnost Slova v tím větší odloučenosti od slabosti těla lidského tam sídlí? Proto je zřejmo, že žádným způsobem se nemohlo Slovo Boží po-

skvrniti lidským tělem, jímž ani lidská duše poskvřňována není. Neboť ne tím, že řídí tělo a je oživuje, nýbrž tím, že se pachtí za jeho pomíjivými statky, se duše tělem poskvřňuje. A kdyby ti řečení se opravdu hleděli vyhnouti poskvřnění duše, spíše by se obávali podobných lží a rouhání.

TRPĚL POD PONTSKÝM PILÁTEM,
UKŘIZOVÁN, UMŘEL A POHŘBEN JEST...

V. 11. Avšak malým bylo pro našeho Pána pokořením, že se zrodil; přistoupilo k tomu ještě, že ráčil za smrtelníky umřít. Neboť *se pokořil, stav se poslušným až k smrti, a to k smrti kříže* (Filip. 2; 8); aby snad někdo z nás, i když by se smrti samé již neobával, nebyl odstrašen nějakým způsobem smrti, jenž je právě pokládán za jeden z nejpotupnějších. - Věříme tedy v toho, jenž *pod Pontským Pilátem byl ukřižován a pohřben*. Bylo totiž na místě, udati jméno soudce, pro bližší určení času. Když pak vyznáváme jeho pohřbení, připomínáme si hrob nový, jenž měl vstávajícímu z mrtvých k novosti života sloužiti jakožto svědectví, právě tak jako rodícímu se panenský život. Neboť jako v onom hrobě nebyl žádný jiný mrtvý pochován ani předtím (Jan 19; 41), ani potom, tak i v onom životě se ani předtím, ani potom nic smrtelného nepočalo.

TŘETÍHO DNE VSTAL Z MRTVÝCH,
VSTOUPIL NA NEBESA...

12. Věříme dále, že *třetího dne vstal z mrtvých*, jakožto prvorozený mezi bratry, kteří jej měli následovati, jež povolal, aby byli přijati za syny Boží (Efes. 1; 5), jež učiniti ráčil svými spoluúčastníky a spoludědici (Řím, 8; 17).

VI. 13. Věříme, že *vstoupil na nebesa*, v místo blaženosti, jež i nám přislíbil řka: Budou jako andělé v nebesích (Mat. 22; 30), v onom městě, jež je matkou nás všech, Jerusalemě věčném na nebi (Gal. 4; 26). - Častěji se někteří urážejí, jsou to buď bezbožní pohané nebo bludaři, že věříme, že pozemské tělo bylo vzato na nebesa. Pohané tedy obyčejně proti nám vyrazí s důvody z filosofů a říkají, že je nemožné, aby něco pozemského bylo v nebi. Neznajíť našich Pisem a nevědí, v jakém smyslu bylo řečeno: *Zasévá se tělo oduševnělé, vstává tělo duchovní* (I. Kor. 15; 44). Nebylo to totiž řečeno v tom smyslu, že by se tělo přeměnilo v ducha a stalo se duchem; vždyť i nyní tělo naše, jež se oduševnělým nazývá, není v duši přeměněno a duši učiněno. Nýbrž „tělo duchovní“ rozumí se v tom smyslu, že je duchu natolik poddáno, že je uschopněno pro přebývání v nebesích, neboť veškerá ubohost a poskvřina pozemská proměněna a obrácena je v nebeskou čistotu a stálost. Toť ono proměnění, o němž rovněž dí Apoštol: *Všichni vstaneme, ne všichni však budeme proměněni* (tamt. 51). A on sám též učí, že toto proměnění nebude k horšímu, nýbrž k lepšímu; praví totiž: *A my budeme proměněni*. - Avšak pouhá zvědavost a věc úplně zbytečná je ptáti se, kde že je a jakým způsobem je v nebi tělo Páně; jedině to se od nás požaduje, abychom věřili, že je v nebi. Neboť není věci naší ubohosti rokovati o tajích nebes, zato je věci naší víry míti vznešený a úctyplný pojem o důstojnosti těla Páně.

SEDI NA PRAVICI BOHA OTCE VSEMOHOUCIHO ...

VII. 14. Věříme též, že *sedí na pravici Otcově*. Nesmíme se však proto domnívati, jako by byl Bůh Otec takřka vymezen lidskou podobou tak, že by se rozjímajícím o něm zjevila představa jeho pravého či levého

boku; anebo že bychom se, ježto je řečeno, že Otec „sedi“, domnívali, že má při tom ohnutá kolena; aby se snad nestalo, že bychom upadli v ono rouhání, pro něž zlořečí Apoštol těm, kteří *zaměnili slávu Boha neporušitelného za podobu porušitelného člověka* (Řím 1; 23). Vpravdě - takovou modlu Bohu v chrámě postavit je pro křesťana zločinem; a ještě větším zločinem je postavit ji ve svém srdci, kdež přece je pravý chrám Boží, pakliže je očištěno od pozemské žádostivosti a poblouzení. Nutno tedy výrazu „na pravici“ rozuměti ve smyslu: v nejvyšší blaženosti, kde vládne spravedlnost, pokoj a radost; právě tak jako na levici jsou stavěni kozlové (Mat. 25; 33), totiž v trápení, vzhledem k jejich nepravostem, soužením a mukám. Právě-li se tedy, že Bůh sedí, neznamená to snad polohu údů, nýbrž soudní pravomoc, již Velebnost ona nikdy nepostrádá, vždy spravedlivě odplácějíc, co si kdo zasloužil; samozřejmě ovšem na posledním soudě objeví se před lidmi mnohem jasněji nepopíratelný jas Jednorozeného Syna Božího, soudce živých i mrtvých.

ODTUD PRIJDE SOUDIT ŽIVÉ I MRTVÉ...

VIII. 15. Věříme též, že *odtud přijde* v čas nejpříhodnější a *soudit bude živé i mrtvé*. Ať už jsou těmito výrazy označeni spravedliví a hříšníci, či ať jsou živými nazýváni ti, jež tehda nalezne na zemi ještě nezemřelé, mrtvými pak ty, kteří při jeho příchodu z mrtvých vstanou, - toto dílo spásy, v čase vykonané, nejen že *jest*, jako ono zrození co do jeho božství, nýbrž též bylo a bude. Neboť Pán náš byl na zemi, a nyní *jest* v nebi, a bude ve svém jasu soudcem živých i mrtvých. Tak totiž přijde, jako byl na nebe vstoupil, podle výroku ve Skutcích apoštolských (1; 11) obsaženého. Tudíž s tohoto hlediska časného díla spásy mluví v Apokalypse,

tam, kde je psáno: *Tak praví ten, jenž jest a jenž byl a jenž přijíti má* (1; 8).

VERIM V DUCHA SVATÉHO...

IX. 16. Když jsme tedy probrali a víry hodným ukázali jak božské zrození našeho Pána, tak i jeho lidské dílo spásy, připojujeme - aby víra naše v Boha byla úplná - vyznání *Ducha svatého*, nikterak menšího přirozeností než Otec či Syn, nýbrž, abych tak řekl, soupodstatného a souvěčného. Neboť Trojice tato jeden je Bůh; ne že by tentýž byl Otcem, jenž je Synem a Duchem svatým; nýbrž, že Otec je Otec, Syn je Syn, a Duch svatý je Duch svatý, a tato Trojice jest jeden Bůh, jakož psáno je: *Slyš, Israeli, Hospodin Bůh tvůj jeden je Bůh* (5. Mojž. 6; 4). A přece, když se nás tážou na jednotlivé osoby, a praví-li se nám: Tedy Otec je Bůh? - odpovíme: Ano, je Bůh. Ptá-li se kdo, zdali Syn je Bůh, právě tak odpovíme. A ani když se bude Ducha svatého týkat podobná otázka, ne jinou než, že je Bůh, musíme dáti odpověď; velice se ovšem majíce na pozoru, abychom to nepojímali ve smyslu, v jakém bylo o lidech řečeno: *Bohové jste* (Ž. 81; 6). Nejsouť bohy svou přirozeností, kdožkoli jsou učiněni a stvořeni od Otce skrze Syna darem Ducha svatého. Tuto pak Trojici naznačuje Apoštol, když praví: *Neboť od Něho a v Něm a skrze Něho je vše* (Řím. 11; 36). - Přesto tedy, že při otázce na jednotlivé osoby odpovíme, že ten, o němž se nám klade otázka, je Bůh, ať je to Otec, či Syn, či Duch svatý, přece ať se nikdo nedomnívá, že uctíváme tři Bohy.

17. A není to nic divného, že se něco takového praví o Podstatě nevypravitelné, když přece i s těmi věcmi, jež tělesnými očima vidíme a tělesnými smysly posuzujeme, podobného cosi se děje. Neboť přestože, táže-li

se nás kdo na pramen, nemůžeme říci, že on sám je již řekou, ani při otázce na řeku nemůžeme ji pramenem nazývati - a podobně nápoj vzatý z pramene či z řeky nemůžeme ani řekou nazývati ani pramenem, - přesto v celé této trojici mluvíme o vodě, a dává-li se nám otázka o jejich složkách jednotlivě, po každé odpovídáme, že je to voda. Neboť tážu-li se, zdali v prameni je voda, odpověď zní, že voda; a ptáme-li se, zda voda je též v řece, jiné odpovědi se nám nedostane; a o onom nápoji nemůže rovněž býti jiné odpovědi; a přece nemluvíme o třech vodách, nýbrž o jedné vodě. - Samozřejmě je nutno míti se na pozoru, aby si snad někdo nevypravitelnou podstatu oné Velebnosti nepředstavoval jako takový viditelný a hmotný pramen či řeku či nápoj. Neboť u těchto ta voda, jež nyní je v prameni, ihned přechází do řeky a v sobě nezůstává; a když z řeky či z pramene v nápoj přechází, není jí už tam, odkud je čerpána. A tak se může státi, že táž voda teď patří pod název pramene, teď zase pod název řeky, teď konečně pod název nápoje. Kdežto v oné Trojici jsme řekli, že je vyloučeno, aby Otec byl někdy Synem, jindy Duchem svatým; jako u stromu není kořenem leč kořen, ani kmenem není než kmen, ani co jiného leč větve můžeme větvemi jmenovat; neboť to, co se kořenem jmenuje, nemůže být nazýváno kmenem a větvemi; ani nemůže dřevo, jež náleží ke kořenu, nějakým snad pohybem teď být v kořeni, teď zas ve kmeni, teď ve větvích, nýbrž jediné je v kořeni; ačkoli stejně trvá ono pravidlo pojmenování, takže kořen je dřevem, i kmen je dřevem, i větve jsou dřevem; a přece nemluvíme o třech dřevech, nýbrž o jednom. Anebo - má-li snad tento příklad něco, co dobře nesouhlasí, že totiž možno právem mluvíti o „třech dřevech“ vzhledem k různé jejich pevnosti, - v tom jistě mi všichni dají za pravdu, že naplníme-li z jednoho pramene tři nádoby, možno říci, že zde

máme tři nádoby, „tři vody“ však že se říci nemůže, nýbrž jediné jednu a touž vodu; ačkoli táže-li se tě kdo na jednotlivé nádoby, odpovíš, že v každé z nich je voda; a nemáme zde žádného takového přechodu, jako jsme řekli že je při toku z pramene do řeky.

Tyto hmotné příklady však jsme neuvedli, abychom dokázali, že podobně tomu je s onou přirozeností Boží, nýbrž jen abychom ukázali, že i ve věcech viditelných lze pozorovati jednotu, aby se poznala možnost případu, kde nějaká trojice věcí má nejen ve svých jednotlivých složkách, nýbrž i jako celek jediné jméno jednotného čísla; a aby se nikdo nedivil a nepokládal to za nesmysl, že jak Otce nazýváme Bohem, tak i Syna Bohem nazýváme a rovněž tak Ducha svatého Bohem jmenujeme - a přesto přece ne tři Bohy v této Trojici, nýbrž jediného Boha a jedinou podstatu.

18. O Otci tedy a o Synu v mnoha knihách pojednali učení a duchovní mužové; v nich - pokud jen lidé lidem byli s to - se pokusili objasnit, jak to, že Otec se Synem není jeden, nýbrž *jedno*, a co je Otci vlastního a co Synu; že onen je Roditel, tento Zrozený; onen ne ze Syna, tento z Otce; tohoto onen že je Počátek, pročez je i Hlavou Krista nazýván (1. Kor. 11; 3), ačkoli i Kristus je Počátkem, ovšem ne Otce (Jan 8; 25); že však jest jeho obrazem (Kol. 1; 15), ovšem ani v tom nejmenším se od něho nelišícím a úplně bez nejmenšího rozdílu stejným. - O tom širě pojednávají, kdož ne tak krátce jako my chtějí pojednat o vyznání víry křesťanské. - Nuže, to, že Syn Synem jest, přijal od Otce; kdežto tento toho od Syna nedostal. A co se toho týče, že v nevýslovném milosrdenství ve svém časném díle spásy na sebe vzal člověka, to je vratké stvoření, jež chtěl k lepšímu proměnit, mnoho toho o něm nalezneme v Písmech, co zní tak, že bezbožné mysli bludařů, chtějící dřív učit, než se samy poučily, do bludu zavedlo, takže se domnívají, že není

rovný Otci ani že není s ním téže podstaty;⁵ toho druhu jsou tyto výroky: *Neboť Otec jest větší než já* (Jan 14; 28); a: *Hlavou ženy muž, hlavou muže Kristus, hlavou Krista pak Bůh* (1. Kor. 11; 3); a: *Tehdy on sám poddán bude tomu, jenž byl jemu poddal vše* (1. Kor. 15; 28); a *Jdu k Otci svému a Otci vašemu, Bohu svému a Bohu vašemu* (Jan 20; 17); a některé jiné podobné výroky; to vše proto bylo řečeno, ne aby naznačilo nerovnost přirozenosti a podstaty (a neukázaly se tak nesprávnými výroky: *Já a Otec jedno jsme* (Jan 10; 30); a: *Kdo uviděl mne, uviděl i Otce mého* (Jan 14; 9); a: *Bůh byl Slovo* (Jan 1; 1); nemohl účinen býti ten, skrze něhož vše bylo učiněno; a: *Nepokládal za věc uloupenou, že je rovný Bohu* (Filip. 2; 6); a ostatní podobné výroky); nýbrž to vše bylo řečeno jednak vzhledem k dílu služebnosti, jež na se vzal přijetím lidské přirozenosti - a v tom smyslu se praví: *Sebe samého zmařil* (tamt.); ne že by se byla nějak změnila ona Moudrost, jež přece proměně v nejmenším nepodléhá, nýbrž že se chtěla v takovém ponížení lidem zjevit; - jednak tedy byly ony výroky, jež bludaři překrucují, takto napsány vzhledem k tomuto dílu služebnosti, jednak též proto, poněvadž Syn vděčí Otci za to, čím jest; ovšem tedy také že mu vděčí za to, že je *stejný* s týmž Otcem, čili že mu je roven; Otec však nikomu nedluží nic z toho, čím jest.

19. O Duchu svatém však nebylo dosud tak hojně a tak bedlivě pojednáno učenými a velikými badateli božských Písem,⁶ tak aby snadno bylo možno poznati i u něho, co jemu je vlastní a která je to vlastnost, jež působí, že jej nemůžeme ani Synem ani Otcem nazývat, nýbrž pouze Duchem svatým; nanejvýše že prohlašují o něm, že je Darem Božím, abychom si uvědomovali, že dar, jež dává Bůh, není menší než je on sám. To pravidlo však zachovávají, že neprohlašují o Duchu svatém, že by, podobně jako Syn, byl zrozen z Otce; ta-

kový jest jedině Kristus; avšak ani ze Syna, jako by byl vnukem nejvyššího Otce; přece však že nemožno říci, že by to, čím jest, neměl od nikoho, protože to má od Otce, z něhož vše; aby se tak nestalo, že bychom stano- vili dvojí počátek bez počátku, což je úplně nesprávné a nejvýš nesmyslné, a ne k víře katolické, nýbrž k bludu jistých bludařů přináležející.

Odvážili se však někteří věřiti,⁷ že Duch svatý není leč samo spojení Otce a Syna, a abych tak řekl, jejich bož- ství, jež Řekové *theotés* nazývají; takže vzhledem k tomu, že Otec je Bůh a Syn je Bůh, toto Božství, jimž jsou navzájem spojeni, onen rodě Syna, tento Otcí náležeje, je tomu, od něhož je tento zrozen, zcela rovno. O tomto Božství tedy (jež myslí, že má býti též chápáno jakožto oněch dvou vzájemná láska a milování) praví, že bylo nazváno Duchem svatým; a tento svůj názor opírají mnoha důkazy z Písem; ať už je to oním výrokem: *Neboť láska Boží rozlita je v srdcích našich skrze Du- cha svatého, jenž nám byl dán* (Řím. 5; 5), nebo mnoha jinými svědectvími podobného rázu; a konečně i tou skutečností, že právě skrze Ducha svatého dosahujeme smíření s Bohem. Proto také mají za to, že tím, že je Duch svatý nazýván Darem (Skt. ap. 2; 38), je dosta- tečně naznačeno, že týž Duch svatý není leč láskou Boží. Neboť smíru s Bohem nedosahujeme leč skrze lásku, v níž jsme i syny nazýváni (1. Jan 3; 1); ne již pod vládou strachu, jako otroci, neboť *dokonalá láska strach ven vypuzuje* (1. Jan 4; 18); a Ducha svobody jsme přijali, v němž voláme: *Abba, Otče* (Řím. 8; 15). A po- něvadž - právě skrze lásku jsouce usmířeni a k přátelství znovu povoláni - budeme schopni poznati všecka ta- jemství Boží, proto se o Duchu svatém praví: *On vás uvede ve veškeru pravdu* (Jan 16; 13). Proto také od- vaha ke hlásání pravdy, jak jí byli při jeho příchodu naplněni apoštolové, je důvodně lásce připisována; neboť

právě tak nerozhodnost náleží bázni, kterou dokonalost lásky vylučuje. Proto je též nazývána darem Božím (Efes. 3; 7), ježto nikdo z toho, co ovládá, není schopen nic plně vychutnati, leč zároveň-li to miluje. Moudrost Boží vychutnávati neznamená nic jiného leč láskou s ní býti spojenu. Právě tak nikdo v tom, co [za správné] poznává, nesetrvává leč láskou. A proto se Duch svatý [v latině] jmenuje Spiritus sanctus, protože cokoliv je potvrzováno [lat. sancire], proto je potvrzováno, aby tak beze změny *setrvalo*; a není pochyby, že slovo „svatost“ [lat. „sanctitas“] od slovesa „potvrzovati“ [lat. „sancire“] pochází.

Hlavně se však zastánci tohoto názoru odvolávají na toto svědectví Pisma: *Co se z těla zrodilo, tělo jest; a co se zrodilo z Ducha, duch jest; neboť Bůh je Duch* (Jan 3; 6; týž 4; 24). Zde totiž mluví o našem znovuzrození, jež se neděje podle Adama, z těla, nýbrž podle Krista, z Ducha svatého. Proto, jestliže se na tomto místě činí zmínka o Duchu svatém, když bylo řečeno: *Neboť Bůh je Duch*, nutno - tak říkají - si povšimnouti, že nebylo řečeno: *Neboť Duch Boha je [to]*, nýbrž: *Neboť Bůh je Duch*; takže prý na tomto místě samo Božství Otcovo a Synovo je nazýváno Bohem; a tím že je Duch svatý.

K tomu přistupuje ještě jiné svědectví, jak je uvádí apoštol Jan: *Neboť Bůh Láska jest* (1. Jan 4; 16). Rovněž tak totiž ani zde nepraví: *Láska Boha je [to]*, nýbrž: *Bůh Láska jest*; čímž se má rozuměti Láska jakožto Božská osoba. - A že v onom výčtu věcí navzájem spojených, v němž se praví: *Vše je vaše, vy pak Kristovi, Kristus pak Boží* (1. Kor. 3; 22—23); a: *Hlavou ženy muž, hlavou muže Kristus, hlavou pak Krista Bůh* (tamt. 11; 3) - se neděje vůbec zmínka o Duchu svatém, to - říkají - má svůj důvod v tom, že se ve výčtu věcí navzájem spojených obyčejně neuvádí samo spojení.

Proto, když pozorně čtou, nalézají - myslím - samu Trojici i v slovech: *Neboť z Něho a skrze Něho a v Něm jest vše* (Řím. 11; 36). Z Něho, jakožto z toho, jenž nikomu nic není dlužen z toho, čím jest; skrze Něho, jakožto skrze Prostředníka; v Něm, jakožto v tom, jenž objímá, to jest spojením sjednocuje.

20. Proti tomuto názoru bojují ti, kteří ono spojení, ať už jsme je nazvali „Božstvím“ či „Milováním“ či „Láskou“, nepokládají za Osobu. Přece však se snaží vysvětliti si Ducha svatého jakožto Osobu. Nechápou však, že jinak nemohl být výrok „Bůh Láska jest“ pronesen, leč je-li Láska [skutečnou] Osobou. - Dávají se totiž vésti tím, co jsou zvykli viděti u hmotných věcí. Neboť spojí-li se vzájemně dva předměty tak, že jsou jeden u druhého blízko položeny, tu samo spojení jich není [samostatným] předmětem; vždyť po vzájemném odloučení oněch předmětů, jež předtím byly spojeny, nelze ho nikde nalézt; a přece je zřejmé, že neodešlo a nevzdálilo se, jako ony předměty.

Takoví však, pokud jen mohou, ať učiní čistým své srdce, aby mohli viděti, že v Boží podstatě není nic takového; jako by tam totiž bylo něco jiného sama podstata, a něco jiného, co je případkem podstaty a není podstatou samou; vždyť cokoli z toho, co tam možno postřehnouti, náleží k podstatě.

Ovšem snadno je tyto věci vysloviti a v ně věřiti; viděti však, jak se vpravdě mají, nikterak nelze leč čistým srdcem. - Pročež, ať už tento názor je správný, či ať se věci jinak mají, je naší povinností neochvějně zachovávatí víru, v níž pravíme, že Bohem jest Otec, Bohem Syn, Bohem Duch svatý; ne však že jsou Boží tři, nýbrž Trojice tato že jeden je Bůh; ani že by byli různé přirozenosti, nýbrž téže podstaty; ani že by Otec byl někdy Synem, jindy zas Duchem svatým; nýbrž Otec povždy Otcem, Syn povždy Synem a Duch svatý po-

vždy Duchem svatým. A netvrdíme opovážlivě ničeho o věcech neviditelných, jako bychom byli vědoucí, nýbrž jakožto věřící; neboť nelze jich spatřiti leč srdcem čistým. A ten, kdo - jak bylo řečeno - je vidí v tomto životě jen částečně a v hádance (1. Kor. 13; 12), nemůže způsobiti, aby viděl i ten, k němuž mluví, jestliže mu v cestě stojí nečistota srdce. Blahoslavení však čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou (Mat. 5; 8).

To je víra v Boha Stvořitele a Obnovitele našeho.

SVATOU CIRKEV OBECNOU, SVATÝCH OBCOVANÍ...

21. Poněvadž však nám byla přikázána láska nejenom k Bohu, tím že bylo řečeno: *Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce, z celé duše i z celé mysli*, nýbrž i k bližnímu - neboť: *Milovati budeš*, praví, *bližního svého jako sebe samého* (Luk. 10; 27); poněvadž pak dále by víra byla méně plodná, kdyby netvořila shromáždění a společenství lidí, kde by se bratrská láska skutkem osvědčovala, - [X] věříme též ve *svatou církev*, samozřejmě *katolickou*. Neboť i bludaři i rozkolníci říkají svým shromážděním „církev“. Avšak bludaři tím, že nesprávně o Bohu smýšlejí, samu víru porušují; rozkolníci pak se od bratrské lásky na hony vzdalují, ačkoli v totéž věří, v co věříme my. Proto ani bludaři nepřisluší k Církvi katolické, kteráž Boha miluje; ani rozkolníci, poněvadž ona bližního miluje; a proto snadno odpouští hřích bližnímu, ježto sama prosí, aby jí odpustil ten, jenž nás se sebou samým smířil, zničiv vše minulé a povolav nás k životu novému.

ODPUSTĚNÍ HRICHŮ...

Dokud však nedosáhneme dokonalosti onoho života, nejsme s to býti bez hříchu; je ovšem rozdíl v tom, jaké tyto jsou. 22. Zde však není místo pro pojednání o rozdílnosti hříchů; jenom nám je nutno pevně věřit, že na žádný způsob se nám neodpouští, čím hřešíme, jestliže sami jsme neoblomni k odpuštění provinění. Věříme tedy dále v *odpuštění hříchů*.

TĚLA Z MRTVÝCH VZKŘISENÍ...

23. A ježto tré je částí, z nichž se člověk skládá, duch, duše a tělo; často se však o nich mluví jako o dvou, poněvadž duše je často pod jedním jménem s duchem jmenována - jistá totiž její část, rozumová, již postrádají zvířata, se nazývá duchem, - nejpřednější součástí naší bytosti je duch; život pak, jímž jsme ve spojení s tělem, se jmenuje duše; konečně samo tělo, jsouc viditelné, je poslední naší součástí. *Veškeré toto stvoření však vzdychá a v bolestech se svíjí až dosavad* (Řím 8; 22); vydalo však prvotiny ducha (srv. tamt. 23), neboť uvěřilo v Boha a jest již dobré vůle. - Týž duch se též nazývá mysl, jak o něm dí apoštol: *Mysl sloužím zákonu Božímu* (tamt. 7; 25). A týž na jiném místě praví: *Svěd-kem je mi Bůh, jemuž sloužím v duchu svém* (tamt. 1; 9). - Duše však, pokud ještě se pachtí za tělesnými radostmi, je „tělem“ jmenována; vzpírá se duchu, ne svou přirozeností, nýbrž hříšným návykem. Proto se praví: *Mysl sloužím zákonu Božímu, tělem však zákonu hříchu* (Řím. 7; 25). Tento návyk přešel - pro hřích prvního člověka - smrtelným plozením v přirozenost. Proto stojí psáno: *I my jsme kdysi byli od přirozenosti syny hněvu* (Efes. 2; 3), to je pomsty, již se stalo, že sloužíme zákonu hříchu. - Je pak přirozenost

duše tehdy dokonalá, když se podrobuje svému duchu a následuje jej následujícího Boha. Proto *člověk ani-mální nevnímá to, co jest Ducha Božího* (1. Kor. 2; 14). Avšak ne tak rychle se podrobuje duše duchu ke konání dobrých skutků, jako se rychle podrobuje duch Bohu k pravé víře a dobré vůli; leckdy se její nápor, jímž se rozlévá po tělesných a časných žádostech, jen těžko dá zvládnouti. Avšak poněvadž i ona dochází očištění, dosahujíc stálosti tím, že vládne její přirozenosti duch, jenž jest její hlavou, této pak hlavy hlavou je Kristus, - není důvodu ztrácti naději, že i tělo vráceno bude ve svoji vlastní přirozenost; ovšem ne tak rychle jako duše, právě jako duše ne tak rychle jako duch; nýbrž až v čas příslušný, při troubě poslední, kdy mrtví vstanou neporušeni, a my budeme proměněni (1. Kor. 15; 52). - A proto věříme též v *těla vzkříšení*; ne pouze v tom smyslu, že obnovena bude duše, jež je nyní pro své tělesné sklony „tělem“ nazývána; nýbrž i toto viditelné tělo, jež je tělem svou přirozeností, jehožto jméno duše dostala ne pro svou přirozenost, nýbrž pro tělesné sklony. Bez jakékoli tedy pochyby je nutno věřiti, že toto viditelné ve vlastním slova smyslu tělo vstane z mrtvých. Zdá se, jako by apoštol Pavel takřka prstem na ně ukazoval, když praví: *Musí zajisté porušitelné toto obléci neporušitelnost* (1. Kor. 15; 53). Neboť když dí „toto“, jako by na ně prstem mířil; prstem však ukázati lze pouze na něco, co je viditelné; protože porušitelnou mohla by býti zvána i duše; neboť zkažeností mravů podléhá i ona porušení. A když čteme: *Smrtelné toto obléci nesmrtelnost* - míněno je tím totéž viditelné tělo, poněvadž znovu na ně takřka prstem ukazuje. I duše totiž - jako může být zvána porušitelnou pro zkaženost mravů - tak by také mohla být nazvána smrtelnou. Smrtí totiž duše je odpadnouti od Boha; což jest, jakožto první její hřích, zaznamenáno ve svatých Písmech.

24. Vstane tedy tělo, podle víry křesťanské, jež nemůže klamati. Ten pak, komu se to zdá neuvěřitelným, pozoruje jenom, jak je uzpůsobeno tělo nyní; jak však bude uzpůsobeno v budoucnu, o tom neuvažuje; v onom totiž čase andělské proměny nebude to již maso a krev, nýbrž pouze tělo. Neboť Apoštol, mluvě o těle, praví: *Jiné je maso dobytčat, jiné ptactva, jiné ryb, jiné plazů; a jsou těla nebeská a těla pozemská* (1. Kor. 15; 39). Neřekl totiž: A maso nebeské; řekl však: *A nebeská a pozemská těla*. Veškeré totiž maso je zároveň tělem, ne však každé tělo je zároveň masem; již v těchto pozemských věcech: neboť dřevo je sice tělo,⁸ ne však maso; kdežto u člověka či zvířete máme i tělo i maso; na nebesích však vůbec není masa, nýbrž jen těla, prostá a plná světla, a jež Apoštol zove „duchovními“ (1. Kor. 15; 44); někteří pak je nazývají „etherickými“. - A proto není v rozporu se vzkříšením těla, co praví: *Maso a krev královstvím Božím vládnouti nebudou* (tamt. 15; 50); nýbrž tím jen hlásá, jak uzpůsobeno bude to, co nyní jest maso a krev.⁹ A nevěři-li kdo, že maso toto může býti proměněno v přirozenost toho druhu, toho je nutno k víře vésti po stupních. Neboť ptáš-li se ho, zdali je možno, aby se hlína proměnila ve vodu, - pro vzájemnou blízkost těchto dvou prvků, nezdá se mu to neuvěřitelným. Ptáš-li se ho dále, zdali voda ve vzduch se může proměnit, odpoví ti, že ani takového něco není nemyslitelné; vždyť obojí je si navzájem blízké. A ptáš-li se ho na vzduch, zdali se může proměnit v etherické, to je nebeské tělo, již sama příbuznost obojího navzájem ho o tom přesvědčí. - Jestliže tedy připouští, že se postupně může hlína v tělo etherické proměnit, proč nevěří, že - přistupuje-li k tomu ještě vůle Boží, na jejíž pokyn tělo lidské bylo s to chodit po vodě, - se tak může stát s velikou rychlostí, jak to bylo vyjádřeno: *v oka mžiknutí* (1. Kor. 15; 52), bez jakýchkoli podobných stupňů,

podobně jako obyčejně kouř podivuhodnou rychlostí v plamen přechází? - Tělo naše totiž je sice z hlíny země; avšak filosofové, jejichž důkazů se často používá v boji proti vzkříšení těla, v nichž dokazují, že žádné pozemské tělo se nemůže dostat na nebesa, připouštějí, že kterékoliv tělo může býti převedeno a změněno v jiné tělo.

A ŽIVOT VĚČNÝ. AMEN

Až se tedy toto vzkříšení těla stane skutkem, pak budeme osvobozeni od pout času a bez porušení budeme v nevýslovné lásce a stálosti požívati života věčného. Tehdy totiž se stane, co je psáno: *Pohlčena je smrt vítězstvím. Kde že jest, smrti, osten tvůj? Kde jest, smrti, pachtění tvé?* (1. Kor. 15; 55).

25. To tedy je víra, jež se nově pokřtěným svěřuje, aby si ji v paměť vštípili v několika málo slovech Vyznání. A těchto několik málo slov věřící znají proto, aby v ně věřice byli poddáni Bohu, poddáni jsouce Bohu aby správně žili, správně žijíce aby čistým učinili svoje srdce, srdcem čistým aby vnikli ve smysl toho, v co věří.

O KŘESTANSKÉM BOJI

I. 1. Koruna vítězství se slibuje pouze bojujícím. Nacházíme totiž ve svatých Písmech ustavičně místa, kde je nám slibována koruna, zvítězíme-li. Aby však připomínání mnoha míst nebylo zdlouhavé - u apoštola Pavla čteme nejzřetelněji: *Dílo jsem dokončil,¹⁰ běh jsem dokončil, víru jsem zachoval; již je pro mne připravena koruna spravedlnosti* (2. Tim. 4; 7—8). Je nám tedy nutně zapotřebí poznati, kdo je oním nepřítelem, po jehož přemožení budeme korunováni. Vždyť je to týž, jehož dříve přemohl náš Pán, abychom i my - v něm zůstávajíce - zvítězili. On, Moc a Moudrost Boží a Slovo, skrze něž bylo učiněno všecko, jenž jest jediným Synem Božím, věčně neměnný vládne nade vším tvorstvem. A když je mu poddáno tvorstvo, jež nezhřešilo, oč spíše je mu poddáno všecko tvorstvo hříšné! Tedy - jsou-li mu poddáni všichni svatí andělé, mnohem spíše mu jsou poddáni všichni andělé zhřešivší, jichž knížetem je ďábel. Ale protože ošálil naši přirozenost, ráčil jednorozený Syn Boží právě tuto naši přirozenost vzít na sebe, aby právě jí byl ďábel přemožen a aby toho, jehož on sám vždy v područí má, také nám poddaným učinil. Právě jej označuje slovy: *Kníže tohoto světa je vyvržen ven* (Jan 12; 31); ne že by byl vyvržen mimo svět, jak se domnívají někteří bludaři, nýbrž ven z duší těch, kteří jsou spojeni se Slovem Božím a nemilují svět, jehož on je knížetem, protože panuje nad těmi, kdo milují časné statky, obsažené v tomto viditelném světě - ne že by sám byl pánem tohoto světa,

•

nýbrž knížetem těch žádostí, jimiž se touží po všem pomíjejícím, takže mu jsou poddáni ti, kteří nedbají věčného Boha a milují věci nestálé a měnlivé. *Kořenem totiž všeho zlého je žádostivost; za ní se ženouce někteří zbloudili od víry a způsobili si mnoho bolesti* (1. Tim. 6; 10). Skrze tuto žádostivost kraluje člověku ďábel a ovládá jeho srdce. Takoví jsou všichni, kteří milují tento svět. Ďábel se pak vyhání ven, když se člověk zřekne z celého srdce tohoto světa. Člověk se totiž zřiká ďábla, jenž je knížetem tohoto světa, tím, že se zřekne jeho svodu a nádhery a jeho andělů. Proto náš Pán, přirozeností lidskou již již vítězství dosahující jsa oděn, pravil: *Vězte, že já jsem přemohl svět* (Jan 16; 33).

DABLA PŘEMAHAME PŘEMAHÁNÍM ŽADOSTI

II. 2. Mnozí však namítají: Kterak můžeme přemoci ďábla, jehož nevidíme? Ale - vždyť máme učitele, který nám ráčil ukázati, jak se přemáhají neviditelní nepřátelé. O něm totiž praví Apoštol: *Zbaviv se těla, knížata a mocnosti postavil na odív zjevně, slavě nad nimi vítězství na sobě samém* (Kol. 2; 15).¹¹ Tedy tam se přemáhají neviditelné, nám nepřátelské mocnosti, kde se přemáhají neviditelné žádosti. A protože žádosti po časných věcech přemáháme v sobě samých, nutně přemáháme v sobě samých i toho, jenž právě skrze žádosti kraluje v člověku. Tehdy totiž, když bylo řečeno ďáblu: *Prach jísti budeš* (1. Mojž. 3; 14), bylo řečeno hříšníku: *Prach jsi a v prach se navrátíš* (tamt. v. 19). Byl tedy hříšník dán ďáblu za pokrm. Nebudme prachem, nechceme-li být požíráni hadem! Vždyť zrovna tak, jako měníme ve své tělo vše, co pojídáme, takže se pokrm stává tím, čím jsme my sami po stránce tělesné, tak i špatnými mravy skrze ničemnost a pýchu a bezbož-

nost se každý stává tím, čím je ďábel, nebo jemu podobným, a stává se jeho poddaným tak, jako nám je poddáno naše tělo. A to právě je míněno slovy: *Býti požírán hadem. Kdokoliv se tudíž bojí onoho ohně, který je připraven ďáblu a andělům jeho (Mt. 25; 41), nechť se přičiní, aby v sobě samém nad nimi slavil vítězství. Vnější útočníky totiž přemáháme ve svém nitru přemáháním žádostí, skrze něž nám vládnou. A ty, které shledávají sobě podobnými, odvlékají s sebou k potrestání.*

BOJUJEME PROTI DABLU V SVĚM NITRU

III. 3. Podobně praví i Apoštol, že ve svém nitru bojuje proti vnějším mocnostem. Praví totiž: *Bojování naše není proti tělu a krvi, nýbrž proti knížatům a mocnostem tohoto světa, vládcům těchto temnot, proti duchům zlým na nebi (Efes. 6; 12).* Nebem se totiž také nazývá tohle povětří, kde vznikají větry, mraky, vichřice a smršti, jak i Písmo praví na mnoha místech: *A zahřimal s nebe Pán (Ž. 17; 14), nebo: ptáci nebeští, nebo: ptactvo nebeské, ač je zřejmo, že ptáci lítají ve vzduchu, I my v běžné mluvě nazýváme toto povětří nebem; neboť když se ptáme na počasí jasné nebo oblačné, říkáme někdy: Jaké je povětří? Jindy však: Jaké je nebe? - To jsem řekl proto, aby si nikdo nepředstavoval, že zlí duchové bydlí tam, kde Bůh umístil slunce, měsíc a hvězdy. A tyto zlé bytosti nazývá apoštol proto duchy, poněvadž andělé se v Písmech všeobecně nazývají duchy. Vládci těchto temnot pak je nazývá proto, že temnotami jmenuje hříšné lidi, nad nimiž oni panují. Proto také na jiném místě praví: *Byli jsme totiž kdysi temnotami, nyní však světlem v Pánu (Efes. 5; 8),* protože z hříšníků se stali spravedlivými. Nepředstavujme si tedy, že ďábel se svými anděly sídlí na nejvyšším nebi, odkud, jak věříme, padl.*

IV. 4. Vždyť takto pobloudili manichejští, podle nichž před stvořením světa bylo pokolení temnot, jež se vzbouřilo proti Bohu; a v tom boji, jak ti nešťastníci věří, všemohoucí Bůh si nemohl pomoci jinak, nežli že proti tomu pokolení poslal část sebe. A knížata toho pokolení, jak oni tvrdí, pohltili část Boha, a tím zkrotli tak, že z nich mohl být stvořen svět. Tak podle nich dosáhl Bůh vítězství s velikými pohromami, mukami a útrapami svých vlastních údů; ty údy se podle nich smísily s temnými útroby oněch knížat, aby je krotily a zdržovaly od zběsilosti. Nechápu rouhavosti své nauky, takže věří, že všemohoucí Bůh bojoval s temnotami ne skrze tvory, jím samým učiněné, nýbrž skrze svoji vlastní přirozenost; v což věřití je zvrácenost. Ale nedosti na tom: poražení prý se stali lepšími, protože jejich zběsilost byla potlačena; zato vítězná přirozenost Boží se stala nanejvýš ubohou. Tvrdí též, že právě smíšením ztratila svoji moudrost i blaženost a dostala se do velkých bludů a pohrom. A i kdyby řekli, že se někdy úplně zase obnovila, přece by tvrdili věc velmi bezbožnou o všemohoucím Bohu, že by se o jeho části domnívali, že po tak dlouhou dobu byla zmítána v bludech a útrapách bez sebemenšího hříšného provinění. Ve skutečnosti se však ti nešťastníci dokonce odvažují tvrdit, že se celá ani obnoviti nemůže, a že ona část obnovy neschopná upevňuje stále svoje pouta, z čehož následuje, že je úplně spoutaná uvržena do hrobu zloby, a tak že tam navždy je ona ubohá část Boha, jež ničím nezhřešila a na věky je připoutána k žaláři temnot. To oni říkají, aby prosté duše oklamali. Ale kdo je tak prostoduchý, aby nepochopil rouhavost těchto slov, podle nichž byl všemohoucí Bůh nouzí stisněn do té miry, že svou část, dobrou a nevinou, nechal postihnouti tak

velkými pohromami a poskvřiti tak velikou nečistotou, a nemohl ji celou osvoboditi, a nemoha ji osvoboditi, svázal ji věčnými pouty? Kdo by tedy tuhle nauku nezavřhl? Kdo by neviděl, že je bezbožná a zločinná? Avšak oni, vycházejíce na lov lidí, tohle předem neříkají - vysmáli by se jim všichni nebo by jim utekli, kdyby to říkali - ale vybírají z Písma místa, kterým prostí lidé nerozumějí, a jimi šálí nezkušené duše, ptajíce se, odkud je zlo. To dělají na příklad s oním místem z Apoštola: *Vládci těchto temnot a zlí duchové na nebi* (Efes. 6; 12). Ptají se totiž oni mamiči a tážou se člověka svatým Písmům nerozumějícího, odkud se vzali na nebi vládci temnot, aby - nemoha odpověděti - byl jimi sveden pomocí zvědavosti; neboť každá neučená duše je zvědavá. Kdo se však víře katolické dobře naučil a je obrněn dobrými mravy a pravou zbožností, odpoví jim přece, i když nezná jejich blud. Nemůže totiž být oklamán, kdo již zná obsah křesťanské víry, nazývané katolickou a rozšířené po všem světě a - dík Božímu řízení - bezpečné proti všem bezbožníkům a hříšníkům, ba i proti vlastním nedbalým dítkám.

V. 5. Protože jsme tedy řekli, že podle apoštola Pavla je naše bojování proti vládcům temnot a zlým duchům na nebi, a dokázali jsme, že nebem se nazývá také tohle ovzduší zemi nejbližší, je nutno věřiti, že bojujeme proti ďáblu a jeho andělům, kteří se radují z našich poblouďení. Vždyť i na jiném místě tentýž apoštol nazývá ďábla *knížetem mocnosti tohoto ovzduší* (Efes. 2; 2). Ostatně ono místo, kde praví: *zlí duchové na nebi*, může býti chápáno i jinak, že nejsou na nebi oni hříšní andělé, nýbrž spíše my, o nichž jinde praví: *Naše vlast je v nebesích* (Filip. 3; 20); abychom my, majíce místo v nebesích, to jest žijíce podle duchovních přikázání Božích, bojovali proti zlým duchům, kteří se pokoušejí nás od-tamtud strhnouti. Spíše tedy nutno zkoumati, kterak lze

proti těm, jež nevidíme, bojovati a zvítěziti, aby si pošetilci nemyslíli, že máme zápasiti se vzduchem.

PŘÍKLAD APOŠTOLA PAVLA

VI. 6. O tom tedy vykládá týž apoštol slovy: *Zápolím ne jako do vzduchu bije, nýbrž tréstám tělo své a podrobuji v služebnost, abych snad káže jiným, sám nebyl shledán zavrženým* (1. Kor. 9; 26—27); rovněž praví: *Buďte následovníky mými, jako já jsem Kristovým* (tamt. 11; 1). Z toho můžeme vyvoditi, že i sám Apoštol slavil vítězství nad mocnostmi tohoto světa na sobě samém, jako to byl řekl o Pánu, za jehož následovníka se prohlašuje. Následujme tedy i my jeho, jak nás vybízí, a trestejme své tělo a podrobujme je v služebnost, chceme-li přemoci svět; ježto skrze své nedovolené rozkoše a nádheru a zhoubnou zvědavost může nad námi panovati tento svět, totiž to, co v tomto světě zhoubnou rozkoší poutá milovníky časných statků a nutí je sloužiti ďáblu a andělům jeho; jestliže toho všeho jsme se zřekli, podrobme své tělo v služebnost.

DOBŘÍ PODLE ZAKONA JEDNAJÍ, ZLI TRPÍ

VII. 7. Ale aby se snad někdo neptal i po tom, kterak je možno podrobiti své tělo v služebnost, - lze to snadno pochopiti i uskutečniti, jestliže se dříve sami podrobíme Bohu dobrou vůlí a čistou láskou. Neboť všechno tvorstvo je poddáno jednomu Bohu a Pánu svému, chtěj nechtěj. Ale jsme vyzýváni k tomu, abychom sloužili svému Pánu Bohu s celou vůlí, protože spravedlivý slouží dobrovolně, kdežto nespravedlivý slouží v poutech; Božské prozřetelnosti slouží však všichni. Ovšem, jedni poslouchají jako synové a konají s ní, co dobré jest, druzí však jsou spoutáni jako otroci a děje se s nimi,

co spravedlivě jest. Tak všemohoucí Bůh, Pán veškerého tvorstva, jenž stvořil všechno, jak je psáno (1. Mojž. 1; 31), velmi dobrým, zařídil to tak, že jak skrze dobré, tak i skrze zlé dobře činí. Co se totiž děje po právu, děje se dobře. Právem však jsou dobří blaženi a právem zlí trpí trest. Tudíž jak skrze dobré, tak skrze zlé dobře činí Bůh, protože po právu všechno činí. Dobří pak jsou ti, kteří slouží Bohu celou vůlí, zlí však slouží z nutnosti; zákonům Všemohoucího se totiž nevyhne nikdo. Avšak něco jiného jest činiti, co káže zákon, a něco jiného je trpěti, co káže zákon. Proto dobří podle zákonů jednají, zlí podle zákonů trpí.

8. A ať nás nemýlí to, že v tomto životě podle těla, jež nosí, snášejí spravedliví mnoho těžkého a nepřijemného. Vždyť netrpí nic zlého ti, kteří již mohou říci totéž, co hlásá s jásotem Apoštol, onen muž duchovní, slovy: *Honosíme se soužením, vědujeme, že soužení působí vytrvalost, vytrvalost osvědčení, osvědčení naděje, naděje pak nezklame; neboť láska Boží vylita jest v srdcích našich skrze Ducha svatého, kterýž nám byl dán* (Řím. 5; 3 násl.). Jestliže tedy již v tomto životě, v němž jsou tak veliká utrpení, mohou dobří a spravedliví lidé, snášejíce takové věci, nejen je nésti s klidnou myslí, nýbrž dokonce se honositi láskou Boží, co si teprve máme mysliti o onom životě nám slibovaném, v němž nepocítíme žádného tělesného strádání? Vždyť tělo spravedlivých nevstane z mrtvých proto, proč vstane tělo bezbožných, jakož stojí psáno: *Všichni vstaneme, ale ne všichni budeme proměnění* (1. Kor. 15; 51). A aby někdo nemyslel, že ono proměnění není slíbeno spravedlivým, nýbrž spíše nespravedlivým, a nepředstavoval si, že to snad má být za trest, pokračuje a dí: *A mrtví vstanou neporušitelní, a my budeme proměnění*.

Kdokoliv tedy jsou zlí, jsou uzpůsobeni tak, že škodí jak jeden každý sobě samému, tak všichni sobě navzá-

jem. Ženou se totiž za tím, co se jen ke zhoubě miluje a co jim snadno může býti vzato; to si i navzájem berou, když se navzájem pronásledují. A proto se trápí ti, jimž se berou časné statky, že je milují; uchvatitelé však se radují. Ale taková radost je zaslepeností a největší bídou; ona totiž víc a více zaplétá duši a vede ji k větším mukám. Vždyť i ryba má radost, když - nevidouc udiče - polyká vnaďidlo; ale když ji rybář začne přitahovat, ihned pocítí bolest ve svých vnitřnostech; a pak ode vši své radosti - právě skrze vnaďidlo, z něhož se tak radovala -, je vlečena k pohlcení. Tak je tomu se všemi, kteří se pokládají za blažené pro časné statky; polkli udiče a s ní si žijí; přijde doba, kdy pocítí, jak hrozné mučidlo dychtivě pohltili. A proto dobrým uchvatitelé v ničem neškodí, když jim berou to, čeho nemilují; neboť to, co milují, a v čem záleží jejich blaženost, jim nikdo vzít nemůže. Tělesná pak utrpení duše zlé hrozné trápí, kdežto dobré mocně očišťují. Tak se stává, že i zlý člověk i zlý anděl slouží Boží prozřetelnosti; avšak nejsou si vědomi, co dobrého skrze ně koná Bůh, a proto dostávají odplatu ne podle zásluh své funkce, nýbrž podle zásluh své zloby.

VSECHNO JE PODDANO ZAKONŮM BOŽSKÉ PROZŘETELNOSTI

VIII. 9. Ale stejně jako tyto duše, mající vůli škoditi a rozum schopný uvažovati, jsou podřízeny božským zákonům, aby nikdo neutrpěl nic nespravedlivého, tak všechno, jak živočišné, tak hmotné, je spravováno, poddáno jsouc ve svém druhu a ve svém řádu zákonům božské prozřetelnosti. Proto praví Pán: *Zdali neprodávají dva vrabce za penízek? A nepadne z nich ani jeden na zem bez vůle Otce vašeho* (Mat. 10; 29). Chtěl totiž těmi slovy ukázati, že všemohoucnosti Boží je ří-

zeno vše, ať to mají lidé za sebebezcennější. Vždyť takto i ptactvo nebeské je jím živeno a lilie polní jsou jím odivány podle slov Pravdy, která dí, že i naše vlasy jsou spočítány (Mat. 10; 30). Ale protože o čisté, rozumem obdařené duše, ať již v nejlepších a velikých andělich, nebo v lidech, sloužících mu celou vůlí, Bůh sám o sobě pečuje, vše ostatní pak skrze ně řídí, plným právem mohl Apoštol pronést i tento výrok: *Vždyť ne o voly má péči Bůh* (1. Kor. 9; 9). Ve svatých Písmech totiž Bůh lidi učí, kterak mají jednati s lidmi a sloužiti Bohu samému; jak však mají zacházeti se svými dobytčaty, to jest, kterak mají dbáti, aby prospívala jejich dobytčata, to vědí sami zvykem, zkušeností i přirozeným rozumem, což vše arci dostali z nesmírného bohatství svého Tvůrce. Kdo tedy můžeš pochopiti, kterak Bůh, původce veškerého tvorstva, je řídí skrze svaté duše, jež jsou jeho služebníky na nebi i na zemi, jelikož i samy tyto svaté duše jím byly stvořeny a v tvorstvu jeho mají prvenství - kdo tedy můžeš pochopiti, pochop a vejdi v radost Pána svého.

OKOUSENÍ SLADKOSTI BOŽÍ

IX. 10. Nemůžeme-li však to pochopiti, dokud *jsme v tomto těle a dlíme daleko od Pána* (2. Kor. 5; 6), okoušejme alespoň, jak *sladký je Pán* (Z. 33; 9); neboť nám dal *Ducha jako záruku* (2. Kor. 1; 22), abychom v něm cítili jeho sladkost a dychtili po samém prameni života, v němž bychom se střízlivým opojením zalili a zavlažili *jako strom, který je štípen u tekoucích potoků a dává ovoce v čas svůj a listí jeho neopadá* (Z. 1; 3). Pravi totiž Duch svatý: *Synové pak lidští ve stínu křídel tvých budou doufati. Opojení budou hojností domu tvého a proudem rozkoše své napojíš je; protože u tebe je pramen života* (Z. 35; 8 násl.). Takové opojení nepodvrací

mysl, avšak přece ji uchvacuje vzhůru a dává ji zapomenouti všeho pozemského; ale jen, můžeme-li již celým srdcem říci: *Jako jelen dychtí po pramenech vod, tak dychtí moje duše po tobě, Bože* (Ž. 41; 2).

KRISTUS PRIJAL LIDSKOU PŘIROZENOST PRO LIDSKOU KŘEHKOST

X. 11. Pakliže snad pro neduhy duše, jež si láskou k světu byla přivodila, nejsme dosud ani schopni okusiti, jak sladký je Pán, věřme alespoň božskému svědectví, jež chtěl mítí ve svatých Písmech o svém Synu, *jenž mu vzešel z potomstva Davidova podle těla*, jak praví Apoštol (Řím. 1; 2). *Skrze něho totiž povstaly všechny věci*, jak stojí psáno v evangeliu (Jan 1; 3), *a bez něho nepovstalo nic*. On se slitoval nad naši slabosti; tato slabost není jeho dílem, nýbrž svou vlastní vůlí jsme si ji vysloužili; neboť Bůh stvořil člověka neporušitelného (Moudr. 2; 23) a dal mu svobodnou vůli, aby se sám rozhodl. Nebyl by totiž nejlepší, kdyby příkázáním Božím sloužil z nutnosti, nikoliv ze své vůle. Je to celkem snadno pochopitelné, podle mého mínění; nechtějí to však pochopit ti, kteří katolickou víru opustili a přesto chtějí být nazýváni křesťany. Neboť jestliže uznávají s námi, že naše přirozenost nemůže dosíci uzdravení jinak než správným jednáním, nechť uznají, že se neoslabuje ničím jiným než hřešením. Proto také je nepřipustno se domnívati, že by naše duše byla totéž co Bůh; protože, kdyby byla totéž, neměnila by se k horšímu ani vlastní vůlí ani jakoukoli nutností, jelikož Bůh je chápán jako neměnný po všech stránkách - ovšem jen těmi, kteří nemilují řeči o tom, čemu nerozumějí, v hádkách a ževnivosti a touze po marné slávě, nýbrž s křesťanskou pokorou smýšlejí o Pánu v dobrotě a v prostotě srdce ho hledají (Moudr. 1; 1). Tedy tuto naši slabost

ráčil na sebe vzíti Syn Boží, a Slovo tělem stalo se a přebývalo mezi námi; ne že by se byla změnila ona věčná podstata, nýbrž že ukázal proměnlivým očím lidským proměnlivou přirozenost stvořenou, již přijal ve své neproměnné velebnosti.

VELIKOST VTĚLENÍ

XI. 12. Jsou však pošetilci, kteří praví: Zdaž nemohla Boží Moudrost osvoboditi lidi jinak, než že vzala na sebe lidskou přirozenost, z ženy se narodila a všechny ony muky od hříšníků vytrpěla? Těm odpovídáme: Zajisté mohla; ale kdyby byla jinak učinila, nelíbila by se vaši pošetilsti zrovna tak. Kdyby se totiž nebyla zjevila očím hříšníků, tu by samozřejmě nebyli s to její věčné světlo, viditelné jen očím vnitřním, viděti svou poskvřenou myslí. Takto však, když nás ráčil učiti viditelně, aby nás připravil pro neviditelné, nelíbí se lakomcům, že neměl tělo ze zlata; nelíbí se nečistým, že se narodil ze ženy - náramně si totiž nečistí oškliví to, že ženy počínají a rodí -; nelíbí se pyšným, že s dokonalou trpělivostí snášel potupy; nelíbí se zhýčkaným, že byl ukřižován; nelíbí se bázlivým, že zemřel. A aby se nezdálo, že hájí svých neřestí, tvrdí, že to vše jim je proti mysli nikoliv na člověku, nýbrž na Synu Božím. Nechápou totiž, co to jest věčnost božská, jež na se vzala člověčenství, a co sám tvor lidský, který ze svého kolísání byl volán zpět k bývalé stálosti, abychom pochopili, poučení jsouce samým Pánem, že neduhy, jež jsme si hřešením přivodili, mohou být zhojeny správným jednáním. Ukazovalo se nám totiž, k jaké křehkosti dospěl člověk svou vinou a z jaké křehkosti je osvobozován Boží pomocí. Tedy Syn Boží vzal na sebe člověčenství a v něm lidské bolesti podstoupil. Tento lék lidem daný je tak veliký, že přesahuje všechno pomyšlení.

Neboť - jakou vůbec pýchu lze vyléčiti, nedá-li se vyléčiti pokorou Syna Božího? Jaká lakota může být zhojena, jestliže ji nezhojí chudoba Syna Božího? Jaká prchlivost může býti vyléčena, jestliže ji nevyлéčí trpělivost Syna Božího? Jaká bezbožnost může se zhojiti, nevyлéčí-li se láskou Syna Božího? Konečně, jakou bázlivost lze vyléčiti, nevyлéčí-li se zmrtvýchvstáním jeho těla? Nechť se pokolení lidské znovu nadějí napřímí a nechť pozná v něm svou vlastní přirozenost; nechť popatří, jak důležité místo zaujímá v díle Božím! Nepohrdejte sami sebou, muži; Syn Boží na sebe vzal mužství. Nepohrdejte samy sebou, ženy; Syn Boží se narodil ze ženy. Přesto však tělesných věcí nemilujte, neboť v Synu Božím nejsme ani mužem ani ženou. Nemilujte časných statků, neboť kdyby bylo prospěšno je milovati, byl by je miloval člověk, jež na sebe vzal Syn Boží. Nebojte se potup a křížů a smrti; neboť kdyby tyto věci člověku škodily, nebyl by je snášel člověk, jež na sebe vzal Syn Boží. Veškeré toto nabádání, jež se již všude káže, všude cti dochází, jež každou poslušnou duši uzdravuje, vůbec by neexistovalo, kdyby se nebylo stalo to všechno, co se největším omezencům nezamlouvá. K čímu vůbec následování se laskavě ráčí skloniti neřestná nadutost, aby tak mohla být přivedena k osvojení ctnosti, stydí-li se následovati toho, o němž bylo řečeno ještě před jeho narozením, že bude slouti Synem Nejvyššího (Luk. 1; 32) a u všech již národů Synem Nejvyššího sluje, což nikdo nemůže popřiti? Jestliže si o sobě myslíme mnoho, skloňme se laskavě k následování toho, jenž sluje Synem Nejvyššího; málo-li však o sobě myslíme, tedy si troufejme následovati rybáře a celníky, kteří si ho vzali za vzor. - Ó, toho léku, jenž všude pomáhá, vše nabubřelé stlačuje, vše hnisající uzdravuje, vše zbytečné uřezává, vše nutné bedlivě zachovává, vše ztracené nahrazuje, vše zkažené napravuje!

Kdo by se ještě vyvyšoval proti Synu Božímu? Kdo by ještě ztrácel naději, když se pro něho tolik ráčil ponížit sám Syn Boží? Kdo by myslil, že život blažený záleží v těch věcech, jimiž pohrdati nás učil Syn Boží? Před jakými protivenstvími by ustoupil, kdo věří, že lidská přirozenost je v sebevětších protivenstvích chráněna v Synu Božím? Kdo by měl za to, že jest mu uzavřeno království nebeské, uvědomuje-li si, že dokonce celníci a nevěstky Syna Božího následovali? Které zvrácenosti by nebyl prost, kdo má před očima, miluje a napodobuje skutky i slova onoho člověka, v němž se nám pro příklad života zjevil Syn Boží?

NÁSLEDOVÁNÍ KRISTA

XII. 13. Proto již jak muži, tak i ženy, lidé kteréhokoli věku a jakékoli světské hodnosti, se obrátili k naději věčného života. Jedni, opustivše časné statky, spěchají k božským; druhí zůstávají pozadu za ctnostmi takto jednajících, a chválí je alespoň, nemajíce odvahy jednati podobně; nepatrná část však dosud reptá a bezmocným záštím se souží; a to jsou buď takoví, kteří v Církvi hledají jen sami sebe, přestože se katolíky zdají, nebo bludaři, hledající slávy z pouhého jména Kristova, nebo Židé, toužící ospravedlniti hřích své bezbožnosti, nebo pohané, obávající se, že ztratí volnost všetečného hloubání své prázdné vědy. Ale Církev katolická, rozšířená široko daleko po celém světě, odrážela v dřívějších dobách jejich útoky a sílela víc a více ne stavěním se na odpor, nýbrž snášením. Nyní však jejich záludnými otázkami s vírou pohrdá, s bedlivostí je rozbírá, s důmyslem je rozptyluje; pomlouvačů svých plev nedbá, protože přesně rozlišuje čas žně i čas mlácení i čas ukládání do obilnic; pomlouvače však svého obilí buď

napravuje, bloudí-li, nebo, jednají-li z nenávisti, počítá mezi trní a koutol.

VIRA JE PRVNÍ, CO PODROBUJE DUŠI BOHU

XIII. 14. Podrobme tedy duši Bohu, chceme-li v poddanství uvéstí své tělo a slaviti vítězství nad ďáblem. Víra je první, co duši Bohu podrobuje; za druhé jsou to přikázání, jak jest nám žiti, jichž ostříháním se utvrzuje naše naděje a živí se láska a začíná nám svítit to, več jsme dříve jen věřili. Protože totiž poznávání a konání činí člověka blaženým, musíme se ve svém konání vystříhati špatnosti, právě tak jako se musíme v poznávání vystříhati bludu. Bloudí pak, kdokoli myslí, že může poznati pravdu, přestože dosud špatně žije. Špatností pak je milovati tento svět a statky vznikající a zanikající za něco důležitého pokládati, toužiti po nich a usilovati o jejich získání; těšiti se z jejich nadbytku, obávati se jejich ztráty a rmoutiti se, přijdeme-li o ně. Takový život nemůže dojiti zření oné čisté, ryzí a neměnné pravdy, zakotviti v ní a na věky se již nepohnouti. Proto dokud nebude očištěna naše mysl, musíme věřiti tomu, k čeho pochopení ještě nemáme sil, protože velmi správně bylo řečeno prorokem: *Neuvěříte-li, nepochopíte* (Iz. 7; 9).

15. Víra se v Církvi podává velmi stručně; v ní se zdůrazňují věčné statky, které od lidí tělesných nemohou být ještě pochopeny, a časné skutky minulé i budoucí, jež pro spásu lidí vykonala nebo ještě vykoná věčná Boží prozřetelnost. Věřme tedy v Otce i Syna i Ducha svatého; věčné a neměnné jsou tyto statky, to jest jeden Bůh, věčná Trojice jedné podstaty; Bůh, z něhož je všechno, skrze něhož je všechno, v němž je všechno (srv. Řím. 11; 36).

POČATEK, OBRAZ, SVATOST

XIV. 16. A neposlouchejme těch, kteří tvrdí, že jest jen Otec a nemá Syna a že s ním není Duch svatý, ale že Otec sám někdy sluje Synem, jindy Duchem svatým.¹² Neznají totiž Počátku, z něhož je všechno, a obrazu jeho, skrze nějž se všechno utváří, a Svatosti jeho, v níž se vše pořádá.

BOŽÍ PODSTATU NELZE CHAPAT TĚLESNĚ

XV. 17. Ani těch neposlouchejme, kteří se rozhořčují a zlobí, když říkáme, že nemají býti ctěni tři bozi.¹³ Nevědí totiž, co jest jedna a táž podstata, a nechávají se šáliti svými představami, jsouce zvyklí vidět tělesně, kterak třebas tři živočichové nebo jakékoli tři tělesné bytosti jsou odděleně každá na svém místě. Tak myslí že je nutno chápati i Boží podstatu; a velice bloudí, protože jsou nadutí; a nemohou být poučeni, protože odpírají věřiti.

SYN BOŽÍ NENÍ STVOŘEN

XVI. 18. Neposlouchejme ani těch, podle nichž pouze Otec je pravý a věčný Bůh, Syn však že není jím zplozen, nýbrž stvořen z ničeho, a že byla doba, kdy ho nebylo; avšak že má samozřejmě prvenství ve všem tvorstvu; a podle nichž Duch svatý má menší důstojenství než Syn a byl stvořen po Synovi; a podle nichž tito tři mají podstatu různou, zrovna tak jako zlato a stříbro a měď.¹⁴ Nevědí totiž, co mluví; a přenášejí do svých rozprav liché představy věcí, jež jsou zvyklí viděti tělesnými očima. Neboť skutečně je něčím velkým, viděti duševním zrakem plození, jež se neděje v jistém čase, nýbrž jež je věčné, a onu Lásku a Svatost, již

jsou nevýslovně spojeni Ploditel i Zplozený. Jest něčím velikým a nesnadným patřiti na to duševním zrakem, i když je mysl vyrovnaná a klidná. Není proto možno, aby na to patřili ti, kteří příliš upírají zrak na plození pozemské; a k těmto temnotám přidávají ještě dým, jež si nepřestávají vyvolávat každodenními spory a půtkami, majíce duše tělesnými sklony rozmoklé jako klády nasáklé vodou, z nichž rozdělaný oheň chrlí jen dým a jasných plamenů mítí nemůže. A totéž se vlastně může zcela právem říci o všech bludařích.

SYN BOŽÍ NENÍ POUHÝ CLOVEK

XVII. 19. Věřice tedy v neměnnou Trojici, věrme i v dílo vykoupení, pro spásu lidského pokolení v čase uskutečněné. A neposlouchejme těch, kteří tvrdí, že Boží Syn Ježíš Kristus není ničím více než člověkem, ale tak spravedlivým, že je hoden slouti Synem Božím. I ty totiž katolická kázeň vyvrhla ven, protože ošálení touhou po marné slávě chtěli hašteřivě rokovati, dříve než by popochopili, co jest Boží Moc a Boží Moudrost (1. Kor. 1; 24) a Slovo na počátku, skrze něž povstalo všechno, a kterak Slovo tělem se stalo a přebývalo mezi námi.

KRISTUS PRIJAL PRAVÉ CLOVEČENSTVÍ

XVIII. 20. Těch rovněž neposlouchejme, podle jejichž tvrzení Boží Syn na sebe nevzal pravého člověčenství, ani se nenarodil z ženy, nýbrž jen zdánlivé maso a umělou podobu lidského těla ukázal na se hledícím. Nevědí totiž, že je naprosto vyloučeno, aby se Boží podstata, spravující všechno tvorstvo, jakkoli poskvnila; ačkoli zase hlásají, že tohle slunce, jež vidíme, rozptyluje své paprsky po kdejakém výkalu a tělesné špině, a všude je podržuje čistými a ryzími.¹⁶ Jestliže tedy viditelné

věci čisté mohou být ve styku s viditelnými věcmi nečistými a neposkvřiti se tím, oč spíše neviditelná a neměnná Pravda, berouc na sebe prostřednictvím ducha duši a prostřednictvím duše tělo a tak na sebe vzavši celé člověčenství, bez sebemenší vlastní úhony je osvobodila ode všech jeho slabostí! Tato věc jim působí veliké nesnáze; a zatím co se bojí toho, co je nemožné, aby se totiž Pravda neposkvřnila lidským masem, tvrdí, že Pravda lhala. A ačkoliv on sám přikázal: *Budiž v ústech vašich: ano ano, ne ne*, (Mat. 5; 37) - a Apoštol hlásá: *Nebylo v něm ano a ne, nýbrž ano v něm bylo* (2. Kor. 1; 19), - tvrdí tito, že celé jeho tělo bylo jen ze zdánlivého masa, aby si snad nepřipadali jako napodobovatelé Krista, kdyby svým posluchačům nelhali.

KRISTUS PRIJAL CELE ČLOVĚČENSTVI

XIX. 21. Neposlouchejme ani těch, kteří sice vyznávají Trojici v jedné věčné podstatě, ale odvažují se tvrditi, že to člověčenství, které v časném díle spásy bylo přijato, nemělo lidské mysli, nýbrž toliko duši a tělo.¹⁸ To znamená: nebyl člověk, ale údy měl z lidského těla. - Vždyť duši a tělo mají i zvířata; ale nemají rozumu, jenž je mysli vlastní. Věru, zaslouží-li zavržení ti, kteří mu upírají lidské tělo, tedy to, co je na člověku nejnižší, divím se, že se nestydí ti, kteří mu upírají to, co je na člověku nejlepší. Nesmírně, věru, politování hodna jest mysl lidská, jestliže nad ní vítězí tělo; ovšem jen za toho předpokladu, že nebyla obrozena v onom Člověku, v němž samo tělo lidské již obdrželo důstojenství podoby nebeské. Avšak odstup od nás, abychom věřili tomu, co si smyslila lehkovážná zaslepenost a zpupná žvanivost.

XX. 22. Ani těch neposlouchejme, podle kterých člověk narozený z Panny byl onou věčnou Moudrostí přijat tak, jako se skrze ni stávají moudřími i jiní, dokonale moudří lidé. Neznají totiž vlastního tajemství onoho Člověka a domnívají se, že měl mezi ostatními dokonale blaženými navíc jen to, že se narodil z Panny. Avšak, kdyby právě tuto věc dobře uvážili, možná, že by uvěřili, že právě proto si něčeho takového on jediný zasloužil, poněvadž i to jeho „přijetí“ má oproti ostatním cosi vlastního. Něco jiného je totiž moudrým se pouze státi skrze Moudrost Boží, a něco jiného být nositelem samotné osoby Boží Moudrosti. Vždyť, ačkoliv táž je podstata celého těla Církve, přece kdo by nevěděl, že mezi hlavou a ostatními údy je ohromný rozdíl? Je-li totiž hlavou Církve onen Člověk, jež na sebe vzavši Slovo tělem se stalo a přebývalo mezi námi, jsou ostatními údy všichni svatí, v nichž Církev dokonalosti své a úplnosti dochází. Jako tedy duše celé naše tělo produševňuje a oživuje, ale v hlavě vnímá zrakem, sluchem, čichem, chutí a hmatem, kdežto v ostatních údech pouze hmatem, a proto všechny jsou poddány hlavě, aby jich užívala, ona sama pak je umístěna nahoře, aby o ně pečovala, protože hlava jaksi zosobňuje samu duši o tělo pečující, - na ní totiž vidíme všechny smysly, - tak i veškerému množství svatých, jako jednomu tělu, jest hlavou *Prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš* (1. Tim. 2; 5). A proto Moudrost Boží a Slovo na počátku, skrze něž učiněno bylo všechno, nevzalo na sebe onoho člověka tak jako ostatní svaté, nýbrž mnohem vyšším a vznešenějším způsobem, právě tak jako musil býti přijat pouze ten, v němž by se Moudrost zjevila lidem tak, jak se slušelo, aby se viditelně ukázala. - Proto jiným způsobem jsou moudří

ostatní z lidí, kteříkoliv jimi jsou, či býti mohli, či budou moci býti, a jiným způsobem jediný Prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš, jenž ne že by měl pouze dar té moudrosti, skrze niž se stávají moudrými kteříkoliv z lidí, nýbrž je přímo její osoby nositelem. Neboť o ostatních moudrých a duchovních duších lze právem říci, že mají v sobě Slovo Boží, skrze něž všechno bylo učiněno; avšak o žádném z nich nelze právem říci, že Slovo tělem [v nich] se stalo a přebývalo mezi námi, což se naprosto správně vypovídá jen o našem Pánu, Ježíši Kristu.

ÚPLNOST KRISTOVA ČLOVĚČENSTVÍ

XXI. 23. Ani těch neposlouchejme, kteří tvrdí, že Slovo Boží na sebe vzalo pouze tělo lidské; a tak rozumějí uvedeným slovům: A Slovo tělem stalo se, že popírají, že by ono člověčenství bylo mělo buďto duši nebo cokoliv jiného z člověka, kromě pouhého těla. Bloudí totiž velmi a nechápou, že v uvedeném výroku „Slovo tělem stalo se“ jmenuje se pouze tělo proto, poněvadž lidským očím, - vždyť pro ně výlučně stalo ono přijetí, - se nemohlo zjevití leč pouze tělo. Neboť - je-li nesmyslnou a naprosto nedůstojnou myšlenka, že by ono člověčenství nebylo mělo lidského ducha, jak jsme výše vyložili, oč nesmyslnější a nedůstojnější je tvrzení, že nemělo ani ducha ani duše, a mělo jen to, co i na zvířatech je podřadné a nižší, totiž tělo! Z naší víry tudíž buď vyloučena i tahle bezbožnost, a věrme, že Slovo Boží přijalo celé a úplné člověčenství.

PROTI POPERAČŮM KRISTOVA NAROZENÍ

XXII. 24. Neposlouchejme ani těch, podle nichž náš Pán měl tělo takového druhu, jaké se zjevilo v holubici,

•

kterou spatřil Jan Křtitel, jak sestupuje s nebe a zůstává nad ním ve znamení Ducha svatého. Tak se totiž pokoušejí dokázati, že se Syn Boží nenarodil z ženy: Protože - říkají - měl-li se zjevití tělesným očím, mohl přijmouti tělo tak, jako je přijal Duch svatý. Vždyť ani ona holubice nevzešla z vejce - říkají - a přece se mohla lidským očím zjevití. - Těm musíme především dáti v odpověď, že o tom, kterak se Janovi ukázal Duch svatý ve způsobě holubice, čteme tamtéž, kde čteme i o tom, kterak se Kristus z ženy narodil; a nesluší se v něčem evangeliu věriti a v něčem nevěriti. Odkud totiž máš víru, že se Duch svatý zjevil ve způsobě holubice, ne-li odtud, že jsi to četl v evangeliu? Nuže, i já mám víru, že se Kristus narodil z Panny, odtud, že jsem tak četl v evangeliu. Ze však Duch svatý nevzešel z holubice, jako Kristus z ženy, má svou příčinu v tom, že Duch svatý nepřišel, aby osvobodil holuby, nýbrž aby naznačil lidem nevinnost a duchovní lásku, což bylo viditelně znázorněno ve způsobě holubice. Zato Pán Ježíš Kristus, jenž přišel, aby osvobodil lidi, a ježto mají mezi nimi spásy dojít jak muži, tak i ženy, neodmítl ani muže, jelikož na sebe vzal mužství, ani ženy, jelikož se narodil z ženy. K tomu přistupuje ještě veliké tajemství, že - ježto skrze ženu nás postihla smrt - skrze ženu nám měl vzejítí život; aby obojí přirozenost, to jest i ženská i mužská, přemoženého ďábla soužila, ježto z podvrácení obou se byl radoval; a k jeho potrestání nestačilo, že obojí přirozenost v nás byla osvobozena, kdybychom zároveň nebyli osvobozeni skrze obojí. Avšak to neříkáme v tom smyslu, že by byl měl pravé tělo pouze Pán Ježíš Kristus, Duch svatý pak že by se byl lidským očím zjevil pouze zdánlivě; nýbrž věříme, že obě ta těla byla pravými těly. Jako se totiž neslušelo, aby Syn Boží klamal lidi, tak se rovněž neslušelo, aby lidi klamal Duch svatý. Všemohoucímu však Bohu, jenž stvořil všechno

tvorstvo z ničeho, nebylo ničím nesnadným vytvořit pravé tělo holubičí bez pomoci jiných holubů, zrovna jako mu nebylo zatěžko vytvořit pravé tělo lidské v životě Mariině bez mužského semene; neboť rozkazu a vůli Páně sloužila hmotná příroda jak v útrobách ženy k vytvoření člověka, tak v zevním světě k vytvoření holubice. Ale co lidé pošetilí a ubozí buďto sami udělali nemohou, nebo nikdy ve svém životě neviděli, o tom nevěří ani, že by to mohl učinit sám všemohoucí Bůh.

KRISTUS TRPĚL JAKO CLOVEK
BEZ JAKÉKOLI ZMĚNY SVĚHO BOŽSTVÍ

XXIII. 25. Ani těch neposlouchejme, kteří nás chtějí nutit, abychom Syna Božího počítali mezi tvory proto, poněvadž trpěl. Říkají totiž: Jestliže trpěl, je změnám podroben; a je-li podroben změnám, je tvorem, protože Boží podstata nepodléhá změnám. - S nimi i my tvrdíme, že Boží podstata se měnit nemůže, tvor však že je proměnlivý. Ale něco jiného je být tvorem, a něco jiného přirozenost tvora na sebe vzít. Jednorozený tedy Syn Boží, jenž jest Mocí a Moudrostí Boha a jeho Slovem, skrze něž bylo učiněno všechno, protože se naprosto nemůže měnit, vzal na sebe přirozenost lidského tvora, a jej po pádu ráčil pozdvihnouti a zestárlého obnoviti. A v něm se skrze umučení sám nikterak k horšímu nezměnil, nýbrž naopak svým vzkříšením jej k lepšímu změnil. Nikdo ovšem proto nebude popírat, že Slovo Otcovo, to jest jediný Syn Boží, skrze něhož učiněno bylo všechno, se pro nás narodil a trpěl. O mučednicích rovněž říkáme, že trpěli a zemřeli pro království nebeské; nikterak však v tom umučení a smrti nebyly zabity jejich duše; vždyť praví Pán: *Nebojte se těch, kteří tělo zabíjejí, duši však ničeho nemohou učiniti* (Mt. 10; 28). Jako tedy říkáme, že mučedníci trpěli a

zemřeli co do těla, jež nosili, aniž by byly zabity či usmrčeny jejich duše, tak podle nás i Syn Boží trpěl a zemřel co do člověka, jež nosil, bez jakékoliv změny nebo dokonce smrti svého božství.

TOTOZNOST TĚLA KRISTOVA

XXIV. 26. Ani těch neposlouchejme, kteří popírají, že tělo Páně vstalo z mrtvých takové, jaké bylo do hrobu uloženo. Kdyby totiž nebylo bývalo takové, nebyl by sám řekl učedníkům po svém zmrtvýchvstání: *Dotkněte se mne a vizte, neboť duch nemá kostí a těla, jak vidíte, že já mám* (Lk. 24; 39). Rouháním totiž by bylo věriti, že náš Pán, Pravda vtělená, v něčem lhal. A ať nás to, že se - jak jest psáno - učedníkům náhle zjevil zavřenými dveřmi, nesvede k popírání skutečnosti jeho lidského těla, ježto jej proti přirozenému uzpůsobení tohoto těla vidíme vstupovati skrze zavřené dveře. Bohu totiž je možné všechno. Vždyť není pochyby, že choditi po vodě je rovněž tak proti přirozenému uzpůsobení tohoto těla; a přece po ní Pán před svým umučením nejen sám kráčel, nýbrž i Petrovi dal kráčet. Tudíž i po vzkříšení učinil se svým tělem co chtěl. Mohl-li je totiž před svým umučením učiniti skvoucím jako lesk slunce (Mat. 17; 2), proč by mu byl nemohl i po svém umučení dáti v okamžiku jemnost jakkoli velikou, aby mohlo vstoupiti zavřenými dveřmi?

NANEVSTOUPENÍ PANĚ

XXV. 27. A ani těch neposlouchejme, kteří popírají, že by byl náš Pán vzal s sebou na nebesa také tělo; poukazují na to, co stojí v evangeliu: *Nikdo nevstupuje na nebe, leč kdo s nebe sestoupil* (Jan 3; 13); a říkají, že tělo, ježto s nebe sestoupilo, nemohlo na nebe vy-

stoupiti. Nechápu totiž, že tělo na nebe nevystoupilo, neboť vystoupil tam Pán; tělo však tam nevystoupilo, nýbrž bylo vzato na nebe, zdvíháno jsouc tím, jenž vystoupil. Kdyby totiž na příklad někdo sestoupil s hory nahý, ale sestoupiv by se oblekl, a oblečen znovu vystoupil, jistě řekneme právem, že nikdo jiný to není, co vystoupil, než ten, co byl dříve sestoupil; a nemyslíme na šat, který s sebou vzal; nýbrž o tom, jenž se byl oblekl, pravíme, že sám vystoupil.

CO ZNAMENA,
ZE KRISTUS SEDI NA PRAVICI BOŽI

XXVI. 28. Neposlouchejme ani těch, kdo popírají, že by Syn seděl na pravici Otcově. Říkají totiž: Což Bůh Otec má pravou a levou stranu, jako tělesné bytosti? - Ani my si něco takového nemyslíme o Bohu Otci; Bůh věru není omezen ani uzavřen jakoukoli tělesnou podobou. Ale „pravice Otcova“ je věčná blaženost, jež je slíbená svatým; jako jeho levici se velmi případně nazývá věčné neštěstí, jež je bezbožným určeno; takže nikoliv na samém Bohu, nýbrž na tvorech rozeznáváme řečným způsobem pravici a levici; vždyť i tělo Kristovo, jimž jest Církev, má jednu dlíti na oné pravici, to jest v oné blaženosti, jak praví Apoštol, jelikož i nás zároveň vzkřísil a spolu na nebesích usadil (Efes. 2; 6). Ačkoli totiž naše tělo tam ještě není, přece tam již jest naše naděje. Proto i sám Pán po svém zmrtvýchvstání přikázal učedníkům, jež našel na lovu ryb, aby vrhli své sítě vpravo. A učinivše tak, chytili ryby, jež byly vesměs veliké, to jest, znamenaly spravedlivé, jimž je pravá strana přislíbená. Na to naráží též mluvě o soudu, že totiž ovce postaví na pravici, kdežto kozly na levici (Mat. 25; 33).

XXVII. 29. Těch rovněž neposlouchejme, pòdle nichž nebude soudného dne a kteří se dovolávají slov evangelia, že ten, kdo věří v Krista, není souzen; kdo však v něho nevěří, že již jest odsouzen (Jan 3; 18). Pravi tedy: Jestliže ten, kdo věří, nepřijde před soud, a ten, kdo nevěří, jest již odsouzen, - kde máte ty, jež bude v soudný den souditi? Nechápu, že Písma se vyjadřují tak, že kladou minulý čas místo budoucího; jako to, co jsme výše uvedli, co řekl Apoštol o nás, že spolu nás na nebesích usadil; dosud se to neuskutečnilo; ale protože se tak zcela jistě stane, je to vyjádřeno tak, jako by se to již bylo stalo. Podobně i sám Pán řekl učedníkům: *Vše, co jsem uslyšel od svého Otce, jsem vám oznámil* (Jan 15; 15); a krátce nato praví: *Mnoho vám mám ještě říci, avšak nemůžete toho snést nyní* (Jan 16; 12). Jak tedy mohl říci: *Vše, co jsem uslyšel od svého Otce, jsem vám oznámil*, ne-li proto, že to, co měl v úmyslu zcela jistě učiniti skrze Ducha svatého, vyřkl tak, jako by to již byl sám učinil? Když tedy slyšíme: *Kdo věří v Krista, nepřijde před soud*, rozumějme, že nepřijde k odsouzení. Soud totiž se praví místo odsouzení; jako když di Apoštol: *Kdo nejl, ať nesoudí toho, kdo ji* (Řím 14; 3); to jest, ať ho neodsuzuje. A stejně praví Pán: *Nesudte, abyste nebyli souzeni* (Mat. 7; 1). Nebrání nám totiž souditi s rozvahou, vždyť podobně praví Prorok: *Jestliže milujete spravedlnost, spravedlivě sudte, synové lidští* (Ž. 57; 2), a sám Pán káže: *Nesudte podle obličej, nýbrž spravedlivý soud konejte* (Jan 7; 42). Ale na onom místě, kde zakazuje souditi, napomíná, abychom neodsuzovali někoho, u něhož buďto neznáme jasně jeho smýšlení, nebo nevíme, jaký bude později. Tudíž slovy: *K soudu nepřijde, mínil to, že nepřijde k odsouzení; kdo však nevěří, jest již odsouzen*

- tím chtěl říci, že jest již odsouzen v předzvěděni Boha, vědoucího, co hrozí nevěřícím.

CO VĚRITI O SESLANÍ DUCHA SVATÉHO

XXVIII. 30. Ani těch neposlouchejme, podle nichž Duch svatý, jež byl v evangeliu Pán učedníkům zaslíbil, přišel buď v apoštolu Pavlovi nebo v Montanovi a v Priscille, jak to říkají Katafrygové,¹⁷ nebo v nevímjakém Manim či Manicheovi, jak tvrdí Manichejští. Tak hrozně slepí jsou totiž všichni tito, že ani zcela jasných slov Písma nechápou; anebo tak nedbalí o svou spásu, že je vůbec nechtou. Neboť - kdo by mohl mít na příklad nějakou nejasnost při četbě evangelia, jež po zmrtvýchvstání Páně bylo sepsáno, když tam praví Pán: *Já posílám Zaslíbeného od Otce svého na vás; vy pak zůstaňte zde ve městě, dokud nebudete opatřeni mocí s výsosti?* (Luk. 24; 49.) - A nevšímají si, že ve Skutcích apoštolských, jakmile Pán od očí učedníků odešel na nebesa, po deseti dnech v den Letnic zcela zjevně přišel Duch svatý; a když oni dleli ve městě, jak jim byl nařídil, naplnil je, takže mluvili rozličnými jazyky. Neboť z rozličných národů tenkrát přítomných - každý posluchač ve vlastním jazyku jim rozuměl. - Avšak tihle lidé klamou ty, kteří - víru katolickou zanedbávajíc - nechtějí se učit ani tomu ze své víry, co jest jasně v Písmech obsaženo, a - což je vážnější a velice politování hodno - zatím co v katolické víře jsou nedbale vzděláni, bludařům sluchu pilně poprávají.

OBECNOST CÍRKVE

XXIX. 31. A ani těch neposlouchejme, podle nichž svatá Církev, která jest jedna a katolická, není rozšířena po světě, nýbrž kvete pouze v Africe, to jest ve straně

Donátově.¹⁸ Tak hluší jsou k slovům prorokovým: *Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe; požádej, a dám ti národy v majetek, a v tvé vlastnictví končiny země* (Z. 2; 7), a k mnohému jinému, co stojí v knihách Zákona Starého i Nového, a co naprosto jasně prohlašuje, že církev Kristova je rozšířena po okrsku země. Když jim tohle namítáme, řeknou, že se to již všechno naplnilo dříve, než vznikla strana Donátova, ale pak prý celá Církev zanikla; a chtějí dokázat, že jen ve straně Donátově zůstaly její zbytky. Ó, toho zpupného a zločinného jazyka! Alespoň kdyby opravdu žili tak, že by skutečně alespoň mezi sebou nadále mír zachovávali! Takhle však si ani neuvědomují, že se na tomto Donátovi již naplnila slova: *Jakou měrou měřiti budete, takovou bude naměřeno vám* (Mat. 7; 2). Neboť - právě tak, jako se snažili rozdělití Krista, tak je sám od svých stoupenců každodenním řezáním rozdělován.¹⁹ Téže věci se týkají i tato slova Páně: *Kdo mečem raní, mečem zahyne* (Mat. 26; 52). Zde totiž meč, poněvadž je uváděn ve zlém smyslu, znamená svárlivý jazyk, kterým onen nešťastník tehda Církev ranil, ne však zabil. Neřekl totiž Pán: *Kdo zabije mečem, mečem zahyne*; nýbrž, *kdo užije meče, dí, mečem zahyne*. On tedy ranil Církev svárlivým jazykem, jímž nyní sám jest zabíjen a jímž jednou úplně zajde a zemře. A přece - tenkrát neučinil apoštol Petr onu věc z vlastní nějaké svévole, nýbrž z lásky k Pánu, třebaže tělesné. Proto, byv napomenut, meč zastrčil. Tenhle však ani přemožen toho neučinil. Poněvadž, když měl spor s biskupem Ceciliánem²⁰ v Římě před biskupy, jež si byl sám vyžádal, nemohl dokázat nic z toho, co měl v úmyslu; a setrval tak v rozkolu, maje vlastním mečem zahynouti. Jeho lid pak, poněvadž neslyší proroků a evangelií, v nichž stojí zcela jasně, že církev Kristova jest rozšířena po všech národech, slyší však rozkolníky, nehledající slávu Boží,

nýbrž svou vlastní, ukazuje sdostatek, že je sluhou, nikoli svobodným, a že má uřato pravé ucho. Petr totiž v poblouzení své lásky k Pánu uřal pravé ucho sluhovi, nikoli svobodnému. Tím naznačuje, že ti, kdo jsou raněni mečem rozkolu, jsou rovněž sluhy svých tělesných tužeb, nevyvedenými dosud v svobodu Ducha svatého tak, aby svou nadějí již neskládali v člověka, a že neslyší, co jest „pravé“, to jest o slávě Páně, jak jest po Církvi katolické daleko široko rozhlášena, nýbrž že slyší „levý“ blud lidské nadutosti. A kterak tihle - přesto, že Pán v evangeliu praví, že konec nastane tehdy, až evangelium bude hlášáno všem národům (Mat. 24; 14) - mohou tvrdit, že všechny ostatní národy již odpadly od víry a že Církev zůstala pouze ve straně Donátově, - když přece po odtržení oné strany od jednoty zřejmě ještě některé národy uvěřily, a dosud jsou některé, jež dodnes neuvěřily a jimž se neustává denně hlásati evangelium? Kdo by nebyl jat podivením nad tím, že existuje člověk, jenž chce být nazýván křesťanem, a přitom se dává strhnouti proti slávě Kristově takovou bezbožností, že si troufá tvrditi, že všechny ty spousty národů, kteří ještě dnes přistupují k Církvi Boží a pospíchají přijmouti víru v Syna Božího, se namáhají marně, protože jich nekřtí nějaký donatista? - Nade vši pochybnost by ti lidé to vše s hrůzou odhodili a bez průtahů by se od nich odloučili, kdyby Krista hledali, kdyby Církev milovali, kdyby byli svobodni, kdyby měli pravé ucho neporušeno.

PROTI LUCIFERIANŮM

XXX. 32. Ani těch neposlouchejme, kteří sice nikoho nekřtí po druhé, ale přece se od jednoty odtrhli a chtěli raději být nazýváni luciferiány²¹ než katolíky. Samozřejmě v tom, že jsou přesvědčeni, že křest Kristův nemá

býti opakován, počínají si správně. Cítí totiž, že svátost posvátné koupele není odjinud leč z katolické Církve a že uřezané ratolesti tutéž podržují podobu, jakou byly dostaly na révě ještě před tím, než byly odříznuty. Patří totiž k těm, o nichž řekl Apoštol: *Majlce sice zevní podobu zbožnosti, moc její však zapírajlce* (2. Tim. 3; 5); velikou mocí zbožnosti totiž je mír a jednota, protože jeden jest Bůh. Této oni nemají, protože jsou od jednoty odtrženi. Proto, přistupují-li někteří z nich ke katolické Církvi, neopakují „zevní podobu“ zbožnosti, neboť tu mají; avšak přijímají moc zbožnosti, kterou nemají. Vždyť i uřezané ratolesti mohou být znovu vštípeny, nezůstanou-li ve své nevěře, jak zcela jasně uči Apoštol (Řim 11; 23.) To když chápou luciferiáni a neopakují křtu, schvalujeme to; kdo by však neshledal hodným odsouzení, že i oni chtěli být od kořene odříznuti? A hlavně vzhledem k tomu, že se jim znelíbilo na Církvi katolické právě to, co ve skutečnosti patří ke katolické svatosti! Nikde se totiž nemusí tolik uplatňovati srdečné milosrdenství, jako v katolické Církvi, jež jako pravá matka nesmí ani zpupně pohrdati hřešícími syny, ani projevovati neochotu k odpuštění, polepši-li se. Vpravdě, není bezdůvodně představitelem této katolické Církve mezi všemi apoštoly Petr. Neboť tehdy byly této Církvi dány klíče od království nebeského, když byly dány Petrovi. A když jemu se praví: Miluješ mne? - Pasiž ovce mé (Jan 21; 17), je to řečeno všem. Musí tedy katolická Církev ochotně odpouštěti svým polepšeným a ve zbožnosti utvrzeným synům, poněvadž bylo, jak vidíme, odpuštění uděleno i samému Petrovi, jejímu představiteli, jak tehdy, když na moři začal pochybovati (Mat. 14; 30), tak i tehdy, když ve svém tělesném smýšlení hleděl odvrátit Pána od utrpení (Mat. 16; 22), i tehdy, když mečem ufal sluhovi ucho (Mat. 26; 51), i tehdy, když Pána samého po třikráte

zapřel (Mat. 26; 70), i tehdy, když později do pověrečné přetvářky upadl (Gal. 2; 12). A polepšiv se a utvrdiv, dospěl až ke slávě umučení Páně. - A tak, jakmile bylo katolické Církvi také od světských vládců dopřáno míru, jež sama bez ustání má v Pánu, mnozí z biskupů, kteří za onoho pronásledování byli projevili souhlas s bludem ariánů, se rozhodli pro návrat do katolické Církve, litujíce buď že jim uvěřili, nebo že viru předstírali. Tyto katolická Církev přijala do mateřské náruče takřka jako Petra, když byl zpěvem kohouta třikrát napomenut a svoje zapření oplakal, nebo jako když byl po odsouzeníhodné přetvářce pokárán slovy Pavlovými. Oni však, odpovídajíce zpupností na tuto lásku matčinu a bezbožně ji haníce, zasloužili si padnouti s Luciferem, jenž ráno vycházel (Iz. 14; 12), protože se neradovali s Petrem, když po zakokrhání kohoutově z hříchu povstával.

CÍRKEV MÁ MOC ODPOUŠTĚTI VSECHNY HŘICHY

XXXI. 33. Neposlouchejme ani těch, kteří popírají, že Církev Boží je s to odpustiti všechny hříchy.²² Takto ti nešťastníci, nevidouce v Petrovi skálu a nechtíce věřiti, že Církvi byly dány klíče království nebeského, sami je z rukou ztratili. To jsou ti, kteří jako cizoložné odsuzují vdovy, provdají-li se znovu; a nad učení apoštolské se prohlašují světějšími; kdyby však se chtěli přiznati ke svému pravému jménu, říkali by si spíše světáci nežli světci. Vždyť si nezvolili nic jiného, než býti odsouzeny s tímto světem, odmítajíce nápravu, jestliže jedenkrát zhřešili. Tím způsobem místo aby jakkoli ve zdraví udržovali ty, jimž odpuštění hříchů odpírají, odnímají jim naopak lék v jejich chorobě. A tím, že nedovolují svým vdovám, aby se znovu vdávaly, nutí je, aby hořely. Nelze totiž předpokládati, že by byli moudřejší než

apoštol Pavel, jenž praví: Raději chci, aby se vdaly, než aby hořely (1. Kor. 7; 9).

PROTI POPĚRAČŮM VZKŘÍSENÍ TĚLA

XXXII. 34. Neposlouchejme ani těch, kteří popírají příští vzkříšení těla;²³ poukazují na to, co praví apoštol Pavel: *Tělo a krev neobdrží království Božího* (1. Kor. 15; 50), nechápajíce výroku téhož apoštola: *Must porušitelné toto tělo obléci neporušitelnost, a smrtelné toto tělo obléci nesmrtelnost* (tamt. 53). Až totiž k tomu dojde, pak nebude již těla a krve, nýbrž tělo nebeské. Totéž slibuje i Pán slovy: *Nebudou se vdávati ani ženiti, nýbrž rovni budou andělům Božím* (Mat. 22; 30). Jakmile se totiž stanou rovnými andělům, nebudou již žiti pro lidi, nýbrž pro Boha. Změní se tedy tělo a krev a stanou se tělem nebeským a andělským; *mrtví totiž vstanou neporušitelní, a my budeme proměněni* (1. Kor. 15; 52). Takže je pravda i to, že tělo vstane, a je pravda i ono, že tělo a krev království Božího neobdrží.

ZAVĚR

XXXIII. 35. Touto prostotou a ryzostí víry jsouce odkojeni dávejme se živiti v Kristu a nežádejme si pokrmu pro dospělé, dokud jsme dětmi, nýbrž rostme v Kristu z krmí nejzdravějších, neopomíjejíce dobrých mravů a křesťanské spravedlnosti, v níž je dokonána a utvrzena láska k Bohu i k bližnímu; aby každý z nás v Kristu, ježž oblekl, slavil v sobě vítězství nad nepřitelem ďáblem a jeho anděly. Neboť dokonalá láska nezná ani světské žádosti ani světské bázně, to jest ani touhy po získání časných statků, ani strachu před jejich ztrátou. Těmito dvěma branami vstupuje a vlády se ujímá nepřítel, jenž musí býti vypuzen především bázní

Boží a za druhé láskou. Tím horoucněji tedy máme toužiti po poznání pravdy co nejjasnějším a nejzřetelnějším, čím více pozorujeme, že v lásce prospíváme, a její prostotou míti srdce očištěno, protože jenom vnitřním zrakem se vidí pravda; vždyť *blahoslavení čistého srdce, vece, neboť oni Boha viděti budou* (Mat. 5; 8); - abychom, *zakořenění a založení jsouce v lásce, mohli pochopiti se všemi svatými, která jest šířka a délka, výška a hloubka, a poznati vše převyšující vědění lásky Kristovy, abychom byli naplněni ve veškerou plnost Boží* (Efes. 3; 17—19) a po těchto bojích si zasloužili korunu vítězství; protože jeho Kristovo je sladké a bříme jeho lehké těm, kdo chtějí a milují.

ZDRŽELIVOST JE DAR BOŽÍ

I. 1. O ctnosti duše, jež se zdrželivostí nazývá, ne-
snadno jest podati výklad tak, jak se sluší a je důstoj-
no; avšak chabost naši pod břemenem tíže tak ohromné
podpíratí bude ten, jehož velikým darem je tato ctnost.
Neboť on ji dává zdrželivým svým věřícím, on dá též
výmluvnost sluhům svým o ní mluvícím.

Nuže - nežli začneme o věci tak veliké to, co on nám
sděli, pronášeti, řekneme a důkaz o tom podáme, že
zdrželivost je darem Božím. V knize Moudrosti máme
psáno, že nikdo *nemůže, leč dá-li tak Bůh, býti zdrže-
livým* (Moudr. 8; 21). Pán pak o oné největší a nej-
slavnější zdrželivosti, již se kdo od manželského svazku
zdržuje, praví: *Ne všichni chápou toto slovo, nýbrž
komu jest dáno* (Mat. 19; 11). A ježto ani sama man-
želská čistota nemůže býti zchována, leč zdržováním se
od soulože nedovolené, prohlásil Apoštol, mluvě o obo-
jím životě, to jest o manželském, i o onom, jenž jest bez
manželství, oboji za dar Boží, řka: *Přál bych si, aby
všichni lidé byli tak jako já; avšak jeden každý má
vlastní dar od Boha, ten tak, onen však onak* (1. Kor.
7; 7).

2. A aby se nezdálo, že zdrželivost, již nám jest od
Pána doufati, je nutná pouze vzhledem k žádostivosti
nižších částí těla, pje se mimo to v žalmu: *Postav, Pane,
stráž ústům mým, a bránu zdrželivosti kolem rtů mých*
(Ž. 140; 3). Nuže - v tomto svědectví výroku Božího
jestliže slovo „ústa“ pojímáme tak, jak je pojímati máme,
poznáme, jak velikým darem Božím je zmíněná tam

zdrželivost. Málo totiž prospěje zdržovati ústa tělesná, aby z nich neproniklo zvukem hlasu něco nepřístojného. Neboť jsou ještě vniterná ústa srdce; a *tam* si přál, aby mu postavil Pán stráž a bránu zdrželivosti ten, jenž slova ona pronesl a nám je, abychom je pronášeli, napsal. Mnoho totiž věcí ústy tělesnými nepronášíme, a srdcem je křičíme; ani jediné však slovo nevychází z úst tělesných o kterékoli věci, jestliže o ní mlčí srdce. Co tedy odtamtud neprýští, venku slyšet není; co však prýští odtamtud, jestliže je to co zlého, poskvňuje duši, i když do pohybu neuvádí jazyk. Tam tedy je nutno postaviti zdrželivost, kde - i když mlčíme - mluví svědomí. Působí totiž brána zdrželivosti, že odtamtud nevychází nic, co by i při zavřených rtech tělesných poskvrniti mohlo život takovými věcmi se obírajícího.

PRAVA ZDRŽELIVOST MUSÍ VYHAZET Z NITRA

II. 3. A dále, chtěje ještě jasněji poukázati na ústa vniterná, jak je byl v oněch slovech naznačil, - když byl řekl: *Postav, Pane, stráž ústům mým a bránu zdrželivosti kolem rtů mých*, - bezprostředně připojil: *Nekloň srdce mého ke slovům zlým* (Ž. 140; 4). Sklonění srdce - co jiného jest, než svolení? Vpravdě - jestliže kdo ani sebemenším přikloněním srdce svého nedal souhlas k vyvstávajícím v srdci jeho pokušením, vzniklým z něčeho, co byl před tím uviděl, ten něco takového dosud nepronasl. Jestliže však dal svůj souhlas, již to srdcem pronesl, jakkoli to ještě z jeho úst nezaznělo; i když to rukou či kteroukoli částí těla nevykonal, učinil tak přece, když se v myšlenkách rozhodl, že to učiní; vinník před zákony Božími, jakkoli lidským smyslem nezjevný; tím, že v srdci svém řekl slovo, přestože se tělem žádného činu nedopustil. Naproti tomu by za žádnou cenu nebyl údem těla pohnul k činu, kdyby nebyl před-

cházel vznik dotyčného činu ve slově. Neboť jistě není nepravdou, co stojí psáno: Počátkem veškerého činu slovo.

Mnoho sice věci činí lidé při zavřených ústech, bez hnutí jazyka, bez použití hlasu; nic však nečiní úkonem těla, co předtím nebyli pronesli v srdci. A proto - ježto mnoho je hříchů ve vnitřném slov pronesení, které nejsou v zevním provedení, ani jediného však není v zevním provedení, který by nepředcházet ve vnitřném pronesení - tehdy si před obojím uchováme čistotu nevinnosti, jestliže se kol vnitřných úst postaví brána zdržlivosti.

4. Proto též Pán sám vlastními ústy dí: *Vyčistěte, co uvnitř jest, a co zevně jest, čisto bude* (Mat. 23; 26). Mimo to na jiném místě, když vyvracel hloupé řeči Židů - pohoršovali se totiž nad jeho učedníky, že jedi, aniž si předtím ruce myli - *Ne to, co do úst vchází - pravil - poskvňuje člověka; nýbrž co z úst vychází, to poskvňuje člověka* (Mat. 15; 11). Tato věta, jestliže bychom ji chtěli vztahovati celou na ústa tělesná, nemá vůbec smyslu. Neboť koho neposkvňuje pokrm, toho ani zvracení neposkvňuje. Vždyť pokrm vchází do úst, zvracení však ven z úst vychází. Není tedy pochyby, že první slova se vztahují na ústa tělesná, když praví: *Ne to, co do úst vchází poskvňuje člověka; kdežto další na ústa srdce - když dí: Nýbrž to, co z úst vyvychází, to poskvňuje člověka*. A dále, když se ho apoštol Petr tázal na výklad tohoto v jistém smyslu podobnosti, on odvětil: *I vy ještě jste bez porozumění? Nechápete, že vše, co do úst vchází, jde do žaludku a vypouští se do stoky?* (tam. 16). Zde nade vši pochybnost poznáváme, že ústa tělesná jsou tím, do čeho pokrm vchází. K tomu však, abychom v tom, co dále praví, poznali ústa srdce, nebyla by loudavost našeho srdce s to držeti krok, kdyby neráčila i s loudavými Pravda

kráčet. Práví totiž: *Co však z úst vychází, jde ze srdce.* Jako kdyby řekl: Když slyšíš „Z úst“, rozuměj, ze srdce. Obojí pravím; avšak jedno z druhého vysvětluji. Máš svá ústa vniterná člověk vnitřní; a ta postřehuje ucho vniterné; z těchto úst co vychází, ze srdce jde, a to poskvňuje člověka. A dále, upouštěje již od výrazu „ústa“, jenž by mohl být chápán ve významu údu těla, ještě jasněji ukazuje, co chce říci: *Ze srdce totiž vycházejí - praví - myšlenky špatné, vraždy, cizoložství, smilstva, krádeže, křivá svědectví, rouhání. To jsou věci, které poskvňují člověka.* Zajisté není mezi těmito špatnostmi, jež mohou též tělesnými údy býti spáchány, ani jediné, kterou by nepředcházela špatná myšlenka a neposkvnila tak člověka, a to i tehdy, kdyby něco zabránilo, aby nenásledovaly mrzké a zločinné skutky údů. Či snad je viny prosto srdce vrahovo, jestliže jenom proto se jeho ruka zdržuje vraždy člověka, poněvadž nemá právě příležitost? Či zdali již svou vůlí není zlodějem ten, kdo nemůže právě tak, jak by si přál, ukrásti cizí věc? Anebo, jestliže čistou je ta, s níž smilniti chce nečistý, zdali ji ve svém srdci neznásilnil? Anebo jestliže právě není v hampejzu nevěstky, zdali proto nesmilní ve své mysli, kdo ji tam hledá? Anebo jestliže někdo chce pomoci lži uškoditi bližnímu a nemá k tomu času či vhodného místa, zdali proto nepronesl již křivého svědectví ústy svého nitra? Anebo jestliže kdo, obávaje se lidí, se neodvažuje tělesným jazykem pronést rouhání, není proto vinen tímto zločinem, říká v srdci svém: *Není Boha - ?* Tak veškeré špatné skutky lidí, jež žádný pohyb těla neprovádí, o nichž žádný ze smyslů těla nemá potuchy, mají své tajné viníky; neboť již pouhý souhlas mysli, to jest slovo daremné úst vniterných je poskvňuje.

A právě k němu se on bál, aby se neklonilo jeho srdce; proto prosí Pána, aby postavil u rtů těchto úst bránu

zdrželivosti, jež by zdržovala srdce, aby se neklonilo ke slovům zlým; zdržovala pak natolik, aby nedovolila myšlence přejíti v souhlas; tak totiž - podle příkazu Apoštolova - nevládne *hřích v našem smrtelném těle* a nepropůjčujeme *údy svých co zbraň neřestnou hříchu* (Řím. 6; 12—13). A od plnění tohoto příkazu jsou samozřejmě na hony vzdáleni tací, kdo proto své údy neuvádějí v pohyb k hřešení, poněvadž jim k tomu není dána možnost; jakmile ta zde je, ihned z pohybu údů, jakoby z pohybů zbraní, dokazují, kdo že to v nich uvnitř vládne. Čili - pokud na nich jest - propůjčují údy své za zbraně neřestné hříchu; neboť chtějí něco, co [jen] proto neuskutečňují, poněvadž právě nemohou.

5. A proto ona zdrželivost, jež se hlavně a ve vlastním slova smyslu tímto jménem nazývá, totiž když pohlavní úd je cudnosti na uzdě držen, není ničím přestupkem porušena, jestliže ona vyšší zdrželivost, o níž již dále mluvíme, se v srdci zachovává. Proto Pán, když byl řekl: *Ze srdce totiž vycházejí myšlenky špatné*, pak pokračuje připojil, co patří mezi myšlenky špatné: *Vraždy, cizoložství a vše ostatní*. A nevyčetl všechno; nýbrž jenom některé věci jako příklady uvedl a nás tak upozornil, že i jiné do toho nutno zahrnout. Z toho všeho není nic, co by se mohlo skutkem státi, dokud nepředcházela zlá myšlenka, již se uvnitř rozhoduje, co se zevně uskutečňuje; a co, z úst srdce vycházejíc, již poskvřňuje člověka, i když se to - pro nedostatek možnosti - údy těla navenek neuskutečňuje. Když tedy je postavena brána zdrželivosti u úst srdce, odkud vychází vše, co poskvřňuje člověka, jestliže se tedy ničemu takovému vyjítí nedovolí, následuje čistota, z níž se již může radovati svědomí. Ovšem není to ještě onen dokonalý stav, kdy nebude boje zdrželivosti proti neřesti. Prozatím však, dokud si *tělo žádá proti duchu a duch proti tělu* (Gal 5; 17), dosti jest nám nesouhlasiti se zlem, jež

v sobě pocítujeme. Jakmile však je tento souhlas dán, tehdy vychází z úst srdce, co poskvňuje člověka. Dokud však zdrželivosti je souhlas zadržován, dotud se nedovoluje zlu žádostivosti tělesné, proti němuž bojuje žádostivost duchovní, aby škodu působilo.

ZDRŽELIVOST BRANI, ABY HRÍCH NEVLADL TĚLU

III. 6. Avšak něčím jiným jest dobře bojovati, což nyní jest, kdy jest nám odpor klásti pachtění smrti (srv. 1. Kor. 15; 55), a něčím jiným nemíti nepřítel, což bude tehdy, až jakožto *poslední nepřítel* zahubena bude *smrt* (tamt. 26). Vždyť i zdrželivost, když krotí a zdržuje vášně, zároveň touží po dobru, k jehožto nesmrtelnosti směřujeme, a odvrhuje zlo, s nímž v této smrtelnosti zápolíme. Onoho tedy jest milovnicí a čekatelkou, tohoto však nepřítelem a svědkem; po slávě toužíc, před hanbou prchajíc.

Nemusila by se ovšem zdrželivost pachtiti s krocením žádostí, kdyby se nám nezamlouvalo nic z toho, co je hanebné, kdyby se naši dobré vůli nic ze zlé žádostivosti nestavělo na odpor. Volá Apoštol: *Vím, že nesídlí ve mně, to jest v těle mém, dobro. Vůle totiž se mi dostává, avšak k dokonání dobrého síly nenalézám* (Řím. 7; 18). Může se totiž nyní díti dobro, jestliže se zlé žádostivosti odepře souhlas; dokonáno však bude dobro, až zlá žádostivost sama bude vymýcena. Rovněž tak týž Učitel národů volá: *Potěšením jest mně zákon Boží co do vnitřního člověka; vidím však jiný zákon ve svých údech, odporující zákonu mysli mojí* (tamt. 22).

7. Tento boj v sobě nepocítují leč bojovníci za ctnosti a pokořovatelé neřestí; a zlo žádostivosti nedoráží leč na dobro zdrželivosti. - Jsou však tací, kteří v úplné neznalosti zákona Božího vůbec nepokládají zlé žádosti

za nepřátele a ve své bídné slepotě jim slouží; a nejen to, ještě se za šťastné pokládají, ukájejíce je, místo aby je krotili. Kdo však je skrze Zákon poznali - *skrze Zákon totiž poznání hřlchu* (Řim. 3; 20), a *Žádostivost* - praví - *jsem nepoznal leč tím, že praví Zákon: Nepožádáš* (tamt. 7; 7), - a přece jsou jejich nápirem přemáhání, ježto žijí pod Zákonem, jenž prikazuje dobré a nedává je, a nežijí pod milostí, která skrze Ducha svatého dává to, co se Zákonem prikazuje, - k takovým jen proto *se vetřel Zákon, aby v nich mohl hřlch dosáhnouti své plnosti* (Řim. 5; 20). Zákaz posílil ještě žádostivost a učinil ji nepřemožitelnou; a tak přistoupilo ještě porušení Zákona, jehož před Zákonem nebylo, i když hřlch byl. *Neboť kde není zákona, tam není ani porušení zákona* (Řim. 4; 15). A tak se Zákon - nemaje milosti ku pomoci - tím že zakazoval hřlch, stal dokonce baštou hřlchu; proto praví Apoštol: *Moc hřlchu jest Zákon* (1. Kor. 15; 56). A není se co diviti, že lidská nemohoucnost dokonce dobrým zákonem posílila moc zla; neboť na svou vlastní sílu při tvoření tohoto zákona spoléhala. Člověk zavrženihodný totiž a nadutý, *neuznáváje spravedlnosti Boží*, kterou dává bezmocnému, a *svoji vlastní chtěje zaříditi*, jež chybí bezmocnému, *spravedlnosti Boží se nepodrobuje* (Řim. 10; 3). Jestliže však rušitele Zákona - jenž jako by proto byl tak hluboko zraněn, aby zatoužil po lékaři - přivede Zákon jakožto vychovatel k milosti, tu místo slasti škodlivé, již jej poutala žádostivost, dává Pán slast dobrodějnou, aby jej nadále radostí plnila zdrželivost; a tak dává *země naše plod svůj* (Ž. 66; 7), jimž se sytí vojin, který s pomocí Boží vede boj proti hřlchu.

8. Takového druhu vojíny apoštolská polnice tímto hlaholem rozhňuje k boji: *Nechť tedy nevládne*, praví *hřlch ve vašem smrtelném těle tak, abyste poslouchali žádosti jeho; ani nevydávejte údy své za neřestnou zbraň*

hříchu; nýbrž oddejte se Bohu jakožto z mrtvých živí, a údy své za zbraň spravedlnosti Bohu. Hřích totiž vám nebude kralovati. Neboť nejste pod Zákonem, nýbrž pod milostí (Řim. 6; 12—14). A na jiném místě: Nuže, praví, bratří, nejsme povinni tělu, abychom podle těla žili. Neboť budete-li podle těla žiti, zemřete; budete-li však skutky těla duchem umrtvovati, budete žiti. Neboť kdokoli Duchem Božím jest veden, tenť jest synem Božím (Řim. 8; 12—14).

O to tedy nyní jde, dokud pod vládou milosti tento smrtelný život žijeme, aby hřích, to jest žádostivost hříchu (neboť tu míní na tomto místě pod jménem hříchu), nevládl v našem smrtelném těle. A vládu svoji tehdy projevuje, jestliže se poslouchá jeho žádostí. Je tedy v nás žádostivost hříchu, jež nesmí býti k vládě připuštěna; jsou tu její tužby, jichž nesmíme poslouchati, aby se nad poslušnými sebe nezmocnila vlády. Proto nechť si údy naše nepřivlastňuje žádostivost, nýbrž ať si je přisvojí zdrželivost; aby tak byly zbraněmi spravedlnosti pro Boha a ne zbraněmi neřestnými hříchu; tak totiž nad námi nebude vládnouti hřích. Neboť nejsme pod Zákonem, jenž sice přikazuje dobré, nedává ho však; nýbrž jsme pod milostí, jež to, co Zákon přikazuje, nás učí milovati, a tak je s to poroučeti svobodným.

9. Rovněž když nás povzbuzuje, abychom nežili podle těla, bychom nezemřeli, nýbrž bychom duchem skutky těla umrtvovali, tu zajisté také hlaholíci polnice ohlašuje boj, v němž se nacházíme, a rozohňuje nás, abychom udatně bojovali a usmrcovali své nepřátele, abychom sami nebyli od nich usmrceni. A kdo že těmi nepřáteli jsou, to nám zcela jasně oznámil. Jsouť jimi ti, jichž umrtvování po nás žádal, totiž skutky těla. Tak totiž řekl: *Budete-li však duchem skutky těla umrtvovati, budete žiti.* A abychom zvěděli, o co jde, poslyšme

téhož, an píše Galatským a praví: *Zjevný pak jsou skutky těla, jimiž jsou: smilstva, nečistoty, chlípnosti, modloslužba, čarodějství, nepřátelství, sváry, řevnění, přenáhlení, roztržky, bludy, nenávisť, opilství, obžerství a věci podobné. O těch vám předpovídám, jako jsem už předpověděl, že kdo takové věci konají, královstvím Božím vládnouti nebudou* (Gal. 5; 19—21). I zde totiž, maje v úmyslu tyto věci uvést, poukázal na týž boj a touž nebeskou, duchovní polnici Kristovy vojíny povzbuzoval k usmrcování těchto nepřátel. Řekl totiž před tím (tamť. 16—18): *Pravím pak: V duchu chodte, a žádosti těla nevykonávejte. Tělo totiž si žádá proti duchu, duch pak proti tělu. Neboť tito dva jsou ve vzájemném nepřátelství; abyste nekonali toho, co byste chtěli. Jestliže duchem jste vedeni, nejste pod Zákonem. Chce tedy, abychom - pod vládou milosti stojíce - se podjali tohoto zápasu proti skutkům těla. A aby odhalil tyto skutky těla, připojil to, co jsem shora byl vzpomněl: Zjevný pak jsou skutky těla, jimiž jsou: smilstva a vše ostatní, jak to, co uvedl, tak i to, o čem připomenul, že to máme pod uvedeným rozuměti, hlavně když připojil: *A věci těmto podobné.**

A dále jako by v tomto boji proti tělesnému takřka vojsku do pole uváděl jiný, duchovní šik. *Plodem pak ducha, praví, jest láska, radost, pokoj, velkodušnost, laskavost, dobrota, věrnost, mírnost, zdrželivost; proti tohoto druhu věcem není zákona* (tamť. 22—23). Nepraví: Proti těmto věcem; aby si kdo nemyslel, že pouze tyto jsou toho druhu; ačkoli i kdyby se byl takto vyjádřil, musili bychom v tom chápati všechno dobré, kolik si ho jen můžeme v tomto směru představit; avšak on praví: Proti tohoto druhu věcem; totiž: jak tyto věci, tak i cokoli s nimi příbuzného. Že však mezi dobry, jež byl připomenul, na posledním místě uvedl zdrželivost, o níž jsme se rozhodli mluvit a pro niž jsme již toho mnoho

pověděli, toho důvodem je, že chtěl, aby ona zvláštním způsobem nám v mysli utkvěla. Neboť ona má první slovo v tomto boji, v němž duch si žádá proti tělu; vždyť takřka křížuje samy žádosti těla. A proto Apoštol, hned jakmile toto byl řekl, připojil: *Kdo však jsou Ježíše Krista, ukřižovali své tělo s vášněmi a žádostmi* (tamt. 24). To jest působnost zdrželivosti; tak jsou umrtvovány skutky těla. Usmrcuji však ty, které žádostivost - když byli opustili zdrželivost - táhne k dobrovolnému páchání takových činů.

K ZACHOVÁNÍ ZDRŽELIVOSTI NESMÍME SPOLEHATI NA VLASTNÍ SILU

IV. 10. Abychom se však nespustili cesty zdrželivosti, musíme býti na stráži zvláště proti takovým úkladům ďáblových našeptávání, že bychom opovážlivě spolehnali na své síly. *Zlořečený totiž každý, kdo naději svou v člověka skládá* (Jer. 17; 5). A o koho jiného se to zde jedná než o člověka? Nemůže tedy popravdě říci, že neskládá svou naději v člověka, kdo ji skládá v sebe sama. Neboť i tento výraz: *Podle člověka žítí*, co jiného značí než: *Žítí podle těla*? Ať tedy slyší, kdo takovým našeptáváním je pokoušen, a má-li v sobě špetku křesťanského smýšlení, ať se zhrozí: ať - pravím - slyší: *Budete-li podle těla žítí, zemřete* (Řím. 8; 13).

11. Avšak leckdo mi namítne, že něco jiného je žítí podle člověka, a něco jiného žítí podle těla; že totiž člověk je tvor rozumný a že je v něm rozumný duch, jímž se liší od němé tváře; tělo však že je nejnížší a pozemská část člověka, a proto žítí podle něho že je špatností; pročez ten, kdo podle člověka žije, nežije nikterak podle těla, nýbrž spíše podle té části člověka, pro niž je člověkem, to jest podle ducha mysli své, jímž vyniká nad němou tvář.

Než toto rozumování se může snad jakž takž uplatnit ve školách filosofů; my však musíme hleděti, abychom pochopili Apoštola Kristova, jaká je obvyklá mluva knih křesťanských. Zajisté všichni, jimž Kristus jest životem, věříme, že Slovo Boží vzalo na se člověka, jistě ne bez rozumné duše, jako tomu chtějí jisti bludaři; a přece čteme: *Slovo tělem stalo se* (Jan 1; 14). Co jiného zde znamená „tělo“, než člověka? - *A uzří veškeré tělo spásu Boží* (Luk. 3; 6); jak jinak tomu možno rozuměti, leč: všichni lidé? - *K tobě veškeré tělo přijde* (Ž. 64; 3); co jiného to jest, leč veškerý člověk? - *Dal jsi mu moc nad veškerým tělem* (Jan 17; 2); co jiného to jest, než: nad veškerým člověkem? - *Ze skutků Zákona nedojde ospravedlnění nížádné tělo* (Řím 3; 20); co jiného je to, než: nebude ospravedlněn nížádný člověk? Totéž týž Apoštol na jiném místě vyjadřuje zřetelněji: *Nedosáhne, praví, ospravedlnění člověk ze skutků Zákona* (Gal. 2; 16). - Rovněž tak se horší na Korinfany, řka: *Či nejste tělesní a nechodíte podle člověka?* (1. Kor. 3; 3). Ačkoli je nazval tělesnými; přece neřekl: „Podle těla chodíte,“ nýbrž: *podle člověka*; protože co jiného chtěl, aby se tímto výrazem rozumělo, leč: podle těla? Neboť je jisté, že - kdyby věc byla tak, že by hříšným bylo choditi, to jest: žiti podle těla, chvályhodným však choditi podle člověka - nehoršil by se nad nimi a neříkal by: *podle člověka chodíte*.

Poznej, člověče, své ponížení, změň své rozhodnutí, střez se zahynutí. Slyš, člověče: *Nechod' podle člověka, nýbrž podle toho, jenž učinil člověka; od toho, jenž tě učinil, ani k sobě se nesnižuj*. Byl to sice člověk, co toto pravil, podle člověka však nežil: *Ne že bychom byli schopni mysliti něco sami od sebe, jako by to bylo z nás samých; nýbrž schopnost naše z Boha jest* (2. Kor. 3; 5). Pohleď, zdali podle člověka žil ten, jenž popravdě toto pravil. Když tedy Apoštol napomíná člověka, aby

nežil podle člověka, vrací člověka Bohu. Kdo však nežije podle člověka, nýbrž podle Boha, ten nade vši pochybnost nežije ani podle sebe sama; neboť člověkem jest i on sám.

Tedy: proto se též říká, že žije podle těla, když takto žije, poněvadž i když je jmenováno pouze tělo, rozumí se tím člověk, jak jsme to již dokázali; právě tak, jako se rozumí celý člověk, je-li jmenována pouze duše; v tom smyslu bylo řečeno: *Veškerá duše nechť jest podrobena mocnostem* (Řím. 13; 1), to jest veškerý člověk. *A: Sedmdesát pět duší sestoupilo do Egypta s Jakubem* (1. Mojž. 46; 15); to jest sedmdesát pět lidí.

Nežij tedy, človče, podle sebe sama; tím ses dostal do záhuby, avšak byl jsi znovu hledán. Nežij, pravím, podle sebe sama; tím ses dostal do záhuby, a byl jsi nalezen. Neobviňuj přirozenost těla, když slyšíš: *Budete-li podle těla žítí, zemřete* (Řím 8; 13). Právě tak totiž se mohlo říci, a plným právem se mohlo říci: *Budete-li podle sebe žítí, zemřete.* - Vždyť ďábel nemá těla; a přece, právě proto, že podle sebe chtěl žítí, „nezůstal v pravdě“. Co tedy divného, jestliže on, který žije podle sebe, *mluví-li lež, ze svého mluví?* (Jan 8; 44.)

ZDRZELIVOST KROTÍ PÝCHU

V. 12. Když tedy slyšíš: „Hřích vám nebude kralovati“ - nedůvěřuj příliš sám sobě, aby se hřích skutečně nezmocnil vlády nad tebou; nýbrž důvěřuj v toho, k němuž jistý světec volá v modlitbě: *Cesty mé říd podle slova svého a ať ve mně nevládne žádná nešlechtnost* (Ž. 118; 113). Abychom snad totiž, když slyšíme: *Hřích vám nebude kralovati*, se nevychloukali a svým vlastním silám to nepřičítali, Apoštol, který toto nebezpečí postihl, ihned připojil: *Neboť nejste pod Zákonem, nýbrž pod milostí.* Milost je to tedy, co působí,

že ti hřích nekraluje. Nespoléhej tedy příliš sám na sebe, aby se tím pevněji nezmocnil vlády nad tebou! - A když slyšíme: *Budete-li duchem skutky těla umrtvovati, budete žítí* (Řím. 8; 13), nepřičítejme tak veliký poklad duši své, jako kdyby sama ze sebe byla toho schopna. Neboť právě, aby zabránil, že bychom takto pozemsky smýšleli - což by bylo znakem mnohem více ducha mrtvého než umrtvujícího - ihned připojil: *Všichni totiž, dokoli jsou vedeni Duchem Božím, jsou syny Božími*. Tedy, k tomu, že duchem umrtvujeme skutky těla, jsme Duchem Božím vedeni; on je to, jenž dává zdržlivost, již jsme s to krotiti, deptati a zdolati žádostivost.

13. V tomto tak urputném boji, v němž člověk žije pod milostí, a když dobře bojuje za pomoci Páně, plesá v Pánu s bázní, přece jenom nelze se - a to ani udatným bojovníkům - uvarovati jakéhokoliv zranění hříchů, takže odůvodněně volají denně v touze po jejich zacelení: *Odpusť nám naše viny*. A tak pomocí modlitby mnohem bděleji a mnohem urputněji bojují proti těmto hříchům a proti ďáblu, knížeti a vládci hříchu, aby ničeho nezmohla jeho smrtonosná našeptávání, jimiž hříšníka spíše ještě popichuje místo k vyznávání k jejich omlouvání, takže by se tyto rány nejenom neuzdravily, nýbrž naopak, i když nebyly smrtonosné, vážně a smrtelně by na něho dolehly. I zde tedy je zapotřebí zvlášť obezřetné zdržlivosti, jež by krotila pyšnou člověkovu náklonnost, již se líbí sám sobě a nechce být shledán vinným a odpírá, když hřeší, přiznati, že sám zhřešil; místo aby ve spasitelné pokoře na sebe vzal obvinění sebe sama, vyhledává spíše ve zkázonosné povýšenosti omluvu.

Ke zkrocení tohoto druhu pýchy žádal si od Pána zdržlivosti ten, jehož slova jsem již shora uvedl a - pokud jsem byl s to - doporučil. - Když totiž byl řekl: *Postav, Pane, stráž ústům mým a bránu zdržlivosti*

kolem rtů mých; nekloň srdce mého ke slovům zlým, aby to řekl jasněji, na vysvětlenou praví: *K omlouvání hříchů výmluvami.* Co věru je více plno zloby než tato slova, jimiž člověk zlý popírá svoji zlobu, a to i když byl usvědčen ze zlého činu, takže jej popřít nemůže? - A poněvadž čin skrýt nemůže a o činu dobrém mluvit nemůže, a vidí, že co učinil, je vyjeveno, hledí na jiného přenést, co učinil, jako by tím způsobem mohl odstraniti, co zasloužil. Odpíraje vinu, spíše ještě zvyšuje své provinění a není si vědom, že vymlouváním hříchů místo jejich vyznávání od sebe neoddaluje trest, nýbrž prominutí. U lidí - soudců totiž, poněvadž se mohou klamati, zdá se, že dočasně něco pomáhá jakýmkoli úskokem zdánlivě očistiti to, co bylo zlého učiněno; u Boha však, jenž nepodléhá klamu, není na místě po-
užívati lživé obhajoby, nýbrž pravdivého vyznání hříchů.

14. A zase jiní z těch, co si zvykli omlouvati své hříchy, si naříkají, že jsou osudem doháněni k hřešení; jako by tak byly stanovily hvězdy, a jako by bylo nejprve zhřešilo nebe a tím jako by potom člověk se dotyčného činu dopustil a tak zhřešil.

Jiní raději náhodě přičítají, že hřeší. Ti jsou toho názoru, že všechno podléhá náhodným obrátům. Tvrdí však, že toto zde vědí a prohlašují ne náhodnou svou hloupostí, nýbrž proniknutím rozumného důvodu pro to. - Jaká to tedy je pomatenost, své disputace připisovat rozumu a své činy podřizovat náhodným obrátům?

Jiní to vše, co špatného páchají, připisují ďáblu; a vůbec nic s ním nechtějí mít společného; ačkoliv se sice mohou domnívati, že on to byl, který jim svým skrytým našeptáváním ke zlému radil, o tom však pochybovati nemohou, že k tomu, co jim bylo našeptáváno, ať už to bylo odkudkoli, dali svůj souhlas.

VI. 15. Jsou též takoví, že své omlouvání rozšiřují až na obviňování Boha; na soudu Božím ubozí, rouhající se ve svém šílenství. Neboť stavějí proti němu bytost jemu odporující, vzniklou z protikladného principu; jí prý nebyl s to čeliti leč tím, že část své bytosti a podstaty smísil s onou jemu odporující, aby ji mohla poskvřnit a porušit; a tehdy říkají že hřeší, když přirozenost zla přemáhá přirozenost Boží. To je předoporné blábolení manichejců, jejichžto ďábelské úskoky neochvějná pravda, vyznávající neposkvřnitelnost a neporušitelnost Boží přirozenosti, velmi snadno je s to vyvrátit. Jaké ohavné však poskvřnění a porušení nelze právem věriti o těch, kdo věří, že Bůh - nejvyšší a neporovnatelně dobrý - je poskvřnitelný a porušitelný?

Jsou i takoví, že omlouvajíce své hříchy obviňují Boha, takže říkají, že má zálibu ve hříších. Neboť - tak říkají - kdyby měl odpor vůči nim, za žádnou cenu by svou mocí, jež přece je všemohoucí, nedopustil, aby se děly. Jako by vůbec kdy nechal Bůh hříchy bez trestu, a to i u těch, jež osvobozuje od věčných trestů, odpouštěje jim hříchy. Nikdo totiž nedosáhne prominutí trestu těžkého, jestliže nepodstoupí trest jakýkoli, i když daleko menší, než si zasloužil; a tak se uděluje štědrost milosrdenství, že se nezanedbává s druhé strany spravedlnost řádu. Neboť i hřích, který se zdá býti nepomstěn, má v patách svůj trest; takže každý po takovém činu buď se nad ním trpce rmoutí, anebo ve své zaslepenosti nermoutí. - Jako tedy ty říkáš: Proč takové věci dopouští, jestliže mu jsou odporné? - tak říkám i já: Proč je trestá, jestliže v nich má zalíbení? A následkem toho, právě tak jako já připouštím, že by se takové věci vůbec neděly, kdyby jich Všemohoucí nepřipouštěl, tak i ty připuště, že se nemají dělat věci,

jež Spravedlivý trestá; abychom, nebudeme-li konati věci, jež on trestá, si zasloužili od něho poznati, proč dopouští, aby se dělo něco, co on trestá. *Dokonalým* totiž, jako jest psáno (Žid. 5; 14), *přisluší hutná strava*; kdo v ní dostatečně pokročili, již chápou, že spíše to se slušelo Boží všemohoucnosti, aby připustil zlo vyvěrající ze svobodného rozhodování vůle. Tak veliká totiž jest jeho všemohoucí dobrota, že i ze zlého je s to učiniti dobro, buď tím, že je promine, nebo že je uzdraví, nebo že je přizpůsobí a obrátí k užitku svatých, nebo též že je s naprostou spravedlností pomstí. Vše to zajisté je dobré a Boha dobrého a všemohoucího nejvýš důstojné; a přece z ničeho jiného se to neděje leč ze zlého. Co tedy je lepšího, co všemocnějšího nad toho, jenž nejen že nečiní nic zlého, nýbrž i ze zlého dobře činí? Volají k němu, kdo zlého skutku se dopustili: *Odpusť nám naše viny*. Slyší, odpouští. Vlastní jejich zlé skutky uškodily hřešícím; přichází na pomoc a léčí jejich neduhy. Zuří nepřátelé jeho věrných; z jejich zuřivosti dělá mučedníky. Nakonec také odsuzuje, koho uzná za hodna odsouzení; trpí sice oni za vlastní zlobu, on však činí tím jen dobré. Nemůže totiž nebýt dobrým, co je spravedlivé; a samozřejmě jako je nespravedlivý hřích, tak je spravedlivý trest za hřích.

16. Nikterak však Bohu nechyběla možnost učiniti člověka takového, že by nebyl s to hřešiti; raději však učinil jej takovým, že - chce-li - má možnost hřešiti, nechce-li, má možnost hříchu se zdržeti; ono zakazuje, toto přikazuje; aby měl dříve dobrou zásluhu tím, že nehřeší, a potom spravedlivou odměnu v tom, že není hříchu schopen. Neboť skutečně takovými učiní na konec svoje svaté, že vůbec nebudou schopni zhřešiti. Takovými ostatně má již nyní svoje anděly, jež tak v něm milujeme, že se o žádného z nich neobáváme, že by se z něho zhřešením mohl státí ďábel. Něco takového se

o žádném spravedlivém člověku za smrtelnosti tohoto života říci neodvažujeme. Doufáme však pevně, že budou všichni takovými v nesmrtelnosti onoho života. Neboť všemohoucí Bůh, jenž i z naší zloby dobré činí, jak nemírná udělí dobra, až nás osvobodí od veškerého zla? - Mnoho by se mohlo šířeji a přesněji disputovati o dobrém použití zla; avšak jednak to není námětem naší řeči, jednak musíme dáti pozor, aby se příliš neprodloužila.

ZDRŽELIVOST A SPRAVEDLNOST

VII. 17. Nyní se tedy vraťme k tomu, proč jsme toto zde řekli. Zdrželivosti nám jest zapotřebí; a chápeme, že je darem Božím k tomu, aby se neklonilo srdce naše ke slovům zlým, k omlouvání hříchů výmluvami. Nuže, při jakém hříchu nemáme k jeho zkrocení, aby nebyl spáchán, zapotřebí zdrželivosti, když ona zabraňuje i v tom, aby - jestliže byl již spáchán - nebyl z hanebné pýchy obhajován? Všeobecně tedy jest nám zapotřebí zdrželivosti, abychom byli s to odkloniti se od zla.

Abychom však dobré konali, to přináleží - myslím - k jiné ctnosti, totiž k spravedlnosti. K tomu nás napomíná žalm, v němž čteme: *Odkloň se od zlého a čiň dobré* (Ž. 33; 15). Za jakým pak účelem tak máme jednati, to ihned připojil řka: *Hledej pokoj a následuj ho*. Tehdy totiž budeme míti dokonalý pokoj, až naše přirozenost bude nerozlučně spojena se Stvořitelem a tak nic se v nás proti nám nebude stavěti na odpor. Tak - pokud se mi zdá - chtěl Spasitel, aby mu bylo rozuměno tam, kde praví: *Buďte bedra vaše opásána a svítilny vaše planoucí* (Luk. 12; 35). Co jest to opásati si bedra? Krotiti vášně, což je věcí zdrželivosti. Míti však svítilny planoucí jest svítiti a sálati skutky dobrými, což je věcí spravedlnosti. A nezamlčel zde ani, k jakému účelu to máme činiti, připojuje a říká: *A vy podobni*

buďte lidem očekávajícím pána svého, až se vrátí ze svatby. Až totiž přijde, odmění nás, kteří jsme se zdržovali od toho, k čemu nás hnala žádostivost, a činili jsme to, co nám přikazovala láska; a tak budeme v jeho dokonalém a věčném pokoji, bez jakéhokoli zápasu se zlem a v nejvyšší slasti z dobra kralovati.

PRIROZENOST A PORUŠENOST

18. Všichni tedy, kdo věříme v Boha živého a pravého, jehož nejvyšší dobrá a neměnná přirozenost ani nic zlého nečiní ani nic zlého netrpí, od něhož je vše dobré, jež se též umenšovati může, a jenž se ve svém dobru, jímž jest on sám, nikterak umenšiti nemůže, když slyšíme Apoštola, jak praví: *V Duchu chodte a žádosti těla nevykonávejte; neboť tělo si žádá proti duchu, duch pak proti tělu; toto dvojí si totiž navzájem odporuje tak, že nelze vám činiti, co by se vám chtělo* (Gal. 5; 16—17), buď od nás vzdáleno, abychom věřili, v co věří pomatenost manichejců, že bychom totiž zde měli důkaz o dvou přirozenostech, jež, jsouce protikladného původu, mezi sebou zápolí, jedna [přirozenost] dobra, druhá [přirozenost] zla. Obojí toto jest zcela dobré; i duch jest něčím dobrým, i tělo něčím dobrým; a člověk, jenž z obojího sestává, jestliže jedno z toho poroučí a druhé slouží, zajisté jest jistým dobrem, avšak měnlivým dobrem; přesto však by nemohlo vzniknouti leč od dobra neproměnného, od něhož je veškeré dobro stvořené, ať malé či velké; ať už je však sebemenší, je přece od Velikého učiněno; a ať už je sebevětší, nelze je žádným způsobem srovnávat s velikostí jeho Původce.

Jest však v této dobré a dobře od Dobrého stvořené a zřízené přirozenosti člověkově nyní boj, ježto zde ještě není spása. Uzdrav neduh, a máš mír. Neduh však tento si vina vysloužila, přirozenost ho neměla. Ovšem že tuto

vinu milost Boží věřícím již odpustila skrze koupel znovuzrození; avšak dosud ještě pod rukama téhož lékaře zápasí přirozenost se svým neduhem. V takovéto pak bitvě celé vítězství bude záležeti v uzdravení; ne však dočasné uzdravení, nýbrž věčné, kde nejenom že bude odstraněn tento neduh, nýbrž také se už nikdy žádný neprojeví. Proto spravedlivý oslovuje svoji duši a dí: *Dobrocřeč, duše má, Pánu, a nezapomínej veškerých dobrodiní jeho; on se smilovává nade všemi nepravostmi tvými, on uzdravuje veškeré neduhy tvé* (Ž. 102; 2—3). Smilovává se nad nepravostmi, když odpouští hříchy; uzdravuje neduhy, když krotí zvrácené touhy. Smilovává se nad nepravostmi, když uděluje odpuštění; uzdravuje neduhy, když uděluje zdrželivost. Ono stalo se ve křtu vyznávajícím, toto děje se na zápasišti bojujícím; na něm jest nám skrze jeho pomoc zvítěziti nad naším neduhem. Avšak i nyní se ono děje, když se nám dostává vyslyšení volajícím: *Odpusť nám naše viny*; toto pak, když docházíme vyslyšení volající: *Neuvod' nás v pokušení*. Každý totiž, jak praví apoštol Jakub (1; 14), *je pokoušen svou žádostivostí, jež ho táhne a láká*. Proti této zlé náklonnosti prosíme o pomoc u toho, jenž je s to uzdraviti všechny podobné neduhy, a to ne odloučením cizí jakés přirozenosti, nýbrž napravením naší vlastní. Proto též zmíněný apoštol neříká: Každý je pokoušen žádostivostí; nýbrž připojil: *svou*; aby, kdo to slyší, si uvědomil, kterak volati má: *Já jsem řekl: Pane, smiluj se nade mnou, uzdrav duši moji, neboť tobě jsem zhřešil* (Ž. 40; 5). Neboť nebyla by měla zapotřebí uzdravení, kdyby se sama nebyla hřešením poskvřnila tak, že si žádá tělo proti ní, to jest ona sama se sobě na odpor staví po té stránce, po níž se - jsouc v těle - oslabila.

ZLO NENÍ V SAMÉ PŘIROZENOSTI TĚLA,
NÝBRŽ VE ZLÉ ZADOSTI

VIII. 19. Tělo totiž ničeho si neřádá leč skrze duši; říká se však, že tělo si řádá proti duchu, když duše v tělesné žádostivosti odporuje duchu. Ze všeho toho jsme složeni. A ani naše tělo, nejnižší část naší bytosti, jež odloučením duše umírá, nepropouští se, aby snad vyprchalo, nýbrž se odkládá, aby mohlo býti znovu přijato; přijaté pak nebude již nikdy opuštěno. Avšak *zasévá se tělo hmotné, vstane tělo duchovní* (1. Kor. 15; 44). Tehdy nebude si již tělo ničeho žádati proti duchu, až i ono samo duchovním se bude zvatí, ježto nejenom bez jakéhokoli odporu, nýbrž i bez veškeré potřeby hmotného pokrmu bude na věky poddáno duchu, by je oživoval.

Modleme se tedy a přičiňme se, aby tyto dvě věci, jež nyní v nás vedou boj, byly uvedeny v soulad, neboť z obou dvou jsme složeni. Žádnou totiž z nich nemáme pokládati za svého nepřítele; nýbrž spíše zlou náklonnost, skrze niž si tělo řádá proti duchu; ta až bude vyhojena, zmizí, a obojí podstata bude uzdravena a vzájemného boje mezi nimi nebude. - Slyšme Apoštola: *Vím, praví, že nepřebývá ve mně, to jest v těle mém, dobro* (Řím. 7; 18). To ovšem praví, poněvadž zlá náklonnost v těle, ve věci dobré, dobrem není; ta až býti přestane, bude zde tělo, avšak nebude již zlé ani k zlému nakloněné. Ze však toto přináleží k naší přirozenosti, to ukazuje též Učitel, když nejprve dí: *Vím, že nepřebývá ve mně; a k vysvětlení přidává: to jest v těle mém, dobro*. O svém těle tedy praví, že je to on sám. Není tedy ono naším nepřítelem. A když odporujeme jeho zlým náklonnostem, milujeme je, neboť léčíme jeho neduh. *Nikdo totiž neměl nikdy těla svého v nenávisti, jak též Apoštol praví* (Efes. 5; 29). A jinde dí: *Já sám tedy myslí sloužím zákonu Božímu, tělem pak zákonu hříchu* (Řím 7; 25). Kdo

mají uši, ať slyší: *Já sám tedy*; já myslí, já tělem; avšak *myslí sloužím zákonu Božímu, tělem pak zákonu hříchu*. V jakém smyslu *tělem zákonu hříchu*? zdaž povoláním tělesné žádostivosti? Bůh uchovej; nýbrž tak, že v něm měl hnutí, přání, jichž míti nechtěl a jež přece měl. Avšak tím, že jim nepovoloval, sloužil myslí zákonu Božímu a na uzdě držel své údy, aby se nestaly zbraněmi hříchu.

20. Jsou tedy v nás tužby špatné, jimž jestliže nepovolujeme, nežijeme špatně; jsou v nás žádosti hříchu; neposloucháme-li jich, nekonáme zlo, avšak majíce je, nekonáme ještě dobro. Obojí dokazuje Apoštol; ani že se nekoná dobro tam, kde je taková žádost zla, ani že se nekoná zlo, dokud se takové žádosti neposlouchá. A dokazuje to první tam, kde praví: *Vůle se mi dostává, dokonání dobra však ne* (Řím. 7; 18); druhé pak tam, kde dí: *V Duchu chod'te a žádosti těla nevykonávejte* (Gal. 5; 16). Ani tam totiž nepraví, že se mu nedostává konání dobra, nýbrž: *dokonání*; ani zde nepraví: *Žádosti těla nemějte*, nýbrž: *nevykonávejte*. Vznikají tedy v nás zlé žádostivosti, když se nám líbí, co není dovoleno; nedokonávají se však, když mysl, sloužící zákonu Božímu, na uzdě drží vášně. A dobrého cosi se děje, když to, co se nesprávně líbí, přemoženo jsouc rozkoší dobrou, se neděje.

V ŽIVOTĚ VEČNĚM NEBUDE PORUŠENÍ TĚLA

Avšak dokonalost dobrého se nenaplnuje, pokud tělo slouží zákonu hříchu a smyslnost láká, a - i když je na uzdě držena - přece jen se projevuje. Neboť by nebylo zapotřebí, aby byla na uzdě držena, kdyby se neprojevovala. Nastane též jedenkrát dokonalost dobra, až nastane vymýcení zla; ono bude pak vrcholné, toto žádné. Myslíme-li, že lze tento stav očekávat i v nynější

smrtnosti, jsme na omylu. Neboť tehdy tak bude, až smrti nebude; a tam to bude, kde bude život na věky. V onom totiž věku a v onom království bude dobro vrcholné, zlo žádné; a bude až tam, kde bude láska k moudrosti nejvyšší, námaha se zdržlivosti žádná. Není tedy tělo ničím zlým, jestliže je zla prosto, to jest poskvrny, již se poskvrnil člověk, jenž nebyl špatně učiněn, nýbrž sám se takým učinil. Po obojí totiž stránce, to jest na duši i na těle, byl od dobrého Boha učiněn dobrým; sám pak učinil zlo, jímž se stal zlým. A od provinění tohoto zla jest již osvobozen milosrdnou blahosklonností; aby však nepokládal za něco nepatrného, co byl spáchal, bojuje ještě dosud se svým poskvrněním zdržlivostí. Je však vyloučeno, aby jakákoli poskvrna tkvěla na těch, kdo budou kralovati v míru budoucím; vždyť přece již v tomto boji denně se v těch, kdo v dokonalosti pokračují, umenšují nejenom hříchy, nýbrž i samy žádosti, s nimiž, kdo nesouhlasí, bojuje, a kdo souhlasí, hřeší.

21. Ze tedy si tělo žádá proti duchu, že nepřebývá dobro v těle našem, že zákon v údech našich odporuje zákonu mysli, toho není důvodem smíšení dvou z protichůdných principů vzniklých přirozeností, nýbrž rozdělení jedné a téže proti sobě samé, jako odplata za hříchy. Nebyli jsme v takovém stavu v Adamovi, dokud naše přirozenost nepohrdla svým Tvůrcem a ho neurazila tím, že popřála sluchu a následovala svého svůdce. Tento život není životem dřívějšího člověka stvořeného, nýbrž trestem pozdějším odsouzeného. Z tohoto odsouzení byvše milosti skrze Ježíše Krista osvobozeni, zápolí svobodní s trestem svým, nemajíce ještě plnosti spásy, avšak obdrževše již spásy záruku. Neosvobození však jsou jak vinni hříchy, tak zapleteni v tresty. Po tomto životě však zůstane vinným na věky trest za vinu, svobodným nezůstane na věky ani vina ani trest, nýbrž

trvati budou na věky bytostí dobré, duch a tělo, jež Bůh, dobrý a neměnný, stvořil dobrými, i když proměnnými. Zůstanou tedy k lepšímu proměněny, žádné změně k horšímu na věky nejsouce již podrobeny; neboť bude úplně vyhlazeno veškeré zlo, i to, jež člověk nespravedlivě spáchal, i to, jež spravedlivě trpěl. Když tedy tyto dva druhy zla, z nichž jedno jest předchozí nepravosti, druhé následné ubohosti, úplně vymizí, bude vůle člověková správná, bez jakékoli nepravosti. Tam bude všem jasné a samozřejmé, čemu nyní množství věřících věří, co však jich málo chápe, že totiž zlo není žádnou bytostí, nýbrž jako rána na těle, tak vzniklo, když byl mor vypukl, v bytosti jež se sama poskvřnila, a tamtéž že býti přestane, až bude zdraví dokonale zjednáno.

Když tedy veškeré zlo, z nás vzniklé, v nás bude utraceno, a když též dobro naše bude až k vrcholu přeshťastné neporušenosti a nesmrtelnosti rozmnoženo a zdokonaleno, jakou že bude obojí naše podstata? Vždyť přece již nyní, v tomto porušení a v této smrtelnosti, kdy stále ještě *tělo porušitelné zatěžuje duši* (Moudr. 9; 15), a jak Apoštol praví, *tělo mrtvo jest vzhledem k hříchu* (Řím. 8; 10), přece jenom právě on takové vydává svědectví našemu tělu, tedy nejnižší, pozemské části naší bytosti, že praví, jak jsem se o tom nedlouho tomu zmínil: *Nikdo neměl nikdy těla svého v nenávisti* (Efes. 5; 29); a že bezprostředně připojuje: *nýbrž žíví je a o ně pečuje, jako i Kristus o Církev.*

ROZDÍL POHLAVÍ NENÍ DÍLEM ZLEHO PRINCIPU

IX. 22. Z jakého tedy - neřeknu poblouzení, nýbrž přímo šílenství připisují manichejci tělo naše nevím jakému bájnému kmeni temnot, o němž tvrdí, že bez jakéhokoli počátku povždy měl přirozenost zlou? - když

přece pravdomluvný Učitel nabádá muže, aby milovali své ženy podobně jako své tělo, a když je v tomtéž smyslu nabádá dokonce příkladem Krista a Církve? Ostatně je na místě připomenouti si celé ono místo Apoštolova listu: *Muži, praví, milujte manželky své, jako i Kristus miloval Církev a sebe sama za ni vydal, aby ji posvětil očistě ji koupelí vody v slově; aby sám sobě představil slavnou Církev, nemající poskvrny či vrásky či cokoli podobného; nýbrž aby byla svatá a neposkvrněná. Tak, praví, i muži mají milovati manželky své jako své tělo. Kdo manželku miluje, sebe sama miluje (Efes. 5; 25—28). Potom připojil, co jsme již uvedli: Nikdo totiž neměl nikdy těla svého v nenávisti, nýbrž žítí je a o ně pečuje, jako i Kristus o Církev.*

Co na to říká pomatenost nečisté bezbožnosti? Co na to říkáte, manichejci? vy, kteří se nám snažíte jakoby ze slov apoštolových dokázati dvě přirozenosti bez počátku, jednu dobra, druhou zla; a slov apoštolových, jež by vás napravila z této rouhání plné zvrácenosti, slyšeti nechcete. Jako jste četli: *Tělo si žádá proti duchu (Gal. 5; 17) a: Nepřebývá v těle mém dobro (Řím. 7; 18);* tak čtete: *Nikdo neměl nikdy těla svého v nenávisti, nýbrž žítí je a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev.* Jako jste četli: *Vidím jiný zákon v údech svých, odporující zákonu mysli mé (Řím. 7; 23),* tak čtete: *Jako Kristus miloval Církev, tak i mužové mají milovati manželky své jako své tělo.* Nebuďte při oněch důkazech svatého Pisma plni úkladů, při těchto hluši; a pak budete při obojích na správné cestě. Neboť přijmete-li tyto, jak je slušno, budete hledět i ony pochopiti, jak je správně.

23. Trojí jaksi spojení nám naznačil Apoštol: Kristus a Církev, muž a žena, duch a tělo. Mezi těmito jsou dřívější pozdějším nápomocna, pozdější pak dřívějším slouží. Dobrá jsou všechna, neboť zachovávají krásu

řádu tím, že některá jsou význačně na přední místo postavena, jiná jak slušno podřízena. Muž a žena dostávají příkaz a příklad, jakými vůči sobě mají být. Příkaz je: *Ženy mužům svým podřízeny buďte, jako Pánu; neboť muž jest hlavou ženy; a: Muži, milujte své manželky* (Efes. 5; 22 násl.). Příklad pak daný ženám vzat jest z Církve, mužům z Krista: *Jako Církev, praví, poddána jest Kristu, tak i ženy mužům svým ve všem*. Podobně když byl dal mužům příkaz, aby milovali své manželky, připojil příklad: *Jako Kristus miloval Církev*. Avšak muže povzbudil též příkladem z něčeho nižšího, to jest z jejich vlastního těla; nejenom z vyššího, totiž z Pána jejich. Neřekl totiž pouze: *Muži, milujte manželky své, jako i Kristus miloval Církev*, což jest z vyššího; nýbrž řekl též: *Muži milovati mají manželky své jako své tělo*, což jest z nižšího; neboť jak vyšší, tak i nižší, obojí je dobré.

Ženě však se nedostalo příkladu z hmoty či těla tak, že by měla býti poddána muži jako duchu tělo. Avšak - buď chtěl Apoštol, aby tomu tak bylo rozuměno, jako něčemu z předešlého plynoucího, a proto to neuvedl, anebo nechtěl použití pro ženu příkladu podrobení z těla, protože v smrtelnosti a neduživosti tohoto života tělo si žádá proti duchu. Pro muže však proto chtěl použití tohoto příkladu, protože i když si duch žádá proti tělu, i tím je přímo na prospěch tělu; ne jako tělo, žádající si proti duchu, které není tímto svým odporem na prospěch ani duchu ani sobě samému. Nebyl by mu však dobrý duch na prospěch, ať už tím, že je svou prozřetelností živí a o ně pečuje, či tím, že se zdrželivostí na odpor staví jeho zlým sklonům, kdyby nehlásala obojí podstata též krásou samotného tohoto řádu původce obojího, Boha. Čím to tedy, že vy se ve skutečné pomatenosti mysli chvástáte, že jste křesťany, a přitom v tak hrozném zvrácení s očima zavře-

nýma, či spíše vyhaslýma, proti Písmu křesťanů bojujete, tvrdíce, že Kristus se smrtelníkům ve zdánlivém těle zjevil, že Církev co do své duše přináleží Kristu, co do těla pak ďáblu, že pohlaví muže a ženy jsou dílem ne Boha, nýbrž ďábla, že tělo je spojeno s duchem jakožto zlá podstata s podstatou dobrou?

DŮKAZY Z PISMA PROTI MANICHEJCŮM

X. 24. Jestliže se vám zdá, že to, co jsme z Apoštolských slov připomněli, vám nedává odpověď dostačující, slyšte ještě další, máte-li uši: Co že říká pomatený manichejec o Kristově těle? Že nebylo pravé, nýbrž zdánlivé. Co na to praví svatý Apoštol? *Paměťliv buď, že Kristus Ježíš z mrtvých vstal ze semene Davidova, podle evangelia mého* (2. Tim. 2; 8). A sám Kristus Ježíš. *Dotkněte se, praví, a vizte, že přece duch nemá těla a kostí, jak vidíte, že já mám* (Luk. 24; 39). Jak může být pravda v jejich učení, které hlásá, že byl klam v těle Kristově? Jak to, že nebylo v Kristu ani stopy zla, jestliže v něm byla tak ohromná lež? Lidem totiž příliš čistým je něčím zlým tělo pravé, a ničím zlým pro ně není tělo klamné místo pravého; něčím zlým jest tělo pravé rodícího se ze semene Davidova, a není ničím zlým falešný jazyk řkoucího: *Dotkněte se a vizte, že přece duch nemá kostí a těla, jako vidíte, že já mám.*

A o Církvi co že praví oklamavatel lidí v onom bludu smrtonosném? Že co do duši přináleží ke Kristu, co do těl, ďáblu? Co na to praví ve víře a pravdě Učitel národů? *Nevíte, dí, že těla vaše jsou údy Kristovými?* (1. Kor. 6; 15.)

O pohlaví muže a ženy co že říká syn zatracení? Že obojí pohlaví ne z Boha jest, nýbrž z ďábla. Co na to praví Nádoba vyvolení? *Jako žena, dí, z muže, tak i muž skrze ženu; všechno pak z Boha* (1. Kor. 11; 12).

O těle co říká skrze manichejce duch nečistý? Že je to něco zlého, a ne Boží, nýbrž nepřítelovo stvoření. Co na to praví skrze Pavla Duch svatý? *Neboť jako jedno jest tělo, dí, a údů má mnoho, všechny pak údy, jakkoli mnoho jich jest, jedno tělo jsou, tak i Kristus (1. Kor. 12; 12). A o něco dále: Umístil, praví, Bůh údy, jeden každý z nich v těle, jak chtěl (tamt. 18). Rovněž o něco dále: Bůh, dí, sestavil tělo, větší dáváje čest tomu, čemu se jí nedostávalo, aby nebylo trhlin v těle, nýbrž k témuž cíli aby navzájem si byly údy nápomocny; a trpí-li jeden úd, trpí s ním údy všechny; slávu-li má jeden úd, radují se spolu údy všechny (tamt. 24; 25). Jak to, že je zlým tělo, když samy duše jsou napomínány, aby si příklad vzaly z pokoje jeho údů? Jak to, že je to stvoření nepřítelovo, když přece samy duše, jež těla řídí, berou si příklad z údů těla, že nemají mezi sebou míti rozporu a že to, co tělu udělil Bůh od přirozenosti, mají samy hledět mít skrze milost? Právem, když psal k Římanům: *Zapřísahám vás, bratři, pravil, pro milosrdenství Boží, abyste vydali těla svá v oběť živou, svatou, bohulibou*" (12; 1).*

V JAKÉM SMYSLU JE CÍRKEV PŘIPODOBNOVANA TĚLU

XI. 25. Avšak - říkají - jak to, že je tělo uváděno v jakousi podobnost s Církví? Zdaliž Církev si žádá proti Kristu? Vždyť přece týž Apoštol řekl: *Církev poddána je Kristu (Efes. 5; 24).* - Zajisté jest Církev poddána Kristu; neboť proto si žádá duch proti tělu, aby Církev mohla ve všech svých částech být poddána Kristu; tělo pak si žádá proti duchu, neboť mir, jehož dokonalá náplň jest příslibena, ještě neobdržela Církev. A proto Církev je poddána Kristu pro záruku spásy jí danou, a tělo si žádá proti duchu ze slabosti svého

neduhu. Neboť zajisté náleželi k údům Církve ti, jimž pravil: *V duchu chodte a žádosti těla nevykonávejte. Neboť tělo si žádá proti duchu, a duch proti tělu. Toto dvojí jest totiž navzájem v rozporu, abyste nečinili toho, co by se vám chtělo* (Gal. 5; 16—17). Tato slova byla tedy řečena Církvi; ta kdyby nebyla poddána Kristu, nežádal by si v ní duch skrze zdržlivost proti tělu. Proto mohli sice nevykonávati žádosti těla, avšak vzhledem k tomu, že tělo si žádá proti duchu, nemohli učiniti, čeho si přáli, totiž i samotných žádosti těla se zbaviti. - A konečně, proč bychom nepřiznali, že v lidech duchovních jest Církev Kristu podrobena, v tělesných pak že dosud si žádá proti Kristu? Či nežádali si proti Kristu ti, jimž bylo řečeno: *Rozdělen jest Kristus?* (1. Kor. 1; 13). A: *Nemohl jsem k vám mluvit jako k duchovním, nýbrž jako k tělesným; jako nemluvňatům v Kristu mléko jsem vám dal k pítí, ne pokrm; ještě jste totiž nemohli; avšak ani nyní ještě nemůžete, neboť dosud ještě jste tělesní. Neboť je-li mezi vámi řevnění a sváry, zdaliž nejste tělesní?* (1. Kor. 3; 1 násl.) Proti komu si žádají řevnivost a sváry, leč proti Kristu? Tyto žádosti tělesné Kristus ve svých uzdravuje, avšak v nikom jich nemiluje. Proto svatá Církev, dokud ještě má mezi svými údy i takovéto, není ještě beze skvrny a vrásky. K tomu přistupují i ony hříchy, pro něž denně volá Církev: *Odpusť nám naše viny*. Abychom pak nemysleli, že lidé duchovní jsou jich prosti, praví - ne kdokoli z tělesných, ba ani ne jen tak někdo z duchovních, nýbrž ten, jenž na prsou Páně spočíval a jež nad ostatní miloval: *Řekneme-li, že hříchu nemáme, sebe samy klameme a pravdy v nás není* (1. Jan 1; 8). Každým pak hříchem - větším více, menším méně - si žádá člověk proti spravedlnosti. A o Kristu je psáno: *On stal se nám moudrostí od Boha a spravedlností a po-*

svěcením a vykoupením (1. Kor. 1; 30). Nade vši pochybnost tedy v každém hříchu si člověk žádá proti Kristu. - Avšak ten, jenž uzdravuje veškeré neduhy naše (Ž. 102; 3), až dovede Církev svoji k slíbenému vyhojení všech neduhů, tehdy nebude na žádném z jejích údů ani té nejmenší poskvrny či vrásky. Tehdy nebude si nikterak tělo žádati proti duchu; a proto nebude příčiny ani pro ducha, aby si žádal proti tělu. Tehdy se ukončí veškerý tento boj, tehdy nastane naprostá svornost obou podstat; tehdy tam tak dalece nebude nikoho tělesného, že dokonce i tělo samo duchovním bude. Totéž tedy, co nyní dělá se svým tělem každý, kdo žije podle Krista, an s jedné strany si žádá proti jeho špatné žádostivosti, kterou na uzdě drží, aby ji uzdravil, kterou ještě neuzdravenou pod sebou má, s druhé strany však její dobrou přirozenost živí a o ní pečuje - nikdo totiž neměl nikdy těla svého v nenávisti (Efes. 5; 29) - totéž taktéž jedná s Církví Kristus - pokud se lze odvážit srovnávat věci malé s velkými. Neboť ji i káráním v mezích drží, i útěchou pozvedá, aby zpyšnělá beztrestností nezbujněla, aby slabostí jsouc obtížena nepodlehla. Na to se vztahuje ono slovo Apoštolovo: *Kdybychom se sami rozsuzovali, nebyli bychom souzeni; když však jsme souzeni, dostává se nám pokárání od Pána, abychom nebyli odsouzeni s tímto světem* (1. Kor. 11; 31—32). A ono místo žalmu: *Podle velikosti bolesti mojí v srdci mém útěcha tvoje oblažila duši mou* (Ž. 93; 19). - Tehdy tedy jest nám doufat v dokonalé uzdravení našeho těla bez nejmenšího jeho odporu, až nastane Církvi Kristově beze všeho strachu jistá bezpečnost.

PRAVA A NEPRAVA ZDRŽELIVOST

XII. 26. Tím tedy jsme snad dostatečně obhájili pravou zdrželivost proti manichejcům s jejich klamnou zdrželivostí, takže nebude nikoho, kdo by se domníval, že užitečná a slavná námaha zdrželivosti spasitelně netrestá, nýbrž nepřátelsky pronásleduje nejnižší část naší bytosti, to jest tělo naše, když je krotí a zdržuje od nesmírných a nedovolených chtíčů. Neboť tělo - pravda - je rozdílné od podstaty duše, avšak není ničím cizím podstatě člověka. Neníť duch složen z těla; avšak člověk přece jen pozůstává z ducha a těla. A člověka, jehož Bůh osvobozuje, zajisté celého osvobozuje. Proto též Spasitel vzal na se celého člověka a tak ráčil v nás osvoboditi vše, co byl učinil. Co pomůže těm, kdo smýšlejí proti této pravdě, krotiti své vášně? Ovšem krotí-li vůbec jaké. Co v nich může býti zdrželivosti očištěno, když jejich zdrželivost je tak nečistá? A ani nezasluhuje jména zdrželivosti. Neboť smýšleti tak, jak oni smýšlejí - toť jed d'áblův. Zdrželivost však je dar Boží.

BEZ PRAVÉ VIRY NENÍ PRAVÉ ZDRŽELIVOSTI

A jako ne každý, kdo něco snáší, a třeba sebetrpělivěji jakoukoli bolest nese, má již onu ctnost, jež podobně jest darem Božím a jež se trpělivostí nazývá - neboť mnozí mnohá trápení snášejí, aby nemusili vyraziti ve věci svých zločinů buď ty, kdo vědí o jejich zločinu, nebo sebe samy; mnozí k nasycení svých nespoutaných chtíčů a k dosažení či k neodloučení se od věcí, k nimž jsou připoutáni poutem nezřízené lásky; mnozí za rozličné zhoubné bludy, jimiž jsou mocně ovládáni; o nichž jistě nikomu nenapadne říci, že mají pravou trpělivost - právě tak nelze o každém, kdo něco

zdržuje, či snad i samy chtěče těla či ducha podivuhodně zdržuje, říci, že má onu zdrželivost, o jejíž užitečnosti a slávě mluvíme. Někteří totiž - mohlo by se zdát divným, že to říkám - se zdržují svojí nezdrželivostí; tak na příklad, když žena se zdržuje styku s manželem, protože se k tomu zavázala cizoložníkovi. Někteří zase z nespravedlnosti; jako když choť nesplní choti závazek pohlavního spojení proto, poněvadž sám či sama jest již s to zvládnouti tělesnou žádost tohoto druhu. Jiní rovněž se zdržují, oklamáni jsouce nepravou vírou a v marnosti doufající a marnosti následující; k těm patří všichni bludaři a kdožkoli pod jménem náboženského vyznání žijí v nějakém klamu; jejich zdrželivost by byla pravá, kdyby i jejich víra pravá byla; poněvadž však tato, jsouc nepravá, ani názvu víry nezasluhuje, je zřejmo, že ani ona není hodna jména zdrželivosti. Či řekneme snad o zdrželivosti, kterou plným právem nazýváme darem Božím, že je hříchem? Chraň Bůh srdce naše takové pomatenosti. Blažený Apoštol však dí: *Všecko, co není z víry, je hřích* (Řím. 14; 23). Zdrželivost tedy, jež nemá s sebou víru, ani nemá býti zdrželivosti nazývána.

27. Jsou též takoví, že - sloužice zcela zjevně zlým démonům - zdržují se tělesných rozkoší, aby mohli skrze ně ukojiti své neřestné rozkoše, jichž prudkosti a žáru nejsou s to zdržeti. Proto - abych alespoň něco uvedl a o ostatním pomlčel pro přílišnou jinak délku řeči - někteří ani se svými manželkami se tělesně nestýkají, ježto jakoby čistí magickými kouzly se hledí dostat k ženám cizím. - Ó, té prapodivné zdrželivosti, či spíše mrzkosti a nečistoty zcela jedinečné! Neboť kdyby tu šlo o skutečnou zdrželivost, potom se tu měla žádost těla zdržeti spíše cizoložnictvím než pro cizoložnictví manželského styku. Tuto žádost těla totiž obvykle zmírňuje zdrželivost manželská a tak dalece ji

na uzdě udržuje, že se člověk ani v samotném manžel-
ském styku neoddává nemírné nevázanosti, nýbrž se
zachovává míra buď povinná slabosti choti, již tuto
věc Apoštol ne rozkazem ukládá, nýbrž z milosrden-
ství dovoluje (1. Kor. 7; 6), nebo přizpůsobená plození
dětí, což byl jeden z důvodů, že kdysi i svatí otcové
a matky tělesně se spojovali.

A tak zdrželivost, toto působící, to jest umírňující a
v jistém smyslu omezující v manželech žádost těla a její
neklidný a nezřízený nápor do jistých jaksi hranic vřa-
zující, užívá dobře lidského zla, neboť je tak úmyslně
vede k vykonávání věci dobré; jako Bůh sám používá
i lidí zlých pro ty, jež chce zdokonaliti v dobrém.

ZDRŽELIVOST SE TÝKA ŽADOSTI TĚLA I DUCHA

XIII. 28. Chraň Bůh tedy, abychom o zdrželivosti,
o níž praví Písmo: *A i to přináleželo k moudrosti, vě-
děti, komu patří tento dar* (Moudr. 8; 21), říkali, že
ji mají i ti, kteří - jakkoli se zdržují - slouží buď blud-
ným naukám, nebo proto přemáhají některé menší
choutky, aby mohli ukojiti jiné, jejichž velikost je si
podrobuje. Ona však zdrželivost, která jí je skutečně,
která přichází shůry, nechce jedním zlem utiskovati zlo
druhé, nýbrž dobrem vyhojiti zlo veškeré.

Abych pak krátce shrnul její činnost: Věcí zdrže-
livosti je bdíti nad zkrocením a vyhojením kterékoli
z rozkoši žádostivosti, jež se přičí rozkoši moudrosti.
Proto není pochyby, že ji příliš úzce vymezují, kdo
hlásají, že krotí pouze chtíče tělesné, lépe jistě ti, kdo
nepřipojují slova „těla,“ nýbrž praví, že zdrželivosti ná-
leží řídití všeobecně kteroukoli rozkoš či žádost. Tato
žádost náleží mezi hříchy; a není pouze těla, nýbrž též
ducha. Neboť jestliže žádost těla je ve smilstvu a opil-
ství, zdali pak nepřátelství, sváry, řevnivost, a konečně

nedůtklivost se páší v rozkoších těla, a ne spíše ve hnutích a nezřízenostech ducha? A přece Apoštol (Gal. 5; 19) nazval toto vše „skutky těla“, ať již přináležejí vlastně k duši nebo k tělu; výrazem „tělo“ nazval totiž člověka samého. Skutky člověka totiž jsou ony, jež se nepřipisují Bohu; poněvadž člověk, který je koná, žije - pokud je koná - podle sebe samého, ne podle Boha. Jsou však jiné skutky člověka, jež nutno spíše nazvat skutky Božími. *Bůh to je totiž, dí Apoštol, jenž ve vás působí jak vůli, tak i skutky z dobré vůle* (Filip. 2; 13). Týmž smysl má i tento výrok: *Kdožkoli totiž jsou Duchem Božím vedeni, ti jsou syny Božími* (Řím. 8, 14).

29. Duch tedy člověkův, spojen jsa s Duchem Božím, si žádá proti tělu, to jest proti sobě samému; přece však pro sebe samého, aby ona hnutí podle člověka, ne podle Boha, ať již v těle či v duši, jež v něm dosud ještě vězí pro neduh, jež si byl přivodil, byla k získání spásy zdrželivostí krocena; aby člověk, nežije podle člověka, mohl již říci: *Žiji pak ne již já, nýbrž ve mně žije Kristus* (Gal. 2; 20). Neboť tam, kde ne já, tam mnohem blaženěji já. A tak, kdykoli se zvedne nějaké ohavné hnutí podle člověka, k němuž nepřivoluje, kdo myslí zákonu Božímu slouží, může říci i toto: *Již toho nečiním já* (Řím. 7; 17). - Takovým je řečeno i toto - a my jakožto jejich druhové a společníci máme to též slyšeti: *Jestliže jste s Kristem z mrtvých vstali, hledejte, co nahoře jest, kde jest Kristus, sedě na pravici Boží; v tom, co nahoře jest, mějte zalíbení, ne v tom, co na zemi jest. Neboť jste zemřeli a život váš skryt je s Kristem v Bohu. Až se zjeví Kristus, váš život, tehdy se i vy objevíte s ním ve slávě* (Kol. 3; 1 násl.). Všimněme si, ke komu mluví; či ještě více: s velkou pozorností ho slyšme. Neboť co nad to jasnějšího, co pochopitelnějšího? Nuže - k těm mluví, kdo s Kristem z mrtvých vstali; ne samozřejmě co do těla,

nýbrž na duchu; a ty nazývá mrtvými, a proto tím více žijícími; neboť život váš, praví, *skryt je s Kristem v Bohu*. Tohoto druhu mrtví volají: *Žiji pak ne již já, nýbrž žije ve mně Kristus*. Ti tedy, jichž život byl ukryt v Bohu, jsou napomináni a nabádáni, aby umrtvovali své údy, ty, jež jsou zde na zemi. Tak totiž pokračuje: *Umrtvujte tedy údy své, jež jsou zde na zemi* (Kol. 3; 5). A aby snad někdo příliš těžko chápavý nemyslel, že mají takoví umrtvovati tyto viditelné údy našeho těla, ihned na vysvětlenou toho, co praví: *Smilství, di, nečistotu, nevázanost, zlou žádostivost a lakotu, což jest modloslužba*.

Máme tedy snad věriti, že ti, kdo již byli zemřeli a jichžto život skryt byl s Kristem v Bohu, ještě nadále smilnili, ještě žili v nečistých mravech a činech, ještě sloužili nevázanosti, zlé žádostivosti a lakotě? Který blázen by takto o oněch lidech smýšlel? Co jiného tedy chce, aby umrtvovali - a to působením zdržlivosti - nežli ona hnutí sama, žijící ještě nadále ve své jakési rušivosti, bez souhlasu myslí naší, bez úkonů údů tělesných? A kterak je lze umrtvovati působením zdržlivosti, leč tím, že s nimi člověk v myslí nesouhlasí a nepropůjčuje jim jako zbraně údy svého těla, a - což jest ještě větší a k čemu jest ještě bdělejší zdržlivosti zapotřebí - že i mysl naše, jakkoli na ni jakoby doléhá jejich přemlouvání a našeptávání, přece jen se od nich odvrací, aby se nedala snad zlákat, a obrací se k slavnostnějšímu rozjímání věcí nebeských? Proto totiž je [Apoštol] uvedl jménem ve svých řečích, abychom v nich neprodlévali, nýbrž od nich prchali. To pak se děje, jestliže účinně slyšíme s pomocí toho, jenž to skrze svého Apoštola přikazuje: *Co nahoře jest, hledejte, kde je Kristus, sedě na pravici Boží; v tom co nahoře jest, mějte zalíbení, ne v tom, co na zemi jest* (Kol. 3; 1—2).

XIV. 30. Když pak byl ony nepravosti připomenul, připojil a řekl: *Pro tyto věci přišel hněv Boží na syny nevěry* (tamt. 6). Zajisté spasitelně nahnal věřícím bázeň, aby se nedomnívali, že již pro svou víru, i když setrvají v těchto nepravostech, mohou dojít k spasení; neboť i apoštol Jakub se hlasem velmi zřejmým staví proti takovému smýšlení, říká: *Praví-li kdo, že má víru, skutků však nemá, zdali bude víra s to jej spasiti?* (Jak. 2; 14). Z této příčiny řekl i zde Učitel národů, že přišel hněv Boží na syny nevěry. Když pak praví: *V těch věcech jste i vy kdysi chodili, když jste v nich žili* (Kol. 3; 7), jasně ukazuje, že v nich již nežijí. Neboť jim zemřeli, aby život jejich ukryt byl s Kristem v Bohu. Ačkoli tedy v nich již nežili, poroučel jim, aby věci takové umrtvovali. Ačkoli totiž oni sami v nich nežili, žili ony, jak jsem již o trochu výše ukázal; a „údy“ jejich je nazýval, totiž ony zlé sklony, jež sídlily v jejich údech, způsobem mluvy, jímž se obsažené vyjadřuje obsahujícím; jako se říká: Celé náměstí o tom mluví - ačkoli mluví lidé, kteří jsou na náměstí. Tímto způsobem mluvy se píše v žalmu (65; 4): *Veškerá země nechť se ti klaní*: to jest všichni lidé, kteří na zemi jsou.

31. *Nyní však i vy, praví, odložte vše*; a uvádí více nepravosti toho druhu. Co však to jest, že mu nestačí říci: *Odložte vy vše, nýbrž že přidal spojku a řekl: „i vy“?* Pro co jiného, leč aby si nemyslili, že mohou tyto neřesti provádět a v nich beztrestně žít, poněvadž je víra jejich osvobodí od hněvu, jenž přišel na syny nevěry, kteří tyto věci páchali a v nich bez víry žili. *Odložte, praví, i vy ony nepravosti, pro něž přišel hněv Boží na syny nevěry*; a neslibujte si jejich beztrestnost pro zásluhu své víry.

Nebyl by pak řekl: „Odložte“ těm, kteří je již byli odložili v tom smyslu, že takovým neřestem se nepoddávali a nevydávali jim své údy za zbraň hříchu, kdyby taková nebyla skutečnost a kdyby stále ještě, dokud smrtelní jsme, nebyl touto prací zaměstnán život svatých. Tím totiž, že duch si žádá proti tělu a s velikým úsilím mírností svatosti, láskou k čistotě, duchovní zdatností a zdobou zdrželivosti klade odpor nezřízeným rozkoším, nečistým vášním, hnutím tělesným a ohavným, tím způsobem odkládají podobné věci ti, kdož jim odumřeli a nežijí v nich, nepoddávající se jim. Tím způsobem - pravím - se odkládají, že se neustálou zdrželivostí utiskují, aby nemohly povstat. Jestliže kdo v domněni jako by byl bezpečen, ustane od tohoto utiskování, ihned vniknou do hradu myslí a samy ji odtamtud svrhnou a uvrhnou ji sobě v otroctví jakožto zajatkyni hanebnou a zuboženou. Tehdy *kralovati bude hřích ve smrtelném těle člověkově, takže poslouchati bude choutek jeho* (Řím. 6; 12); tehdy *své údy vydá co zbraň nepravosti hříchu* (tamt. 13), a *poslední věci budou horší prvních* (Mat. 12; 45). Neboť mnohem snesitelnější by bylo takovýto boj nezačínati, než ze započatého utkání utéci a z dobrého bojovníka či dokonce z vítěze státi se zajatcem. Proto Pán neříká: Ten, kdo započne..., nýbrž: *Ten, kdo vytrvá až do konce, bude spasen* (Mat. 10; 22).

32. Ať už však je nám tvrdě bojovati, abychom nebyli přemoženi, či ať někdy i nečekaně a nepředvídaně snadno vítězíme, vzdejme slávu tomu, jenž nám dává zdrženlivost. Pamatujme, že spravedlivý kterýs pravil ve svém nadbytku: *Nezakolísám na věky* (Ž. 29; 7); a že mu bylo ukázáno, jak bláhově byl toto pronesl, připisuje svým schopnostem něco, co mu shůry bylo uděleno.

A tomu jsme se naučili, když tentýž vyznal: *Pane,*

vůli svou udělil jsi mi čest a sílu: odvrátil jsi tvář svou, a zmatek se mne zmocnil (tamt. 8). V léčivé prozřetelnosti opuštěn byl na okamžik od svého vůdce, aby sám ve smrtící pýše vůdce svého neopustil.

Ať už tedy zde, kde zápasíme se svými neřestmi, krotice a umenšující je, nebo tam, kde prosti budeme každého nepřítele, protože čisti budeme ode všeho moru, jak tomu na konci bude, - vždy vše spasitelně k tomu směřuje, aby *ten, kdo se vychloubá, v Pánu se vychloubal* (1. Kor. 1; 31).

ŘEČ O UŽITEČNOSTI POSTU

I. 1. Dostává se nám napomenutí, že máme krátce promluvit o užitečnosti postu. I Bůh nás napomíná, i doba nás napomíná. Toto cvičení totiž, toto okradení těla a obohacení ducha andělé Bohu nepodávají. Vždyť tam jest dokonalý nadbytek a věčná jistota; a proto tam není žádná bída, poněvadž v Bohu je zaměřena veškerá vůle. Tam jest chléb andělů; ten chléb andělů, jenž - aby ho mohl i člověk požívat - člověkem se stal. Zde všechny duše, pozemské tělo nosící, ze země pro svůj žaludek berou potravu; tam duchové rozumem obdaření, tělesa nebeská řídící, Bohem naplňují svoji mysl. Pokrm tedy zde i tam; avšak tento pokrm, v téže míře jako osvěžuje, zároveň se umenšuje; a nenaplní žaludek, leč ubude-li ho zároveň; onen však, jakkoli sytí, bez umenšení dále trvá. Po tomto pokrmu nám Kristus přikázal toužiti, říká: *Blahoslavení, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, poněvadž oni nasyceni budou* (Mat. 5; 6). Lidem tedy, pokud tento smrtelný život tráví, přísluší hladověti a žízniti po spravedlnosti; nasycenu však být spravedlností, to je věcí druhého života. Tohoto chleba, tohoto pokrmu plní jsou andělé; lidé pak, jestliže po něm hladovějí, natahují se po něm; když pak se natahují, rozšiřují se; a když se rozšiřují, schopnými se stávají jej v sebe pojmouti; a když se ho stali schopnými, budou jím v příslušný čas naplněni. - Tak tedy zde ani trošku nedostanou ti, co hladovějí a žízní po spravedlnosti? - Ale ano; avšak něco jiného jest, jestliže mluvíme o jídle těch, kdo jsou

ještě na cestě, a něco jiného, mluvíme-li o dokonalosti blažených. Poslechni si Apoštola, kterak hladoví a žízni po spravedlnosti, samozřejmě po spravedlnosti, jaké je možno dosáhnouti, jaké možno užívatí v tomto životě. Kdo z nás by se odvážil s ním srovnávatí - neříkám vůbec: nad něho se vynášeti? Ale co praví? *Ne že bych už byl dosáhl, nebo že už bych byl dokonalý.* Všimněte si, kdo to mluví: Nádoba vyvolená a takřka okraj třepení roucha Páně, které však na dotek uzdravuje krvotokem trpící, protože věřící; jeť on nejposlednějším a nejmenším z apoštolů, jak sám dí: *Já jsem nejposlednější z apoštolů; a: Jsem nejmenší mezi apoštoly.* A opět: *Nejsem hoden být zván apoštolem, protože jsem pronásledoval církev Boží; milostí Boží však jsem, co jsem; a milost jeho nebyla ve mně naprázdno, nýbrž více než oni všichni jsem pracoval; ne však já, nýbrž milost Boží se mnou (1. Kor. 15; 8—10).* To když slyšíš, zdá se ti, jako bys slyšel někoho nasyceného a dokonalého. Slyšels tedy, čeho je pln, slyš ještě, po čem hladoví: *Ne snad že už bych byl dosáhl, anebo že praví, už bych byl dokonalý. Bratři, nemyslím si, že bych už byl dosáhl; jedině však - v propast zapomenutí vhodiv, co za mnou jest - po tom, co přede mnou jest, ruku vztahuji a dosíci hledím určené palmy nebeského povolání Božího v Kristu Ježíši (Filip. 3; 12—14).* Praví, že ještě není dokonalý, protože prozatím ještě neobdržel, ještě nedosáhl. Praví, že ruku vztahuje, praví, že dosíci hledí palmy nebeského povolání. Na cestě je, hladoví, po nasycení touží, pachtí se, dosáhnouti si přeje, touhou plane; nic mu není tak za těžko, jako muset čekat až bude rozvázán a bude s Kristem.

SMYSLEM POSTU JEST ULEHCENÍ OD PRÍTEZE TĚLESNOSTI

II. 2. Nuže, nejmilejší: Jest pokrm pozemský, jímž se naše slabé tělo živí; jest však též nebeský pokrm, jímž se zbožná touha myslí nasycuje; a jako tento pozemský pokrm má svůj život, má i onen pokrm svůj život; tento pokrm udržuje život lidí, onen pokrm pak udržuje život andělů. Lidé věřící, srdcem již odloučení od množství nevěřících, s myslí v Boha upřenou, ti, k nimž se praví: *Vzhůru srdce*, ti, kdo v něco jiného svou naději skládají a jsou si vědomi, že jsou jen poutníky na tomto světě, stojí jaksi uprostřed: nelze je srovnávat ani s těmi, kteří nic jiného nepokládají za dobro než užívání pozemských rozkoší, ani ještě prozatím s oněmi nadvěždnými obyvateli nebes, jejichž jedinou rozkoší jest Chléb, tentýž, skrze nějž byli stvořeni. Oni z lidí, kteří ohnuti k zemi si pouze z těla hledají nasycení a potěšení, dají se přirovnati k dobytčatům; nesmírně jsou vzdáleni od andělů, a to jak svou přirozeností, tak svými mravy; přirozeností, poněvadž jsou smrtelní; mravy, poněvadž jsou nevázaní. Mezi tímto zástupem nebeským a zástupem pozemským takřka uprostřed vězel apoštol: tam směřoval, odtud se vzdaloval. Nebyl však dosud ještě s oněmi, neboť by byl jistě řekl: Již jsem dokonalý; ani nebyl s těmito, s lenochy, malátnými, nedbalými, ospalci, kteří jsou přesvědčení, že nic jiného neexistuje kromě toho, co vidí, co pomíjí, to, co se na nich narodilo a co na nich zemře; neboť - kdyby s nimi byl, nepravil by: *Dostci hledím palmy nebeského povolání*.

Střední cestu musíme tedy svými posty udržovati. Není to - jak jsem řekl - úkolem andělů; ani však s druhé strany to není úkolem těch z lidí, kteří jen svému břichu slouží; je to záležitost našeho středního posta-

vení, v němž žijeme odloučení od nevěřících, toužíce po spojení s anděly. Ještě jsme nedošli, jdeme již však; ještě se tam neradujeme, avšak již zde touhou vzdycháme.

Co tedy vlastně nám prospěje, že se poněkud zdržujeme jídla a tělesného veselí? - Tělo táhne k zemi, mysl nahoru míří; láska ji uchvacuje, avšak přitěž ji v letu zpomaluje. O té věci mluví Písmo takto: *Neboť tělo, jež rozkladu podléhá, zatěžuje duši, a přebývání pozemské sráží mysl, mnoho věcí zamýšlející* (Moudr. 9; 15). Jestliže tedy tělo k zemi směřující jest duši přitěží a nákladem, jenž ji překáží, kdykoli se chce rozlétnouti, čím více kdo potěšení nalézá ve vyšší části svého života, tím více se sebe shazuje z pozemského svého nákladu. Hle, co je důvodem našich postů.

PŮST JE NEZBYTNÝ K UKAZNĚNÍ TĚLA

III. 3. Ať se vám to tedy nezdá věcí bezvýznamnou či zbytečnou - aby si snad někdo, zachovávaje to pouze proto, že takový je zvyk v Církvi, u sebe nemyslí a neřekl si, či aby nepopřál sluchu pokušiteli uvnitř našepťavajícímu: Jaký to má smysl, že se postiš? Olupuješ svou duši, nedáváš jí, co ji těší, sám sobě bolest způsobuješ, jsi sobě samému trapičem a mučitelem. Bohu tedy že se líbí, jestliže ty se mučíš? Pak tedy je ukrutníkem, raduje-li se z tvých muk. - Takovému pokušiteli dej v odpověď: Sužuji se jedině proto, aby on mě ušetřil; trestám se, aby mi on byl nápomocen, abych našel zalíbení v očích jeho, abych se radoval ze slasti jeho. Vždyť i obětní zvíře podstupuje muka, má-li býti na oltář položeno. Alespoň bude moje tělo méně tížiti mou duši. A takovému zlému odraďovateli, otroku vlastního břicha, odpověz tímto podobenstvím a řekni mu: Kdybys třeba seděl na nějakém zvířeti, kdybys

jel na koni, který by tě, když tě tak nese, byl s to shoditi, neníliž pravda, že bys mu v jeho bujnosti umenšil dávku krmiva, abys mohl bezpečně svou cestu vykonati, a že bys ho hleděl zkrotiti hladem, když to nejde uzdou? - A takovým mým dobytčetem je moje tělo; konám cestu do Jerusalema a často mě zvládne a pokouší se mne s cesty sraziti; cestou pak mou je Kristus; nebudu tedy tak bujně vyhazujícího zkrušovati postem? To-li kdo pochopí, potom si to i vlastní zkušeností dokáže, jak užitečnou věcí jest půst. Cožpak toto tělo, jež nyní pokořujeme, bez přestání bude pokořováno? Dokud ještě dočasně kolísá, dokud je tíží jeho smrtelný stav, má svoje zřejmé, naši myslí nebezpečné záchvaty bujnosti. Prozatím totiž jest naše tělo ještě podrobena rozkladu, prozatím ještě nevstalo z mrtvých; neboť nebude takovým navždy; nemá ještě onen stav, jenž je vlastní nebeskému obcování; dosud jsme se totiž nestali rovnými andělům Božím.

TĚLO NENI NEPŘÍTELEM,
NÝBRŽ SLUŽEBNÍKEM DUŠE

IV. 4. Ať se tedy Láska vaše nedomnívá, že je tělo nepřitelem duše, jako by byl kdo jiný původcem těla a jiný zase původcem duše. Mnozí totiž - uchvácení vpravdě osidly těla - takto smýšlejíce, prohlásili, že jiný jest původce těla než původce duše. Jako důkazu pak používají slova Apoštolova, jež nepochopili: *Tělo žádá proti duchu, duch pak žádá proti tělu*. To je svatá pravda; avšak proč si nevšimneš druhého výroku: *Nikdo totiž nikdy neměl těla svého v nenávisti, nýbrž (každý) je živí a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev?* (Gal. 5; 17). - V oné první větě, o níž jsem se zmínil, zjevuje se nám takřka zápas dvou protivníků, těla a ducha; neboť tělo žádá proti duchu, duch pak proti tělu. V této

však spojení přímo manželské: *Nikdo totiž nikdy neměl těla svého v nenávisti, nýbrž je živí a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev.* - Jak tedy naložíme s těmito dvěma větami? Jestliže jedna druhou vylučuje, kterou z nich odvrhneme, a které se přidržíme? - Ve skutečnosti však nejsou protikladné. Neboť - dejte pozor, drazí moji: já ihned ze začátku přijímám obě dvě; a pokud mohu, chci dokázat, že obě se navzájem shodují. Ty však, ať jsi kdokoli, co tvrdíš, že jiný jest původce těla a jiný ducha, co uděláš s tou větou: *Nikdo totiž nikdy neměl těla svého v nenávisti, nýbrž je živí a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev* - ? Či nemáte tě srovnání? ponevadž dí: *živí a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev.* Pouty nazýváš tělo; kdo miluje svá pouta? Za žalář pokládáš tělo; kdo miluje svůj žalář? *Nikdo totiž nikdy neměl těla svého v nenávisti.* A kdo by neměl v nenávisti svá pouta? Kdo by neměl v nenávisti svoje mučidlo? A přece: *Nikdo neměl nikdy v nenávisti svého těla, nýbrž je živí a pečuje o ně, jako i Kristus o Církev.* Ty tedy, co hlásáš původce těla rozdílného od původce ducha, hlásati budeš jiného původce Církve a jiného [původce] Krista; kdo však takhle smýšlí, šílí. Miluje tedy každý tělo své; praví tak Apoštol, a kromě Apoštolova výroku každý sám si to v sobě může dokázat. Ať jsi totiž sebevětším krotitelem svého těla, nevím, zdali oko nepřimhouříš, hrozí-li ti nějaká rána.

5. Je tedy takřka jakési manželské pouto mezi duchem a tělem. - Jak to tedy, že tělo žádá proti duchu a duch proti tělu? Odkud tento trest, jenž na nás přešel plozením smrti? V jakém smyslu bylo řečeno: *Všichni v Adamovi umírají?* A v jakém smyslu praví Apoštol: *Byli jsme kdysi i my od přirozenosti syny hněvu, jako ostatní?* Ten, z něhož jsme se narodili, uvalil na sebe pomstu smrti; a tak s sebou vlečeme něco, co

máme vítězně přemoci; a proto „žádáme proti tělu“, abychom si zkrocené tělo podrobili a donutili je k poslušnosti. Zdaž tedy je máme v nenávisti, jestliže se snažíme, aby nás bylo poslušno? Každý obyčejně drží doma svou manželku v kázni a přinucuje ji k tomu, jestliže se vzpírá; nikterak však ji tím nepronásleduje co svou nepřítelkyni. - Svého syna držíš na uzdě, aby tě poslouchal; zdaliž ho tím nenávidíš, zdaliž ho proto pokládáš za svého nepřítele? Konečně - svého sluhu miluješ a přece ho trestáš a trestáním ho vedeš k poslušnosti. Máš o této věci zřejmé a zcela jasné prohlášení téhož Apoštola: *Já tedy běžím, praví, nikoli tak, jako na nejisto, zápolím nikoli tak, jako bych do vzduchu bil; nýbrž trestám tělo své a v služebnosti je podrobuji, abych snad - zatím co jiným káži - nebyl shledán hodným zavržení* (1. Kor. 9; 26—27).

Naše tělo tedy, jsouc smrtelné, má v jistém smyslu svoje pozemské choutky; nad nimi pak ti bylo uděleno právo, abys je držel na uzdě. Nechť tobě vládne představený, abys mohl ty vládnouti podřízenému. Pod tebou jest tělo tvoje, nad tebou jest Bůh tvůj; jestliže chceš, aby ti sloužilo tvoje tělo, musíš si uvědomit, jak máš sloužiti ty Bohu svému. Všimáš si toho, co pod tebou jest, všimni si tedy také toho, co jest nad tebou. Zákony k zacházení se sobě podřízeným nemáš leč od někoho vyššího. Otrokem jsi a otroka máš pod sebou; Pán však má otroky dva. Otrok tvůj je více v moci Páně než v tvojí. Vždyť přeješ si, aby tělo tě poslouchalo; zdalipak je toho schopno v každém směru? Ve všem poslouchá Pána, ne ve všem poslouchá tebe. Jak to? pravíš. Chodiš, nohama pohybuješ, poslouchá tě tedy; avšak - zdali s tebou půjde tak dlouho jak ty bys chtěl? Ty je oživuješ - zdali však tak dlouho, jak chceš ty? Zdali v něm cítíš bolesti, když sám chceš? Zdali jsi zdrav, kdykoli si toho přeješ? Zkouší tě totiž

častěji tvůj Pán prostřednictvím tvého otroka; abys, protože jsi pomíjel Pána, byl po zásluze napraven od svého otroka.

ROZDÍL MEZI POSTEM KŘESŤANŮ A JINOVCŮ

V. 6. Nuže, v čem tedy spočívá tvůj úkol? Nepouštíti uzdu tělesným rozkošem až k věcem nedovoleným, naopak, poněkud jim uzdu přitáhnouti i ve věcech dovolených. Kdo se totiž ani v nejmenším neomezuje v dovoleném, je blízek i nedovolenému. Proto, bratři, dovolen je styk manželský, nedovoleno je cizoložnictví; a přesto, umírnění mezi muži, aby zůstali vzdáleni nedovolenému cizoložnictví, omezují se poněkud i v dovoleném styku manželském. - Dovoleno jest nasycení, zapovězeno obžerství; a přesto, lidé ukáznění, aby zůstali co nejdále od hanebnosti obžerství, zřikají se poněkud i dovoleného plného nasycení. Tak tedy jednejme, bratři; užívejme s mírou; a co děláme, vezme, proč to děláme. Zřeknutím radosti těla se získává radost ducha.

7. Účel tedy našich postů je dán zřetelem na naši cestu; musíme se tedy zamysleti, která jest naše cesta a kam míříme. Neboť i sami pohané leckdy zachovávají půst; kraje však, do něhož putují, neznáme. I Židé zachovávají leckdy půst; a přece nepochopili cesty, po níž kráčíme. Je to asi tak, jako kdyby si někdo krotil koně, aby na něm mohl bloudit. Zachovávají půst bludaři; vidím, v jakém šatě jdou; táži se jich však, kam jdou? Postíte se, abyste se libili - komu? - Bohu - odpovídají. - Myslíte, že přijímá váš dar? Nejprve si všimni, co praví: *Zanech dar a jdi, smiř se dříve se svým bratrem* (Mat. 5; 24). Zdaliž správně krotíš svoje údy, ty, jenž drásáš údy Kristovy? *Slyšán jest, praví, v křiku hlas váš; a ty, kdož pod vaším jhem jsou, týráte a*

bijete pěstí. Ne takový půst vyvolil jsem sobě, praví Hospodin (Iz. 58; 4—5). Vytýkal by se ti tedy tvůj půst, kdybys byl víc než se sluší přísný na svého služebníka; dostane se ti tedy snad pochvaly za tvůj půst, když se neznáš ke svému bratrovi? Neptám se tě já, který pokrm si odpíráš, nýbrž, které jídlo máš rád. Řekni mi, které jídlo jíš rád, abych ti mohl schválit, že se dotyčného pokrmu zdržuješ. Miluješ spravedlnost? Řekneš asi: Miluji. Ať se tedy ukáže tvá spravedlnost. Neboť mám za to, že je spravedливо, abys sloužil většímu, má-li tě být menší poslušen. O těle jsme totiž mluvili, jež jest menší ducha a jež jest mu podrobeno, aby je krotil a mírnil. Zacházíš s ním tak, aby tě poslouchalo, a odpíráš mu pokrm, protože je ti milé, je-li ti podrobeno; uznej však vyššího, uznej nadřízeného, abys po právu žádal poslušnost od podřízeného.

PROTI ROZKOLNÝM KRESTANŮM

VI. Anebo, co myslíš - poslouchá-li tě tvé tělo a ty neposloucháš svého Boha, zdaž právě ono, tím že tě je poslušno, nevynáší nad tebou rozsudek? Zdaliž - poslouchajíc tě - nesvědčí proti tobě?

8. A koho - pravíš - má jako svého nadřízeného poslouchati? Hle, mluví Kristus; řekl jsi, že jsi milovníkem spravedlnosti - : *Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek* (Jan 13; 34). Slyš tedy Pána svého, kterak dává přikázání, abychom se vespolek milovali. Zatím co on si z nás všech, co svých údů, tělo tvoří, kteréžto tělo má mít jedinou hlavu, samotného Pána a Spasitele - ty naproti tomu se odtrhuješ od údů Kristových, nemiluješ jednotu. Zdaž by ses toho nezhrozil na svých vlastních údech? Kdybys měl pokroucený prst, zdaž bys neběžel k lékaři, aby ti prst narovnal? Jistě - tehdy je tvoje tělo v pořádku, když tvoje údy

jsou ve vzájemném souhlasu; tehdy se praví, že jsi zdrav, tehdy se ti vede dobře. Jestliže však něco ve tvém těle není v souhlasu s ostatními částmi, pak hledáš někoho, kdo by to dal do pořádku. Proč tedy se nestaráš o to, abys byl napraven, abys byl znovu vřazen do vaziva údů Kristových, a abys byl na pravém místě v jeho - i tvém - těle? Jistě - vlasy jsou ze všech součástí tvého těla nejméně potřebné. Co je méně potřebného na tvém těle než vlasy? Co opovrženějšího? Co méně důležitého? A přece - ostříhá-li tě holič špatně, zlobíš se na něho, že nedbá urovnanosti ve tvých vlasech; a ty nedržíš jednotu v údech Kristových?!

Jaký tedy mají smysl, či k čemu zde jsou tvoje posty? Nepokládáš Boha za hodna, aby mu všichni, kdo v něho věří, v jednotě sloužili; a přece ve svých vlastních údech, ve svém těle, ve svých vlasech, chceš, aby se jednota zachovávala. Útroby tvoje, údy tvoje pravdivě proti tobě svědčí; ty však nepravdivě proti údům Kristovým.

9. Nebereš podílu na postech pohanů? Tak si v myslí říkáš a proto máš za to, že jsi v bezpečí. Vždyť já, praviš, se postím pro Krista, oni však pro modly a demony. Schvaluji, co praviš, a opravdu - nepopírám, že je zde rozdíl. Avšak hle: Právě tak jako před chvílkou - jak jsem ti připomněl - svědčily proti tobě tvoje údy, aby sis uvědomil, jakým máš býti ve společenství údů Krista Boha tvého, tak i sami pohané, od jejichž postu svůj půst rozlišuješ, tě něčemu učí, co se týče jednoty Krista tvého.

PŘÍKLAD POHANŮ SVĚDČÍ PROTI ROZKOLNÍKŮM

VII. Hleď: oni nerozdělení uctívají množství falešných bohů; nuže, my jsme snad proto našli jediného pravého Boha, abychom pod jedním jediným jednotni

nebyli? Oni mnoho a falešné; my jednoho a pravého; a oni, ač jsou mnoha falešným bohům podřízeni, nejsou přece rozděleni, my pak pod jedním pravým nejsme s to zachovati jednotu. Nebolí tě to, není ti to líto, nestydiš se za to? Ještě něco jiného uvedu: Nejenom že mnoho bohů falešných ctí pohané, nýbrž dokonce mnohé, kteří si navzájem odporují a jsou si nepřáteli. Není nám možno uvést tu všechno, připomeňme si něco z jejich kultu, na příklad: Herkules a Juno²⁴ byli nepřáteli (byli to totiž lidé, on nevlastní syn, ona macecha); a oběma postavili pohané chrámy, i Junoně i Herkulovi. Uctívají jeho, uctívají ji; právě tak jdou k Junoně jako k Herkulovi; přesto, že se sami nesnášejí, jsou přece svorní v jejich úctě. Vulkanus a Mars jsou nepřáteli, a Vulkanus je v právu; ale najdi soudce, který by při vyslechl! Chudák, je rozhořčen nad cizoložnictvím své manželky. A přesto se neodvažuje zakazovati svým ctitelům vstup do chrámu Martova. Klanějí se zároveň tomu i onomu. A není leč napodobováním jednání bohů, jestliže se mezi sebou dají do hádky. Z chrámu Martova jdou do chrámu Vulkánova; hrozné to ponížení; a přece se nebojí, že by se mohl manžel hněvati, že k němu přicházejí z chrámu Marta - cizoložníka. Majíť srdce, vědí, že kámen ničeho necítí. Hle, ačkoliv uctívají tolik falešných, rozličných, mezi sebou se svářejících, zachovávají v jejich uctívání alespoň jakous takous jednotu; hle, sami pohané, od jejichž postu jsi svoje posty výslovně rozlišil, svědčí proti tobě. Navrať se tedy k jednotě, bratře. Jednoho Boha uctíváme; nikdy jsme neviděli, že by se byl Otec se Synem znesvářili. A ať se na mne pohané nezlobí, že jsem něco takového řekl o jejich bozích. Věru, proč by se měli hněvat na mne, a ne spíše na svoje báje? Ty ať nejprve, mohou-li, či spíše chtějí-li, zničí; ať se učitelé nepouštějí do jejich vykládání. Zlobí se, že něco

takového říkám, člověk, který si platí na to, aby se jeho synek něčemu takovému učil.

JEDNOTA VE VÍŘE ZABEZPEČUJE KŘESŤANY PROTI ÚKLADŮM ĎABLOVÝM

VIII. 10. Tedy, drazí, takové bohy oni mají, či spíše měli. Protože se jich totiž sami nechtěli spustiti, byli od nich opuštěni. Mnozí je opustili a ještě dnes opouštějí, strhují jejich chrámy v srdcích svých; avšak radujme se nad nimi hlavně proto, že přicházejí k jednotě, ne k rozštěpení. Ať nenajde pohan příčiny, pro niž by odepřel státi se křesťanem. Buďme svorní, bratři, když ctíme jednoho Boha, abychom svoji svorností takřka i je povzbudili k opuštění spousty bohů, aby tak došli pokoje a jednoty v úctě jediného Boha.

A jestliže snad projevují znechucení a pro to nás osočují, že my křesťané nejsme mezi sebou jednotni, a jestliže to jest důvod, proč jsou váhaví a líní přijíti ke spáse, - povím i jim něco maličko, a řeknu vám, co jim máte říci. Ať se nad nás nevynášejí pro tu svou jakous takous svornost, ať si nelibují příliš, jako by byli kdož ví jak jednotni. Neboť nemusí snášeti nápory nepřitele, jenž na nás doléhá; i bez podobného boje jsou totiž jeho. Vidí je, ctitele falešných bohů, vidí je, otroky, a to otroky démonů; co mu na tom záleží, zdali jsou vespolek nesvorní, či jakou škodu má z toho, že jsou svorní? I když jsou jednoho (ovšem falešného a nesprávného) smýšlení, i když se navzájem snášejí, i tak je má ve své moci. Kdyby ho však opustili a kdyby jich spousty přicházelo k jedinému Bohu, kdyby opouštěli jeho rouhačné svátosti, chrámy jeho božili, modly káceli, v přinášení obětí zabraňovali, - znamenalo by to pro něho, že ztratil ty, jež měl pod svou mocí, znamenalo by to, že opustili jeho rodinu, že poznali pra-

vého Boha. Co by pak udělal? Jak by zde naličil své osidlo? Ví, že na nás nemůže, jestliže jsme svorní; jediného Boha nám rozdělit nemůže, falešné bohy nám podstrčit nemůže; ví, že naším životem jest láska, naši smrtí že jest nesvornost; spory vnesl mezi křesťany, protože nemohl spousty bohů vyrobiti křesťanům; rozmnožil sekty, rozsel bludy, založil herese. Avšak to vše, co způsobil, způsobil jen na plevách Páně. Hle, v tom jest naše bezpečnost, i když sebevíce zuří, i když úklady strojí a rozličné nesváry mezi křesťany rozsévá: Jestliže se hlásíme k svému Bohu, jestliže k sobě navzájem svorně držíme, jestliže víru zachováváme, jsme bezpečni. Bratři, obilí z mlatu buď vůbec neodlétá, anebo padá zpět; něco plev odnáší vítr pokušení, ne že by nám tím otvíral cestu zatracení, nýbrž naopak příležitost k uplatnění. A co plev ven neodnáší! A přece i tyto musejí být nakonec odstraněny. A veškeré plevy nikam jinam nejdou než do ohně. Je tedy naší povinností, bratři moji, pokud ještě je čas, vši silou, jak jen jsme s to, vši horlivostí, jaké jsme schopni, se starati, aby, nakolik je to možno, se navrátily i plevy, aniž by přišlo ke zmaru obilí. Zde se zkouší velikost naší lásky, veliký úkol se tu staví pro náš život. Nepochopili bychom vůbec, v jaké míře máme milovati bratry, kdyby nebylo nikoho, kdo by se nalézal v nebezpečí; nemohlo by se ukázati, jak veliká jest naše láska hledající, kdyby nic nepozřela propast záhubou zející.

JAK MAME USILOVAT O ZISKANÍ ROZKOLNÍKŮ

IX. 11. Přičiňujme se, bratři, neustávejme, veškerou silou, veškerou námahou, v oddané lásce k Bohu, k nim, mezi sebou, abychom snad, zatím co hledíme uklidniti starou jejich rozepři, nezačali nové mezi sebou

samými; nade vše s veškerou bedlivostí budme na pozoru, abychom mezi sebou samými zachovávali neochvějnou lásku. Ti tam na led ztuhli ve svých nepravostech; jak chceš v nich roztavit led nepravosti, nehoriš-li plamenem lásky? - A ani se neohlížeje na to, že jim připadáme obtížnými, když je tak hledíme donutit; uvědomme si, kam, a můžeme býti klidni; neboť - cožpak je vedeme k smrti, a ne spíše od smrti? Vše možně, jak jenom nám lze, avšak opatrně ošetřeme staré rány; a dejme pozor, aby pacient nezhylnul lékaři v rukou. Co bychom se tedy ohlíželi na to, že chlapec pláče, když ho vedou do školy? Co bychom měli bráti v úvahu, že operovaný odstrkuje ruku lékařovu?

Rybáři byli apoštolové; řekl jim Pán: Učiním vás rybáři lidí. A skrze proroka se nám praví, že měl Bůh v úmyslu vyslati nejprve rybáře, a potom lovce. Nejdříve poslal rybáře, poté posílá lovce. Proč rybáře, a proč lovce? Z hlubin a z prohlubně moře pověry modloslužebnictví byli věřící zahrnuti sítěmi víry. K čemu však jsou lovci vysláni? Protože oni [heretici] bloudili po horách a kopcích, to jest po pýše lidské, po nadutosti zemské. Jednou takovou horou jest Donatus, jinou jest Arius; další horou jest Fotinus, další Novatus; po těchto horách bloudili; bloudění jejich nutně vyžadovalo lovců. Proto také byly rozděleny úkoly rybářů a lovců; aby snad nám neřekli: Jak to, že apoštolové nikoho nenutili [k víře], na nikoho nátlak nečinili? Poněvadž je rybářem, vhazuje síť do moře, co do nich vběhne, to vytáhne. Lovce však lesy obkličuje, houštiny prohrabuje, všemožně co nejvíce hrůzy zvíři nahání a tak ji do tenat žene; ať neuteče tady, ať neuteče tam; odtamtud ji nadběhni, odtamtud ji zasáhni, odtamtud ji hrůzu nažeň; jenom ať neuteče, ať nám neunikne! - Našimi pak tenaty je náš způsob života; jenom ať se zachová láska. A neohlížeť se na to, jak jsi jemu obtíž-

ný, nýbrž, jak on je ti drahý. Jaká je to láska, jestliže ho ušetříš a on při tom zahyne?

PODOBENSTVÍ O NEMOCNÉM OTCI A SYNU

X. 12. Ještě toto přirovnání a podobenství, bratři, uvažte: jediná totiž věc může mít vícero podobenství. - V takovém stavu se rodí lidé na tento svět, že touží každý člověk po tom, aby synové jeho nastoupili dědictví po něm; a není nikoho, kdo by si tohoto řádu ve svém domě nepřál, či nedoufal v jeho zachování: aby totiž rodielé děti udělali místo a narození aby je po nich nastoupili. A přece, jestliže staříčký otec leží nemocen - nepravím: jestliže [je nemocen] syn, u jehož snad lůžka stojí otec, jež si tento žádá mít svým dědicem, jež touží mít svým nástupcem, jež proto na svět přivedl, aby, až sám zemře, on žil - nemluvím o tom; jestliže otec - stařeček leží nemocen, již na odchodu, již blízek smrti, již toužící po naplnění zákona přírody, nemající již, več by ještě doufal - přece, když - jak tu nemocen leží - jeho syn tu stojí láskyplně u jeho lůžka, a lékař vidí, kterak jej tíží smrtelný, škodlivý spánek a bere ohled na umírajícího starce, pro těch pár dní, jež mu ještě z vezdejšího života zbývají - stojí tu syn a pln starosti bdí nad svým otcem; a jakmile uslyší lékaře pravícího: Tento člověk trpí pravděpodobně spavou nemocí, jestliže ho necháme spát, může z toho mít smrt - chcete-li, aby žil, nesmí spát - spánek, který jej tíží, jakkoli je sladký, je škodlivý. - Tu syn jeho po lékařově napomenutí, jak tu pln starostí stojí, přesto, že je tím otcí na obtíž, začne mu na čelo ťukat; a jestliže si z ťukání nic nedělá, začne jím škubat; jestliže ani škubáním ničeho nepořídí, začne ho bodat. Zajisté - je otcí tím na obtíž; byl by však ukrutníkem, kdyby mu na obtíž nebyl. - On však, touže již po smrti, pohledem

a hlasem plným smutku kárá syna jej obtěžujícího: „Nech mne na pokoji, proč mne tak obtěžuješ?“ - „Avšak, lékař říká, že zemřeš, budeš-li dále spát.“ A on: „Nech mne, toužím po smrti.“ Stařec tedy dí: „Zemřítí chci.“ Syn však by byl ukrutníkem, kdyby neřekl: „Já nechci.“ A jde zde samozřejmě o život dočasný - nebude v něm na věky ani ten, jemuž je syn svým buzením obtížný, ani ten, jenž po odcházejícím, umírajícím otci nastupuje. Oba dva jím jen procházejí, oba jím jen dočasně prolétají. A přece - ukrutni jsou, jestliže on - přes jeho dočasnost - nepečují, i když by si tím byli na obtíž.

Nuže - a já vidím, kterak bratra mého tíží spánek zlého návyku - a nevzbudím ho, protože se obávám, abych nebyl na obtíž spícímu a do záhuby se řítícímu? Chraň Bůh, abych něco takového udělal - a to ani tehdy, kdyby se, zůstane-li naživu, mělo zmenšit naše dědictví. Takhle však - neboť ve skutečnosti není naše dědictví rozdělitelné, nemůže se zmenšit i při sebevětším počtu majitelů - nenapřímil bych ho snad - a to i kdybych mu tím na obtíž byl - aby se vzbudil a zbaven jsa spánku zastaralého bludu se mnou se radoval v jednotě dědictví? Stůj co stůj tak udělám; bdím-li, učiním tak; nečiním-li tak, [je to znamením, že] spím i já sám.

NEDÍLNÉ DĚDICTVÍ PANĚ

XI. 13. Nejmilejší, když Pán mluvil k zástupům, řekl k němu kdosi, dovolávaje se ho: *Pane, rci bratru mému, ať se se mnou podělí o dědictví!* A Pán: *Řekni mi, človče, kdo mne ustanovil za rozdělovatele dědictví mezi vámi?* (Lk. 12; 13—14.) Ne že by byl pokládal krocení touhy po majetku za věc méně důležitou, nýbrž nechtěl se státi rozhodčím při dělení. My však,

nejmilejší, nedovolávejme se ho za soudce takových záležitostí, protože ani naše dědictví není toho druhu. S jasným čelem, s klidným svědomím dovolávejme se Pána našeho a jedenkaždý z nás ať mu řekne: „Pane, rci bratru mému - ne: ať se podělí, nýbrž: ať podrží spolu se mnou dědictví!“ Neboť co chceš vůbec dělit, bratře? Vždyť to, co nám zanechal Pán, se dělit nedá. Či je to snad zlato, že by je tedy měl na vážkách rozdělit? Jest to stříbro, jsou to peníze, jsou to otroci, jest to dobytek, jsou to stromy, jsou to pole? Neboť všechno se to dá dělit. Nelze však dělit: *Pokoj svůj dávám vám, pokoj svůj zůstavuji vám* (Jan 14; 27).

Konečně: Rozdělení způsobuje, že každá věc - a to i pozemské dědictví - se zmenšuje; myslí si dva bratry pod jedním otcem; cožkoli má otec, jest obou, celé tohoto, celé i onoho. Proto, je-li tážán na své vlastnictví, odpoví ti následovně: Či jest, na příklad, onen kůň? A i když to řekneš jenom jednomu, dí: Je náš. Či jest to pole, ten sluha? Vždycky odpoví: Je náš. - Jestliže však si majetek rozdělí, odpovídají ti už jinak: Či jest tento kůň? Můj. Či onen? Mého bratra. - Hle, co ti způsobilo rozdělení: Ne získal, nýbrž ztratil jsi jednoho. - I kdybychom tedy měli takové dědictví, jež by se dalo dělit, ani tehdy bychom je dělit neměli, abychom tím nezmenšili svůj majetek. A jistě, nic není tak nemístné, jako když se synové chtějí dělit již za života otce. Jestliže se to přece provést snaží, jestliže se dají do hádek a pří, aby si každý z nich zajistil svůj podíl, tu zvolá starý otec: Co to děláte? Jsem přec ještě naživu! Vyčkejte chvíli, až zemru, pak si teprve rozdělte můj dům. - My však máme Boha za otce; co se pouštíme do dělení, co se pouštíme do rozepří? Prosím, posečkejme; až jestliže by mohl zemřít, - potom dělme!

POZNAMKY

1. Lat. „formatum“ - „formabile“, rozumí se o tvaru ve smyslu filosofickém, jako to, co z potenciality látkové vytváří skutečnost.

2. „ti, kteří říkají, že Synem je týž, jenž je Otcem“: týká se tak zvaného patripassianismu nebo monarchianismu patripassiánského, podle něhož Otec je totožný se Synem a byl to vlastně on, který se vtělil a zrozením přijal podobu Syna a podstoupil v ní smrt na kříži. Podle této herese Synovství je prostě totožno s pouhou tělesností, Otcovství je pak totéž co Božství. Srv. Tertullián, *Proti Praxeovi* 27: „Rozeznávají v téže osobě Otce i Syna, pravíce, že Syn je tělo, to jest člověk, to jest Ježíš, Otec pak je duch, to jest Bůh, to jest Kristus.“ Tato herese vznikla někdy na konci druhého století.

3. Vztahuje se to k ariánské heresi, podle níž Kristus byl stvořen a stal se jen „adoptivním synem“ Božím jakožto nejdokonalejší stvoření.

4. „popírají, že by byl Pán náš Ježíš Kristus měl na zemi za matku Marii“: toto místo se může týkat několika heresí. Z podobného místa v traktátu *O zdrželivosti* X, 24 lze soudit, že svatý Augustin má zde na mysli manichejce; také by se to však mohlo týkat předchůdce nestorianismu Diodora (zemř. kolem r. 386—394), podle něhož Kristus jakožto Syn Boží si jen vyvolil za „přibytek“ člověka Ježíše zrozeného z Panny Marie. Rovněž doketismus, zejména výstřední doketismus basilidovský, učil, že Kristus přijal jen zdánlivé tělo lidské; podle doketů hmota je podstatně špatná a nemohla tedy sloužit dílu spásy.

5. Ze Syn není roven Otci, učili subordinacionisté, soupodstatnost popírali ariáni.

6. „učenými a velikými badateli božských Písem“: patrně se tu myslí Origenes, svatý Athanáš a tak zvaní „Otcové kappadočtí“, svatý Basilius, svatý Rehoř Nazianský a svatý Rehoř Nysský, kteří se před svatým Augustinem nejpodrobněji zabývali otázkami trinitárními. Byli to právě kappadočtí Otcové, kteří definovali rozdílnost božských Osob jako rozdílnost původu: Syn Boží je plozen,

Duch svatý vychází (gennésia-ekporeuesis). Rovněž zdůrazňovali význam první božské Osoby jakožto zdroje či principu Trojice.

7. „Odvážili se někteří věřit“, atd. Ze Duch svatý je pojitkem Otce a Syna (Patris et Filii copula), učil Zeno, biskup veronský, a Victorinus Afer, kteří působili v době Augustinova mládí. Snad tedy má svatý Augustin na mysli tyto autory; tak či onak je zřejmo z celého způsobu, jakým pojednává o tomto předmětu, že ho již tehdy koncepce Ducha svatého jakožto vzájemné lásky Otce a Syna hluboce zaujala a že si ji osvojuje, i když se vystříhá ji apodikticky uplatňovat a uvádí nestranně i námitky odpůrců, kteří nechápou, jak by láska mohla být osobou (podstatou). Jeho zájem je zřejmý jak z obšírnosti výkladu, tak z rozhodnosti, s níž tyto námitky vyvrací.

Třeba poznamenat, že v tomto stadiu Augustinova myšlenkového vývoje - který vyvrcholil teprve v pojednání *O Trojici*, dokončeném roku 416 - nemá tato koncepce ještě zcela vyhraněnou terminologii. Ukazují to dvě podrobnosti. Na začátku svého výkladu říká Augustin, že Duch svatý je samo Božství (deitas), jímž jsou navzájem spojeni Otec a Syn - což jistě není dogmaticky přesné. Druhou zajímavou podrobností je, že užívá téhož výrazu „substantia“ jednou pro označení osoby, jindy pro označení podstaty. Tak na začátku 20. odstavce praví „... nec intellegunt non aliter posse dici: *Deus dilectio est*, nisi substantia esset dilectio,“ což se vztahuje zřejmě na osobu. O několik řádek dále však užívá výrazu „substantia“ na označení společné božské podstaty osob: „... neque tres deos, sed istam trinitatem unum deum, neque diversas naturas, sed eiusdem substantiae.“ Snad je to ohlas nevyjasněnosti, jež vedla k tolika sporům o trinitární terminologii právě v době před svatým Augustinem, zejména pokud šlo o theologický význam slov „ousia“ a „hypostasis“.

8. Latinské *corpus* znamená „tělo“ i „těleso“ nebo cokoliv hmotného; „*caro*“ znamená jen tělo ve smyslu biologickém.

9. Toto proměnění, oslavení nebo „zduchovnění“ těla se ovšem nesmí chápat v tom smyslu, že by se změnila podstata tělesnosti. Ve svých *Retractationes* uvádí svatý Augustin k tomuto místu tyto opravy a doplňky: „V této knize pravím, pojednávaje o vzkříšení, toto: ‚Vstane tělo podle víry křesťanské, jež nemůže klamat. Ten pak, komu se to zdá neuvěřitelné, pozoruje jenom, jak je tělo uzpůsobeno nyní; jak však bude uzpůsobeno v budoucnu, o tom neuvažuje; v onom totiž čase andělské proměny nebude to již maso a krev, nýbrž pouze tělo,‘ a ostatní, co jsem tam probral o proměně těl pozemských v těla nebeská. Neboť řekl Apoštol, mluvě

o té věci: *Maso a krev královstvím Božím vládnouti nebudou*. Ale každý, kdo to chápe tak, jako by se pozemské tělo, jaké teď máme, proměňovalo v nebeské tělo takovým způsobem, že ta budoucí podstata nebude z masa a údů tělesných, nepochybně v tom musí být opraven a musí se mu připomenout tělo Páně, který se po Vzkříšení zjevil nejen viditelný zrakům, nýbrž i rukama hmatatelný, a vlastními slovy potvrdil, že má skutečné tělo, řka: *Dotýkejte se a vizte, vždyť duch nemá masa ani kostí, jak to vidíte u mne*. Z čehož je zřejmo, že Apoštol nepopíral, že by v království Božím byla podstata masa, nýbrž ve výrazu „maso a krev“ označoval buď lidi, kteří žijí podle těla, nebo samo porušení těla, jehož ovšem tehdy nebude. Neboť když řekl: *Maso a krev královstvím Božím vládnouti nebudou*, je jasné, že následující slova: *ani porušení neobdrží neporušitelnost* připojil jako podrobnější vysvětlení svých slov. Kdo přečte knihu *O městě Božím*, shledá, že jsem tam podle svých schopností pojednal o této věci, o níž je nesnadné přesvědčit lidi nevěřící.

10. „Dílo jsem dokončil“ - „opus perfecti“. Vulg. má: „bonum certamen certavi“, „dobrý boj jsem bojoval“.

11. Podle Vulg.: „Ten (t. j. dlužní úpis) nadobro zrušil, přibiv jej na kříž; a odzbrojiv knížectva a mocnosti, postavil je zjevně na odív a oslavil v něm vítězství nad nimi.“

12. Myslí se tu herese modalistická, podle níž je v Bohu jen jedna skutečná osoba a Otec, Syn i Duch svatý jsou jen různé její modalities nebo projevy nebo aspekty různých jejích přívlastků. Podle různých fází svého vývoje má modalismus různá jména; slul monarchianismus, pokud zdůrazňoval naprostou jednotu Boží; jeho soteriologická aplikace je patripassianismus; pozdější, dogmaticky propracovanější fáze, v níž se základní princip modalistický aplikuje na nauku o Duchu svatém, sluje sabellianismus.

13. Jde tu asi o předchůdce t. zv. tritheitů, podle nichž jsou v Bohu tři podstaty.

14. Týká se ariánů, semiariánů, anebo, pokud jde o nauku o Duchu svatém, t. zv. pneumatomachů (macedoniánů, marathoniánů, tropicistů), stejně jako následující kapitola.

15. Srv. *O víře a vyznání víry* 10, kde se užívá stejného přirovnání. Srv. též pozn. 4.

16. „nemělo lidské mysl, nýbrž toliko duši a tělo“: tomu je třeba rozumět v tom smyslu, v jakém rozlišuje svatý Augustin již v traktátu *O víře a vyznání víry* mezi duší a duchem: duše znamená vegetativní a citlivý princip života, nikoli princip intelektivní, který je označován jako „duch“ (spiritus) nebo „mysl“

(mens). Srv. k tomu *O víře a vyznání víry* X, 23. Herese, o níž se tu mluví, je tak zvaný apolinarismus, podle něhož je v Kristu po Vtělení jen jedna přirozenost, božská, která přijala neúplné člověčenství, tělesnost bez rozumné a svobodné duše.

17. „Katafrygové“ sluli montanisté usedlí ve Frygii, původušti montanistické herese. Jejím zakladatelem byl Montanus z Mysie, který začal vystupovat kolem r. 172 jako prorok inspirovaný Duchem svatým a založil hnutí, které mělo zprvu jen ráz asketický, ale brzy zabředlo do bludů. Montanisté učili, že na Montana se vztahuje vylítní Ducha svatého, slíbeného v Evangeliiu, hlásali brzký příchod Kristův a pokládali druhý sňatek za nepřipustný.

18. „ve straně Donátově“: hnutí donatistické, vzniklé v Africe ve 4. století a značně tam rozšířené, hlásalo, že veřejní hříšníci nenáleží k Církvi, že zhřešivší kněz ztrácí moc udílet svátosti a že svátosti udílené mimo církevní jednotu jsou neplatné (šlo hlavně o křest heretiků nebo schismaticů). Svatý Augustin bojoval proti této heresi četnými spisy (*Psalmus contra partem Donati*, *Contra epistolam Donati*, *Contra epistolam Parmeniani*, *De baptismo contra donatistas*, *Contra litteras Petiliani* atd.), největšího úspěchu však dosáhl vítěznou veřejnou disputací konanou roku 411 v Karthagu před císařským legátem, po níž se množství donatistů vrátilo do Církve a hnutí začalo upadat.

19. „každodenním řezáním rozdělován“ - narážka na těžké roztržky mezi donatisty.

20. Cecilián byl zvolen roku 311 za biskupa karthagského a vysvěcen biskupem Felixem z Aptongy, neprávem obviňovaným, že za pronásledování křesťanů vydal pohanským úřadům posvátné knihy. Z podnětu bohaté a vlivné karthagské ženy Lucilly, jejíž pýchy se Cecilián kdysi ještě jako arcijáhen dotkl, bylo Ceciliánovo vysvěcení prohlášeno podplacenými biskupy za neplatné a dosazen proti němu vzdorobiskup Majorin a po jeho smrti Donát, který se stal pak vlastním organisátorem schismatu, které takto vzniklo. Císař Konstantin obeslal obě strany do Říma a na synodě konané papežem Miltiadem v Lateráně roku 313 bylo rozhodnuto, že Cecilián byl v právu. Rozkol tím však nebyl odstraněn a v následujících letech se donatisté smutně proslavili surovostí a zběsilostí, s níž pronásledovali katolíky.

21. Luciferiány byli nazýváni přívrženci Lucifera z Cagliary, podle jehož rigoristických názorů neměli být biskupové dočasně podlehnout arianismu přijímání zpět do církevního společenství ani po přísném pokání.

22. „Ze Církev Boží je s to odpustiti všechny hříchy“: to po-

pírali nováciáni, podle nichž některé hříchy spáchané po křtu nemohly být odpuštěny.

23. Vzkříšení těla popírali gnostikové, marcionisté a manichejci. - Srv. k tomuto odstavci pozn. v *Retract.* II, 3: „To místo, kde je psáno: *„Neposlouchejme ani těch, kteří popírají příchť vzkříšení těla a poukazují na to, co praví apoštol Pavel: **Tělo a krev neobdrží království Božího**, nechápající výroku téhož apoštola: **Mustí porušitelné toto tělo obléci neporušitelnost a smrtelné toto tělo obléci nesmrtelnost.** Až totiž k tomu dojde, pak nebude již těla a krve, nýbrž tělo nebeské,‘* to se nemá chápat tak, jako by nebylo v budoucnosti tělesné podstaty, nýbrž má se to chápat tak, že výrazem ‚tělo a krev‘ označoval Apoštol samu porušenost těla a krve, které ovšem v onom království nebude, když tam bude tělo neporušitelné. Dá se to ovšem chápat i jinak, přijmeme-li názor, že tělem a krví nazýval Apoštol skutky těla a krve a že podle něho neobdrží království Boží ti, kdo si vytrvale libovali v těch skutcích.“

24. Podle Homéra byl Herakles syn Diův a Alkmenin; Hera či Juno, choť Diova, mu proto ze žárlivosti činila neustálé nástrahy.

Poznámka k překladu. První tři traktáty jsou přeloženy podle vydání J. Zychy v *Corpus Scriptorum Eccl. Latinorum*, sv. XLI (Víděň 1900), řeč *O užitečnosti postu* podle textu Migneovy *Patrologie*.

OBSAH

ÚVOD

9

O VÍRE A VYZNÁNÍ VÍRY

Úvod (I, 1)	15
Věřím v Boha Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země (II, 2)	16
I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho (II, 3—IV, 7)	17
Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny (IV, 8—10)	21
Trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován a pohřben jest (V, 11)	24
Třetího dne vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa (V, 12—VI, 13)	24
Sedí na pravici Boha Otce (VII, 14)	25
Odtud přijde soudit živé i mrtvé (VIII, 15)	26
Věřím v Ducha svatého (IX, 16—20)	27
Svatou Církev obecnou, svatých obcování (IX, 21—X, 22)	34
Odpuštění hříchů (X, 22)	35
Těla z mrtvých vzkříšení (X, 23—24)	35
A život věčný (X, 24—25)	38

O KŘESŤANSKÉM BOJI

Boj proti ďáblu (I, 1)	41
Ďábla přemáháme přemáháním žádostí (II, 2)	42
Bojujeme proti ďáblu v svém nitru (III, 3)	43
Proti manichejskému bludu (IV, 4—V, 5)	44
Příklad apoštola Pavla (VI, 6)	46
Dobří podle zákona jednájí, zlí trpí (VII, 7—8)	46
Všechno je poddáno zákonům božské prozřetelnosti (VIII, 9)	48
Okoušení sladkosti Boží (IX, 10)	49
Kristus přijal lidskou přirozenost pro lidskou křehkost (X, 11)	50
Velikost Vtělení (XI, 12)	51
Následování Krista (XII, 13)	53

Víra je první, co duši podrobuje Bohu (XIII, 14—15) . . .	54
Počátek, obraz, svatost (XIV, 16)	55
Boží podstatu nelze chápat tělesně (XV, 17)	55
Syn Boží není stvořen (XVI, 18)	55
Syn Boží není pouhý člověk (XVII, 19)	56
Kristus přijal pravé člověčenství (XVIII, 20)	56
Kristus přijal celé člověčenství (XIX, 21)	57
Kristus není adoptivní Syn Boží (XX, 22)	58
Úplnost Kristova člověčenství (XXI, 23)	59
Proti popěračům Kristova narození (XXII, 24)	59
Kristus trpěl jako člověk bez jakékoli změny svého božství (XXIII, 25)	61
Totožnost těla Kristova (XXIV, 26)	62
Nanebevstoupení Páně (XXV, 27)	62
Co znamená, že Kristus sedí na pravici Boží (XXVI, 28) . . .	63
Proti popěračům soudného dne (XXVII, 29)	64
Co věřit o seslání Ducha svatého (XXVIII, 30)	65
Obecnost Církve (XXIX, 31)	65
Proti luciferiánům (XXX, 32)	67
Církev má moc odpouštět všechny hříchy (XXXI, 33) . . .	69
Proti popěračům vzkříšení těla (XXXII, 34)	70
Závěr (XXXIII, 35)	70

O ZDRŽELIVOSTI

Zdržlivost je dar Boží (I, 1—2)	75
Pravá zdržlivost musí vycházet z nitra (II, 3—5)	76
Zdržlivost brání, aby hřích nevládl tělu (III, 6—9)	80
K zachování zdržlivosti nesmíme spoléhat na vlastní sílu (IV, 10—11)	84
Zdržlivost krotí pýchu (V, 12—14)	86
Proti manichejským názorům o hřichu (VI, 15—16)	89
Zdržlivost a spravedlnost (VII, 17)	91
Přirozenost a porušenost (VII, 18)	92
Zlo není v samé přirozenosti těla, nýbrž ve zlé žádosti (VIII, 19—20)	94
V životě věčném nebude porušení těla (VIII, 20—21) . . .	95
Rozdíl pohlaví není dílem zlého principu (IX, 22—23) . . .	97
Důkazy z Písma proti manichejcům (X, 24)	100
V jakém smyslu je Církev připodobňována tělu (XI, 25) . . .	101
Pravá a nepravá zdržlivost (XII, 26)	104
Bez pravé víry není pravé zdržlivosti (XII, 26—27)	104

Zdrželivost se týká žádostí těla i ducha (XIII, 28—29) . . .	106
Nezbytnost zdrželivosti (XIV, 30—32)	109

O UŽITEČNOSTI POSTU

Půst náleží k řádu pozemského života (I, 1)	115
Smyslem postu je ulehčení od přítěže tělesnosti (II, 2) . . .	117
Půst je nezbytný k ukáznění těla (III, 3)	118
Tělo není nepřítelem, nýbrž služebníkem duše (IV, 4—5) . .	119
Rozdíl mezi postem křesťanů a jinověrců (V, 6—7)	122
Proti rozkolným křesťanům (VI, 7—9)	123
Příklad pohanů svědčí proti rozkolníkům (VII, 9)	124
Jednota ve víře zabezpečuje křesťany proti úkladům d'áblovým (VIII, 10)	126
Jak máme usilovati o získání rozkolníků (IX, 11)	127
Podobenství o nemocném otci a synu (X, 12)	129
Nedílné dědictví Páně (XI, 13)	130
POZNAMKY	133

PATRISTICKÁ KNIHOVNA
VÝBOR Z DÍLA CÍRKEVNÍCH OTCŮ
ŘIDI TIMOTHEUS VODICKA

SVATÝ AUGUSTIN
VYBRANÉ SPISY
SVAZEK II

ČTVERO POJEDNÁNÍ
O KŘESTANSKÉM BOJI
PRELOŽIL MAURUS VERZICH O. S. B.
ÚVOD A POZNAMKY NAPSAL
TIMOTHEUS VODICKA

VYDALA JAKO SVŮJ 95. SVAZEK
DOMINIKANSKÁ EDICE KRYSTAL
V OLOMOUCI L. P. 1948

VYTISKLA
VALAŠSKÁ TISKARNA
VE VALAŠSKÉM MEZIRÍČÍ
V NAKLADU 4.000 VÝTISKŮ
CENA BROŽ. 50.— Kčs